

KOKONAISTURVALLISUUDEN SANASTO

Ordlista om övergripande säkerhet

Vocabulary of Comprehensive Security

Julkaisija: Sanastokeskus TSK ry

© Sanastokeskus TSK ry

ISBN 978-952-9794-36-2 (PDF)

ISSN 1795-6323 (verkkojulkaisu)

Helsinki 2017

Sanastokeskus TSK
Runeberginkatu 4c B 20, 00100 Helsinki

Terminological centralen TSK
Runebergsgatan 4c B 20, 00100 Helsingfors

tsk@tsk.fi

www.tsk.fi

Toisen laitoksen esipuhe

Turvallisuuskomitea ja Sanastokeskus TSK käynnistivät vuoden 2017 alussa sanastohankkeen, jonka tavoitteena oli päivittää vuonna 2014 julkaistua Kokonaisturvallisuuden sanastoa (TSK 47). Sanaston päivitystyö oli tarpeen muun muassa Yhteiskunnan turvallisuusstrategian päivittämisen vuoksi.

Kokonaisturvallisuuden sanaston päivitystyössä on muunnettu käsitekaaviot UML ((Unified Modeling Language) -muotoon, lisätty joitain uusia käsitteitä ja päivitetty muutamia vuoden 2014 sanaston käsitteitä.

Päivitystyössä Kokonaisturvallisuuden sanastossa on esitetty termitietueina ja käsitekaavioina noin 190:n aihepiiriin kuuluvan käsitteen tiedot. Käsitteiden sisältö on kuvattu määritelmien ja niitä täydentävien lisätietojen avulla. Suomenkielisistä termeistä annetaan suositukset, ja termeille annetaan vastineet ruotsin ja englannin kielillä. Käsitteiden välisiä suhteita havainnollistetaan käsitekaavioiden avulla.

Kokonaisturvallisuuden sanaston päivitys on toteutettu laajassa yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa. Sanastotyötä on ohjannut Turvallisuuskomitea, ja sen rahoituksesta on vastannut puolustusministeriö.

Kokonaisturvallisuuden sanaston päivityksen tehneeseen työryhmään ovat kuuluneet:

Jari Kielessen, Turvallisuuskomitean sihteeristö, puheenjohtaja
Ilkka Heinonen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Jyri Juslén, ympäristöministeriö
Sampo Kemppainen, valtioneuvoston kanslia
Pasi Kokkonen, ulkoasiainministeriö
Jussi Korhonen, sisäministeriö
Pentti Lähteenoja, maa- ja metsätalousministeriö
Irina Lönnqvist, Maanpuolustuskoulutusyhdistys MPK
Nuutti Nikula, Huoltovarmuuskeskus
Vesa-Pekka Tervo, Kuntaliitto
Vesa Valtonen, Turvallisuuskomitean sihteeristö
Sirpa Suhonen, Sanastokeskus TSK, terminologi

Ensimmäisen laitoksen esipuhe

Sanastokeskus TSK ja Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK) käynnistivät kesäkuussa 2013 sanastohankkeen, jonka tavoitteena oli päivittää ja uudistaa vuonna 2009 julkaistu Varautumisen ja väestönsuojelun sanasto (TSK 39).

Hankkeen alkuperäisenä tarkoituksena oli päivittää Varautumisen ja väestönsuojelun sanasto säilyttäen sanaston käsitevalikoima ja rakenne pääosin muuttumattomina. Työn käynnistyttyä kuitenkin todettiin, että vuoden 2009 jälkeen varautumista koskeva ajattelu, säädökset ja muut ohjausasiakirjat ovat muuttuneet niin voimakkaasti, että tämän hetken yhteiskunnassa on enemmän tarvetta nimenomaan kokonaisturvallisuuteen keskittyvälle sanastolle.

Työn tuloksena syntyneessä Kokonaisturvallisuuden sanastossa on esitetty termitietueina ja käsitekaavioina noin 180:n aihepiiriin kuuluvan käsitteen tiedot. Käsitteiden sisältö on kuvattu määritelmien ja niitä täydentävien lisätietojen avulla. Suomenkielisistä termeistä annetaan suositukset, ja termeille annetaan vastineet ruotsin ja englannin kielillä. Käsitteiden välisiä suhteita havainnollistetaan käsitekaavioiden avulla.

Kokonaisturvallisuuden sanastolla pyritään parantamaan alan viestintää ja ehkäisemään väärinkäsityksiä. Sanaston tavoitteena on selventää käsitteitä, yhdenmukaistaa termejä ja antaa luotettavia vieraskielisiä vastineita suomen käsitteille, ja siten helpottaa alalla työskentelevien tai muuten sen kanssa tekemisiin tulevien työtä. Sanasto on tarkoitettu käytettäväksi niin opetustyössä, alan kansainvälisissä yhteyksissä kuin käytännön varautumistyössäkin. Sanaston tarkoituksena ei ole ohjeistaa tai havainnollistaa kokonaisturvallisuuteen tai varautumiseen liittyvän toiminnan järjestämistä.

Kokonaisturvallisuuden sanasto on toteutettu laajassa yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa. Sanastotyötä on ohjannut Turvallisuuskomitea.

Sanastotyön rahoituksesta ovat vastanneet Väestönsuojelusäätiö ja puolustusministeriö.

Kokonaisturvallisuuden sanastoa laativaan työryhmään ovat kuuluneet:

Karim Peltonen, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, puheenjohtaja

Niclas von Bonsdorff, puolustusministeriö

Ilpo Helismaa, sisäministeriö

Juho-Antti Jantunen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Jyri Juslén, ympäristöministeriö

Tatu Mikkola, Turvallisuuskomitean sihteeristö (1.7.2014 alkaen)

Anna Mikkonen, Huoltovarmuuskeskus

Miikka Salonen, Turvallisuuskomitean sihteeristö

Erja Saraste, Huoltovarmuuskeskus

Marika Sironen, sosiaali- ja terveysministeriö

Vesa Valtonen, Turvallisuuskomitean sihteeristö (30.6.2014 saakka)

Riina Kosunen, Sanastokeskus TSK, terminologi

Sanaston ruotsin- ja englanninkielisten termien hakemiseen ovat osallistuneet terminologit Riina Kosunen ja Päivi Kouki Sanastokeskus TSK:sta, ja termejä ovat oman asiantuntemuspiirinsä osalta tarkistaneet tai kommentoineet muun muassa eri ministeriöiden ja puolustusvoimien kääntäjät, terminologit tai muut kieliasiantuntijat sekä kääntäjä Jouni Koskenmies R & J Language Servicestä. Sanaston tallennus- ja muokkaustekniikasta on vastannut Sanastokeskus TSK:n IT-suunnittelija Saku Seppälä.

Sanastohankkeen aikana pyydettiin tietoa ja kommentteja monilta työryhmän ulkopuolisilta asiantuntijoilta. Lisäksi sanastoluonnoksesta antoi lausunnon kaikkiaan 40 eri tahoa. Kiitämme sanastotyöryhmän jäseniä ja muita sanaston laatimiseen osallistuneita sekä lausunnonantajia heidän arvokkaasta työpanoksestaan.

Sisällysluettelo

Toisen laitoksen esipuhe.....	3
Ensimmäisen laitoksen esipuhe.....	4
Käsittekaavioluettelo.....	6
Sanaston erityispiirteitä / Ensimmäinen laitos.....	7
Sanaston käytöstä.....	9
Käsitteet, määritelmät ja termit.....	9
Sanaston rakenne.....	9
Termitietueen rakenne.....	10
Käsittekaavioiden merkinnät.....	12
1 Kokonaisturvallisuus.....	15
1.1 Yleisiä käsitteitä.....	15
1.2 Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin liittyviä käsitteitä.....	17
1.2.1 Kansainvälinen toiminta.....	18
1.2.2 Suomen puolustuskyky.....	20
1.2.3 Sisäinen turvallisuus.....	23
1.2.4 Väestön terveyden ja toimintakyvyn turvaaminen.....	26
1.3 Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tukevia tehtäväalueita.....	30
1.3.1 Huoltovarmuus.....	30
1.3.2 Kyberturvallisuus.....	34
2 Varautuminen, suunnittelu ja valmius.....	36
2.1 Uhka, vaara ja riski.....	40
2.2 Uhkia.....	42
2.3 Riskienhallinta.....	49
2.4 Suunnitelmat.....	52
2.5 Yhteistyökäsitteitä.....	57
3 Häiriötilanteen hallinta.....	59
3.1 Normaaliolot, häiriötilanne, poikkeusolot.....	59
3.2 Johtaminen ja tilannekuva.....	63
3.2.1 Hallinnon tietoverkkoja ja tietojärjestelmiä.....	66
3.2.2 Viestintä.....	67
3.3 Toipuminen.....	67
3.4 Väestön suojaaminen.....	69
4 Organisaatiot ja toimijat.....	74
Lähteet.....	77
Englanninkielinen hakemisto / English index.....	79
Ruotsinkielinen hakemisto / Svenskt register.....	82
Suomenkielinen hakemisto.....	85

Käsitekaavioluettelo

Käsitekaavio 1. Kokonaisturvallisuus.....	15
Käsitekaavio 2. Puolustus.....	20
Käsitekaavio 3. Huoltovarmuus.....	30
Käsitekaavio 4. Kyberturvallisuus.....	34
Käsitekaavio 5. Varautuminen.....	36
Käsitekaavio 6. Uhka, vaara ja riski.....	40
Käsitekaavio 7. Uhkia.....	42
Käsitekaavio 8. Riskienhallinta.....	49
Käsitekaavio 9. Suunnitelmat.....	52
Käsitekaavio 10. Yhteistyö.....	57
Käsitekaavio 11. Yhteiskunnan tiloja.....	59
Käsitekaavio 12. Evakuointi.....	69

Sanaston erityispiirteitä / Ensimmäinen laitos

Sanaston näkökulmasta ja rajauksesta

Kokonaisturvallisuuden sanastohankkeen alkuperäisenä tarkoituksena oli päivittää vuonna 2009 julkaistu Varautumisen ja väestönsuojelun sanasto (TSK 39) säilyttäen sanaston käsitevalikoima ja rakenne pääosin muuttumattomina. Työn käynnistyttyä kuitenkin todettiin, että vuoden 2009 jälkeen varautumista koskeva ajattelu, säädökset ja muut ohjausasiakirjat ovat muuttuneet voimakkaasti kokonaisturvallisuutta painottavaan suuntaan ja että tämän hetken yhteiskunnassa on enemmän tarvetta nimenomaan kokonaisturvallisuuteen keskittyvälle sanastolle.

Kokonaisturvallisuus koskee kaikkia yhteiskunnan osa-alueita, mutta sanastoprojektissa on mahdollista käsitellä vain rajallinen määrä käsitteitä. Sanaston rajauksessa päädyttiinkin ottamaan käsittelyyn kaikille hallinnonaloille yhteisiä kokonaisturvallisuuden käsitteitä, kun taas hallinnonalakohtaiset käsitteet, kuten väestönsuojeluun, terveydenhuoltoon tai säteilyturvallisuuteen liittyvät käsitteet, rajattiin tämän hankkeen ulkopuolelle. Hallinnonalakohtaisten sanastojen laatiminen ja päivitys on luontevinta toteuttaa omina hankkeinaan. Osalla hallinnonaloja onkin jo omia sanastojaan, tai niiden erityissanastoa sisältyy muihin olemassa oleviin sanastoihin. Esimerkiksi väestönsuojeluun ja säteilyturvallisuuteen liittyviä käsitteitä löytyy aiemmin julkaistusta Varautumisen ja väestönsuojelun sanastosta. Käsillä oleva Kokonaisturvallisuuden sanasto antaa toivottavasti mahdollisuuden linkittää hallinnonalakohtaiset käsitteet kokonaisturvallisuuteen ja edelleen eri alojen varautumiseen.

Sanaston ulkopuolelle on rajattu myös kokonaisturvallisuuden ja varautumisen toimijat keskushallinnossa, aluehallinnossa ja paikallishallinnossa. Sanastossa ei myöskään järjestelmällisesti anneta tietoa kokonaisturvallisuuteen ja varautumiseen liittyvän toiminnan järjestelyistä tai hallinnollisista vastuista.

Sanaston laatimisaikana oli voimakkaasti esillä ajankohtaisena aiheena esimerkiksi kyberturvallisuus. Kuitenkin vain keskeisimmät kyberturvallisuuden käsitteet on voitu ottaa tähän sanastoon.

Sanaston lähtökohtana on ollut tarkastella käsitteitä kokonaisturvallisuuden yhteydessä. Tästä syystä yleisiä tai monilla aloilla esiintyviä käsitteitä, kuten *jatkuvuudenhallinta*, on tarkasteltu suppeasti pelkäämään kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Tämä ei tarkoita, että muualla tehdyt määritelmät olisivat ristiriidassa tämän sanaston kanssa tai virheellisiä, vaan lukijan tulee ensisijaisesti muistaa käsittelyn asiayhteys.

Kokonaisturvallisuuden sanaston tavoitteena on antaa käsitteille sanastotyön periaatteiden mukaisesti muodostetut määritelmät, ja tämän vuoksi määritelmät voivat sanamuodoiltaan poiketa esimerkiksi säädöksissä käytetyistä määritelmistä. Sisällöltään määritelmät eivät kuitenkaan ole ristiriidassa lainsäädännön määritelmien kanssa. Lisäksi säädöksessä tai muussa lähteessä käytetty määritelmä on usein annettu käsitteeseen liittyvässä huomautustekstissä, tai huomautustekstiin on merkitty viittaus säädökseen, jossa käsite on määritelty.

Sanaston vastineista

Koska sanaston lähtökohtana ovat Suomen olot, erikieliset vastineet on pyritty valitsemaan niin, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin suomalaista määritelmää.

Jotkut käsitteet, kuten *laaja turvallisuuskäsitys* ja *kokonaisturvallisuus*, eivät kuitenkaan ole vielä Suomessa sisällöltään täysin vakiintuneet, joten niiden ruotsin- ja englanninkieliset vastineet saattavat vielä lähitulevaisuudessa muuttua.

Ruotsinkielisiksi termeiksi on pyritty valitsemaan sekä Suomessa että Ruotsissa vakiintuneita termejä. Joissain tapauksissa on ollut tarpeen ottaa mukaan alueellisia variantteja, koska Suomen ja Ruotsin toisistaan poikkeavat järjestelmät ovat luoneet erilaisia termejä. Esimerkiksi väestönsuojelun vastineena käytetään Suomessa termiä *befolkningsskydd*, kun taas Ruotsissa käsite tunnetaan nimellä *civilförsvar*.

Englanninkielisistä termeistä on pyritty valitsemaan ensisijaisiksi Isossa-Britanniassa käytettävät termit. Olennaiset erot britti- ja amerikanenglannin välillä on huomioitu sanastossa.

Sanaston käsitteiden kuvaukset on annettu suomeksi. Tavoitteena on kuitenkin tuottaa sanasto jatkossa molemmilla kansalliskielillä.

Sanaston laatimisajankohdasta

Sanaston laatimisajankohta osoittautui monella tapaa hedelmälliseksi, ja työryhmä saattoi tukeutua laajasti valtioneuvoston linjauksiin sekä uudistuneeseen lainsäädäntöön. Perustana sanastotyölle ovat olleet muiden muassa Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (vuodelta 2010), valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta (vuodelta 2012), pelastuslaki (379/2011) ja valmiuslaki (1552/2011).

Sanastossa on myös tarkasteltu mainittujen lainsäädäntömuutosten vaikutuksia alan käsitteiden määrittelyyn, muun muassa Yhteiskunnan turvallisuusstrategian (2010) termistöön.

Kokonaisuudessaan sanasto on dokumentaatio keskeisistä suomalaisen yhteiskunnan varautumisessa tällä hetkellä käytettävistä termeistä ja käsitteistä. Tämä on luonnollisesti jatkuvasti elävä ja kehittyvä kokonaisuus. Sanastohankkeen aikana kävi kuitenkin selvästi ilmi, että siirtyminen laaja-alaisempaan turvallisuuden hallintaan sekä kansainvälistyminen ovat synnyttäneet koko joukon uusia käsitteitä, jotka osin vielä hakevat paikkaansa, osin jopa merkitystään. Esimerkiksi *laajan turvallisuuskäsityksen* ja *kokonaisturvallisuuden* erottaminen toisistaan käsitteellisesti osoittautui osin mahdottomaksi: merkitykselliset erot syntyvät enemmänkin termien käyttökontekstista kuin käsitteiden määrittelyä itsensä.

Kansainvälisten käytäntöjen omaksuminen taas on laajentanut niin käytössä olevaa termi- kuin käsittevalikoimaakin. Sanastossa olevat termien erikieliset vastineet osoittavat kuitenkin, etteivät sananmuokaiset termikäännökset aina ole mahdollisia, vaan on tunnettava niin suomalaisen kuin kohdekulttuurinkin käsitteen sisältö, jotta voidaan valita käsitettä kuvaava muunkielinen termi. Samoin omakielisten termien käyttö – vaikkapa englanninkielisten vastineiden samankaltaisuudesta huolimatta – edellyttää oikean asiayhteyden tunnistamista. Esimerkiksi englannin *host nation support* viittaa EU:n pelastuspalvelumekanismiin yhteydessä *isäntävaltion tukeen*, mutta kansainvälisen oikeuden kontekstissa *isäntämaatukeen*.

Varautumisen kansallisten käytäntöjen kehittyminen ja termistön vakiintumattomuus taas on johtanut osin nopeisiin uudistuksiin, joita toimijat eivät ole aina kyenneet seuraamaan. Esimerkistä käy käsitteen *erityistilanne* korvautuminen *häiriötilanteella*. Päätetystä muutoksesta huolimatta termiä erityistilanne esiintyy yhä eri alojen ohjaus- ja suunnitteluasiakirjoissa. Sanastossa on osaltaan pyritty avaamaan tällaisten käsitteiden sisällöllisiä eroja ja näin tukemaan uusien termien ja käsitteiden omaksumista.

Edellä mainitut esimerkit osoittavat hyvin konkreettisesti sanastotyön merkityksen ja mahdollisuudet. Yhtenäinen ja systemaattinen käsitteenmäärittely ja termistö vähentävät sekaannuksia ja oppiriitoja ja mahdollistavat keskittymisen itse tekemiseen, varautumisen substanssiin.

Sanaston käytöstä

Käsitteet, määritelmät ja termit

Sanaston lähtökohtana on ollut luotettavien määritelmien, käsitejärjestelmien ja termivastineiden tuottaminen. Siksi sanasto on laadittu systemaattisesti, noudattaen terminologisia periaatteita ja menetelmiä, jotka on määritelty ISO/TC 37:n (International Organization for Standardization/Technical Committee 37 Terminology and other language and content resources) laatimissa kansainvälisissä standardeissa.

Terminologiselle sanastotyölle on ominaista käsitekeskeisyys. Siinä missä sanakirjat tarkastelevat sanoja ja niiden merkityksiä, terminologisten sanastojen lähtökohtana ovat käsitteet ja niiden väliset suhteet.

Käsitteet ovat ihmisen mielessään muodostamia ajatusmalleja, jotka vastaavat tiettyjä todellisuuden kohteita, niin sanottuja tarkoitteita. **Tarkoitteet** voivat olla konkreettisia (esim. *kotivara*) tai abstrakteja (esim. *kokonaisturvallisuus*), ja niillä on erilaisia ominaisuuksia (esim. ”koostuu elintarvikkeista, vedestä ja lääkkeistä sekä muista päivittäistavaroista ja välttämättömyystarvikkeista”, ”tarkoituksena lievittää häiriötilanteiden välittömiä vaikutuksia ja tilapäisesti turvata väestön toimintakyky”). Näistä ominaisuuksista muodostettuja ajatusmalleja kutsutaan käsitepiirteiksi. Käsitteen sisältö muodostuu joukosta erilaisia käsitepiirteitä, joista olennaiset ja erottavat kuvataan **määritelmän** avulla. Määritelmät on kirjoitettu sellaiseen muotoon, että niiden avulla voidaan tunnistaa kunkin käsitteen paikka käsitejärjestelmässä. **Termit** puolestaan ovat käsitteiden nimityksiä, joiden avulla voidaan lyhyesti viitata käsitteen koko sisältöön.

Sanaston käsitteet on analysoitu selvittämällä kunkin käsitteen olennainen sisältö, käsitteiden väliset suhteet ja näiden suhteiden perusteella muodostuvat käsitejärjestelmät. Analyysin tuloksia on hyödynnetty määritelmien laadinnassa ja termien valinnassa. Käsitejärjestelmät on kuvattu usein myös graafisina kaavioina.

Sanaston rakenne

Sanasto on ryhmitelty **aiheenmukaisesti** jäsenneltyihin lukuihin, joissa toisiinsa liittyvät käsitteet on pyritty sijoittamaan lähekkäin.

Aakkoselliset hakemistot löytyvät sanaston lopusta kullakin sanaston kielellä. Hakemistoihin on poimittu suositettavien ja hylättävien termien lisäksi muita hakusanoja, jotka liittyvät läheisesti tiettyyn käsitteeseen. Muut hakusanat viittaavat siihen käsitteeseen ja sen numeroon, jonka yhteydessä sanaa käsitellään.

Termitietueen rakenne

Käsitteet on esitetty sekä numeroituina termitietueina että käsitejärjestelmiä kuvaavina kaavioina. Käsitekaaviot ja termitietueet on tarkoitettu toisiaan tukeviksi esitysmuodoiksi. Kaikki sanaston käsitteet eivät ole mukana kaavioissa.

Termitietueessa käsitteille annetaan ensin suomenkieliset termit ja sen jälkeen vastineet ruotsiksi ja englanniksi. Näiden jälkeen seuraa suomenkielinen määritelmä ja mahdolliset määritelmää täydentävät lisätiedot eli huomautukset. Käsitteet on numeroitu juoksevasti. Alla on esimerkkinä *vaaratiedotetta* käsittelevä termitietue ja merkintöjen selitykset:

161		käsitteen numero
	vaaratiedote	suomenkieliset termit, suositettavin ensimmäisenä jos termejä on useita
	ei: hätätiedote	ei = termi, jota ei pitäisi käyttää
sv	varningsmeddelande <i>n</i> inte: nödmeddenlande <i>n</i>	ruotsinkieliset vastineet, suositettavin ensimmäisenä (inte = termi, jota ei pitäisi käyttää; <i>n</i> = ett-suku)
en	emergency warning	englanninkieliset vastineet
	viranomaisen antama tiedote, jonka tarkoitus on varoittaa vaarallisesta tapahtumasta ja antaa siihen liittyviä toimintaohjeita	määritelmä (alkaa pienellä kirjaimella, ei pistettä lopussa)
	Vaaratiedote voidaan antaa silloin, kun vaarallisen tapahtuman seurauksena voi aiheutua hengen- tai terveysvaara ihmisille tai merkittävä vaurioitumis- tai tuhoutumisvaara omaisuudelle. Vaaratiedote voidaan lisäksi antaa, kun tapahtuma, jonka perusteella tiedote on annettu, on ohi.	huomautus (sisennetty teksti; normaalit kokonaiset virkkeet; lisätietoa käsitteestä, esimerkkejä, tietoa termien käytöstä yms.)

Kooste kaikista käsitteiden yhteydessä sanasto-osuudessa käytetyistä merkintätavoista:

lihavointi	suomenkielinen suositettava termi (ensimmäisenä suositettavin ja sen jälkeen hyväksyttävät synonyymit)
<i>kursivointi</i>	kursivointi määritelmässä tai huomautuksessa: viittaus tässä sanastossa määriteltyyn käsitteeseen
(1) (2)	homonyymi; sanastossa on useita kirjoitusasultaan samanlaisia termejä, joilla on eri merkitys, esim. <i>pelastuspalvelu (1)</i> ja <i>pelastuspalvelu (2)</i>
mieluummin kuin: hellre än: rather than:	termin käyttöä ei suositeta kielellisistä syistä (esim. vierasperäisyyden vuoksi)
ei: inte: not:	termi tarkoittaa eri asiaa kuin suositettava termi, eikä sitä pitäisi käyttää tässä merkityksessä
†	termi on vanhentunut
sv	ruotsinkieliset vastineet (suositettavin ensin)
en	englanninkieliset vastineet (suositettavin ensin)
/SE/	ruotsinruotsia
/US/	amerikanenglantia
<i>pl</i>	termiä käytetään monikkomuotoisena
<i>n</i>	ruotsin ett-suku
<	vastine viittaa määriteltyä käsitettä laajempaan käsitteeseen
>	vastine viittaa määriteltyä käsitettä suppeampaan käsitteeseen
~	vastine viittaa hieman määritellystä käsitteestä poikkeavaan käsitteeseen, josta ei kuitenkaan voi sanoa, että se olisi laajempi tai suppeampi kuin määritelty käsite
(vanhentunut)	sana "vanhentunut" kaarisuluissa käsitteen numeron alla: kyseinen käsite on poistunut käytöstä
<huoltovarmuus>	teksti kulmasuluissa käsitteen numeron alla: ala, jolle määritelmä on rajattu
(tietoaineisto- turvallisuudesta)	teksti kaarisuluissa termin perässä: termin käyttöalaa kuvaava täsmennys

Käsittekaavioiden merkinnät

Käsittekaaviot ja sanasto-osuus on tarkoitettu toisiaan tukeviksi esitysmuodoiksi. Kaaviot havainnollistavat käsitteiden välisiä suhteita ja auttavat hahmottamaan kokonaisuuksia. Sanastossa esiintyy terminologisia käsitesuhteita, joita on kuvattu UML:n (Unified Modeling Language) mukaisilla merkintätavoilla (ks. ISO 24156-1 Graphic notations for concept modelling in terminology work and its relationship with UML -- Part 1: Guidelines for using UML notation in terminology work). Käsittekaaviot eivät kuvaa hallinnollisia hierarkioita tai toiminnallisia suhteita. Kaavioissa kuvataan vain sanastossa esiintyvien käsitteiden välisiä suhteita, joten yksittäinen kaavio ei välttämättä ole tyhjentävä esitys kyseisestä aihepiiristä.

Sanastossa esiintyy seuraavanlaisia käsitesuhteita ja terminologisten käsitesuhteiden vakiintuneita merkintätapoja (ks. esimerkit seuraavilla sivuilla):

Käsitteen merkitseminen kaavioon

- käsitteet esitetään kehyksissä
- sanasto-osuudesta käsitteen tiedoista on poimittu kaavioon käsitteen numero, ensimmäinen suositettava termi, mahdollinen homonyminumero kaarisuluissa ja määritelmä
- lihavoimaton termi on kaaviossa helpottamassa kaavion tulkintaa, mutta sitä ei ole määritelty sanastossa

Hierarkkinen suhde (kolmioon päättyvä viiva \rightarrow)

- vallitsee laajemman yläkäsitteen (*varmuusvarastointi*) ja sitä suppeamman alakäsitteen (*valtion varmuusvarastointi*, *turvavarastointi*, *velvoitevarastointi*) välillä
- alakäsite sisältää kaikki yläkäsitteen piirteet sekä vähintään yhden lisäpiirteen, mutta sitä vastaa suppeampi joukko tarkoitteita kuin yläkäsitettä
- kolmion kärki osoittaa yläkäsitteeseen
- alakäsite voidaan ajatella yläkäsitteen erikoistapaukseksi

Koostumussuhde (vinoneliöön päättyvä viiva \diamond)

- alakäsitteet ovat osia yläkäsitteenä olevasta kokonaisuudesta
- yläkäsitteen piirteet eivät sisälly alakäsitteeseen kuten hierarkkisessa käsitejärjestelmässä
- esimerkiksi *joukko-osasto* koostuu *aluetoimistosta* ja muista osista
- vinoneliö kiinnittyy yläkäsitteeseen

Assosiatiiivinen suhde (viiva ilman symbolia)

- käsitesuhde, jota ei voida luokitella hierarkkiseksi tai koostumussuhteeksi (esim. ajalliset, paikalliset, toiminnalliset, välineelliset sekä alkuperään ja syntyyn liittyvät suhteet)
- assosiatiiivisen suhteen tyyppi käy yleensä ilmi määritelmän kielellisestä muodosta
- esimerkiksi *kriittisen infrastruktuurin* ja *yhteiskunnan elintärkeän toiminnon* välillä on assosiatiiivinen suhde: kriittinen infrastruktuuri on välttämätön yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseksi

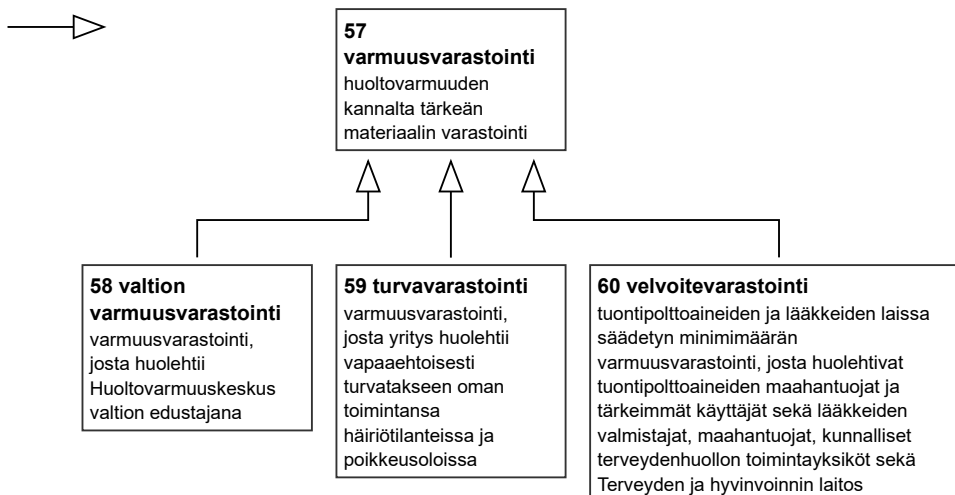
Katkoviivoilla kuvattu täydentävä tieto

- katkoviivoilla merkitään käsitesuhteet, jotka eivät käy ilmi määritelmien sanamuodoista (esimerkiksi käsitteiden *turvallisuus* ja *kokonaisturvallisuus* välinen hierarkkinen suhde on merkitty katkoviivalla, koska kokonaisturvallisuuden määritelmässä ei viitata yläkäsitteeseen turvallisuus)
- katkoviivoilla kuvatut käsitesuhteet täydentävät määritelmiä ja tukevat käsitteiden ymmärtämistä (*kokonaisturvallisuutta* voidaan pitää yhdentyypisenä *turvallisuutena*, vaikkei hierarkkinen käsitesuhde näy käsitteiden määritelmistä)
- katkoviivalla voidaan merkitä niin hierarkkinen suhde, koostumussuhde kuin assosiatiiivinen suhdekin

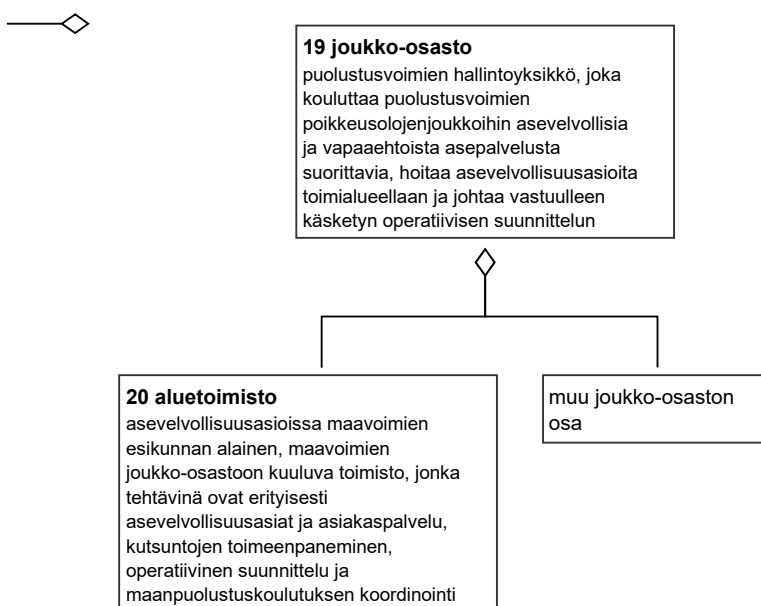
Moniulotteinen käsitejärjestelmä (viiva, jonka yhteyteen on merkitty jaotteluperuste)

- yläkäsitteestä päästään erilaisiin alakäsitevalikoimiin käyttämällä eri jaotteluperusteita
- yhden jaotteluperusteen mukaiset (kaaviossa saman jaotteluperusteen alle merkityt) alakäsitteet eivät voi yhdistyä uudeksi käsitteeksi (esimerkiksi *luonnononnettomuus* ei voi olla "ihmisen toimista aiheutuva onnettomuus")
- useasta eri ulottuvuudesta poimittuja alakäsitteitä voidaan yhdistää uusiksi käsitteiksi (esimerkiksi *luonnononnettomuus* voi olla *suuronnettomuus*)
- jaotteluperusteen nimitys on merkitty alakäsitteestä yläkäsitteeseen johtavan viivan keskelle (esimerkiksi "onnettomuuden laajuuden mukaan" tai "onnettomuuden aiheuttajan mukaan")

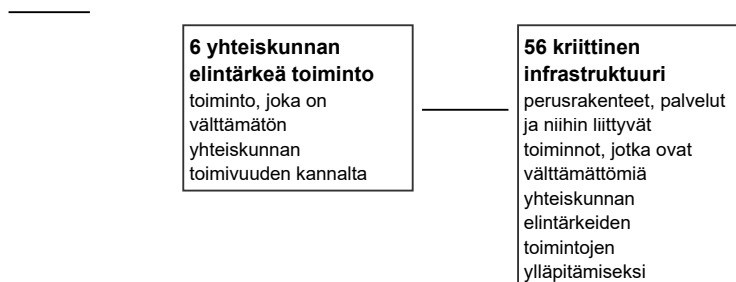
HIERARKKINEN SUHDE

KOOSTUMUSSUHDE

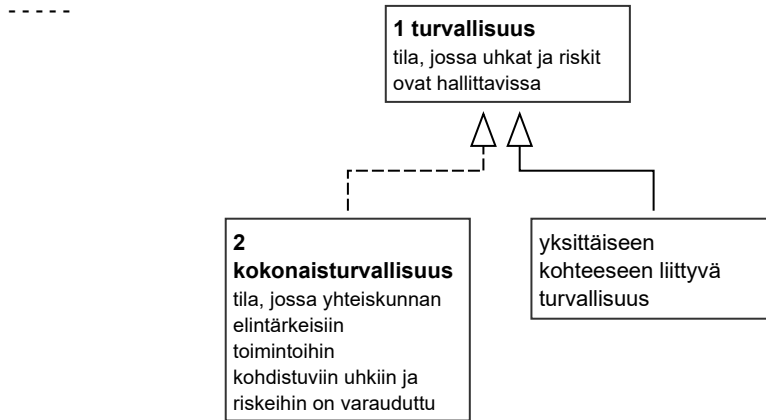

ASSOSIATIIVINEN SUHDE

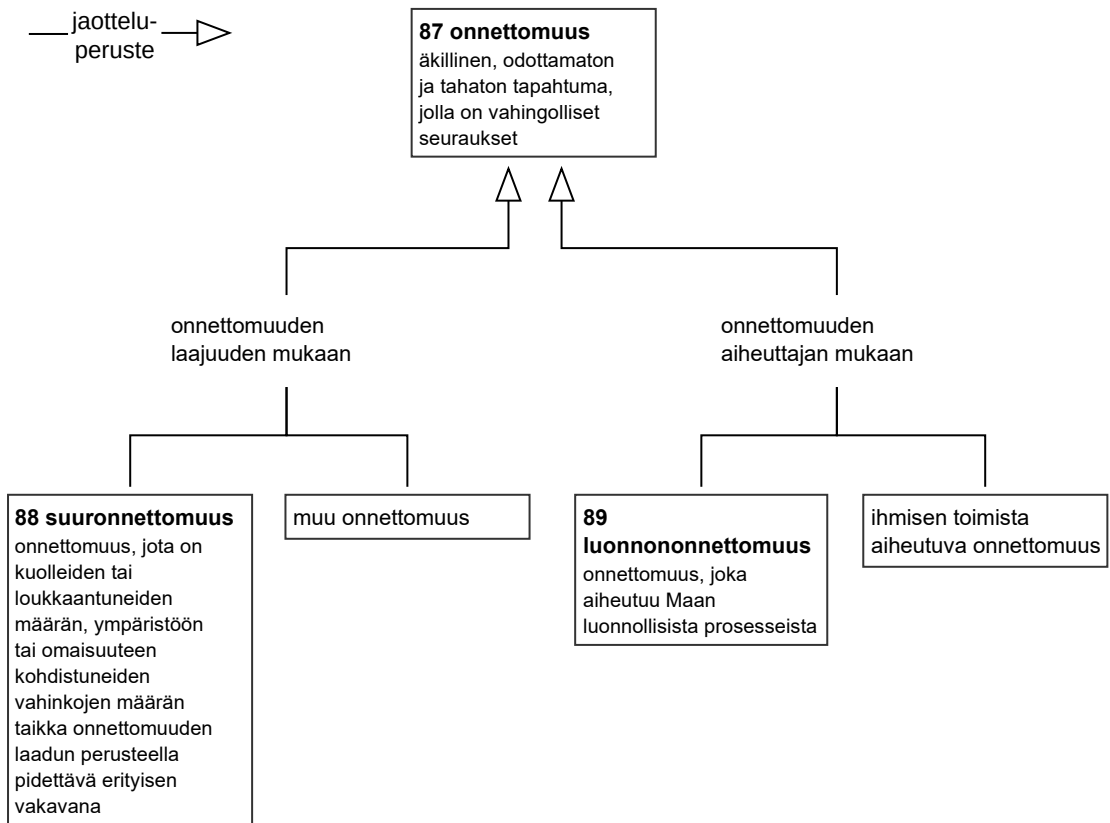

Käsittekaavioiden merkinnät. Kaavioesimerkit hierarkkisesta, koostumus- ja assosiativisesta suhteesta. (Ks. tarkempi selostus sivulta 12.)

KATKOVIIVALLA KUVATTU TÄYDENTÄVÄ TIETO

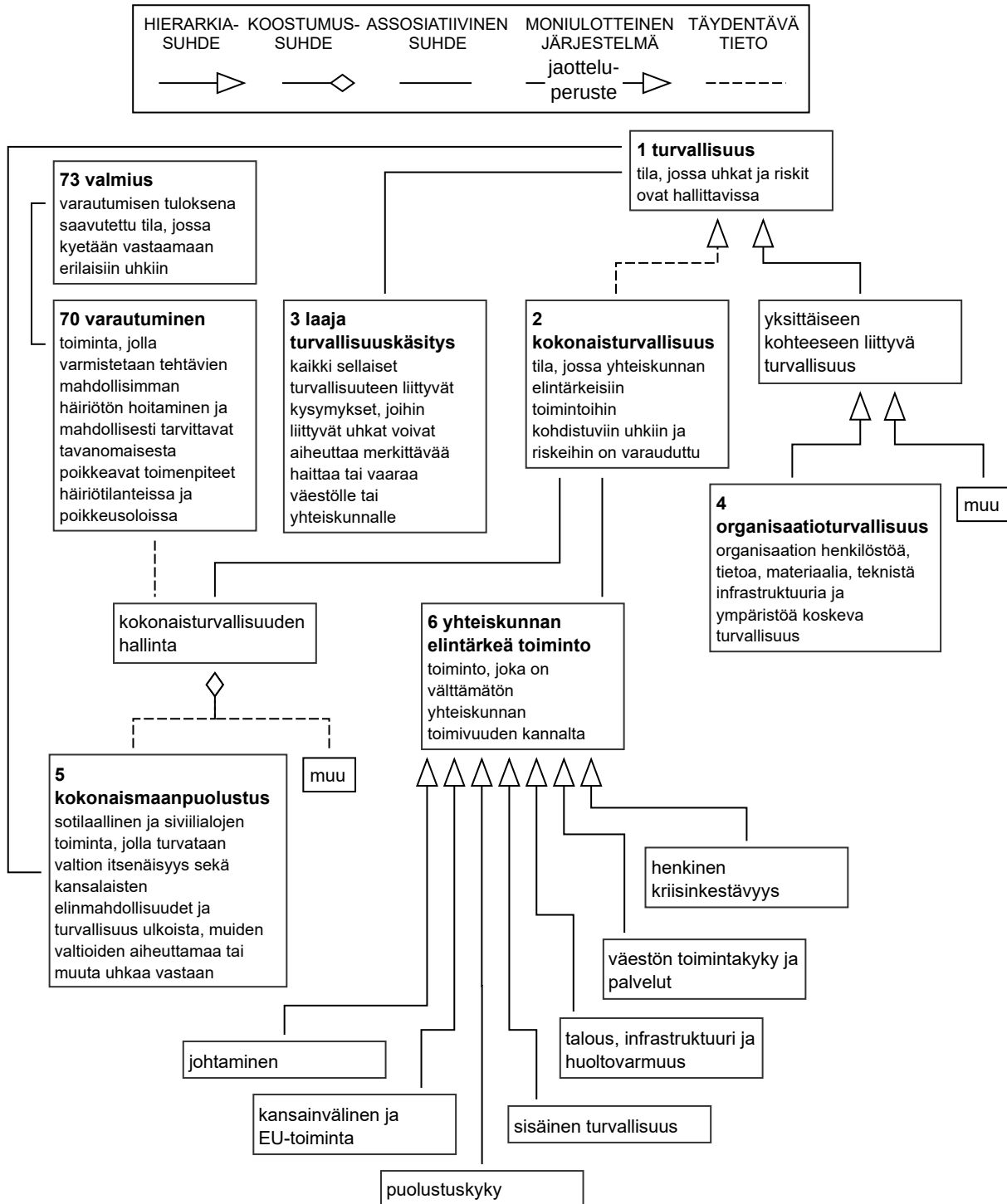
MONIULOTTEINEN KÄSITEJÄRJESTELMÄ

Käsittekaavioiden merkinnät. Kaavioesimerkit katkoviivoilla kuvatusta täydentävästä tiedosta ja moniulotteisesta käsitejärjestelmästä. (Ks. tarkempi selostus sivulta 12.)

1 KOKONAISTURVALLISUUS

1.1 Yleisiä käsitteitä

Käsittekaavio 1. Kokonaisturvallisuus.

1

turvallisuus

sv säkerhet

en security; safety

tila, jossa *uhkat* ja *riskit* ovat hallittavissa

Turvallisuudella voidaan tarkoittaa myös toimintaa tai toimintojen kokonaisuutta, jolla pyritään siihen, että uhkat ja riskit ovat hallinnassa, tai tunnetta siitä, että uhkat ja riskit ovat hallinnassa. Englannin kielessä turvallisuudella on kaksi vastinetta, "security" ja "safety". Security viittaa erityisesti "kovaan" turvallisuuteen eli tarkoitukselliselta vahingoittavalta toiminnalta (kuten aseellisen voiman käyttö, väkivalta, rikollinen toiminta) suojassa olemiseen (esimerkiksi valtion tai rakennuksen turvallisuus hyökkääjiä vastaan). Safety puolestaan viittaa "pehmeään" turvallisuuteen, siis turvallisuuteen, joka ei vaaranna tarkoituksellisen toiminnan vuoksi vaan esimerkiksi tapaturmien, *onnettomuuksien* tai virheiden vuoksi (kuten työturvallisuus, potilasturvallisuus, tuotteiden käyttöturvallisuus). Termi security on *kokonaisturvallisuuden* aihepiirin yhteydessä yleisempi, ja sitä voidaan käyttää esimerkiksi kun puhutaan turvallisuudesta yhteiskunnan toimijoiden toimintana, jolla pyritään uhkien ja riskien hallitsemiseen, tai tällaisella toiminnalla saavutettuna tilana. Usein sanoja security ja safety käytetään yhdessä (esimerkiksi organisaationimissä, kuten "Department of Security and Safety").

2

kokonaisturvallisuus

sv övergripande säkerhet

inte: totalsäkerhet

en concept for comprehensive security; comprehensive security (2)

tila, jossa *yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin* kohdistuviin *uhkiin* ja *riskeihin* on varauduttu

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä kokonaisturvallisuudesta (5.12.2012) kokonaisturvallisuus määritellään tavoitetilaksi, jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa.

Kokonaisturvallisuuden hallintaan eli yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseen kuuluvat uhkiin *varautuminen*, *häiriötilanteiden* ja *poikkeusolojen* hallinta sekä niistä *toipuminen*.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (v. 2012) mukaan suomalaisen yhteiskunnan varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden periaatteella, mikä tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten *yhteistoimintana*. Kokonaisturvallisuuden yleiset toteuttamisperiaatteet kuvataan valtioneuvoston periaatepäätöksessä yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta (2.11.2017).

Englanninkielinen termi "comprehensive security" viittaa sekä kokonaisturvallisuuteen että *laajaan turvallisuuskäsitykseen*. Kokonaisturvallisuus on suomalainen käsite tai käsitys, joten termin edessä käytetään ilmausta "concept for".

3

laaja turvallisuuskäsitys; laaja turvallisuus

sv bred säkerhetsuppfattning; säkerhet i vidsträckt bemärkelse

en comprehensive security (1)

kaikki sellaiset *turvallisuuteen* liittyvät kysymykset, joihin liittyvät *uhkat* voivat aiheuttaa merkittävää haittaa tai *vaaraa* väestölle tai yhteiskunnalle

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (v. 2012) mukaan laaja turvallisuuskäsitys kattaa perinteisen sotilaallisen uhkakuvan lisäksi useat erilaiset kysymykset, ilmiöt ja haasteet, kuten ilmastonmuutos, energian ja vesivarojen niukkuus, väestönkasvu ja väestöliikkeet, *terrorismi*, tartuntataudit, järjestäytynyt rikollisuus ja sen ilmenemismuodot, kuten huume- ja ihmiskauppa, tietoturvahyökkäykset ja yhteiskunnan haavoittuvuuden lisääntyminen.

Laaja turvallisuuskäsitys (tai laaja turvallisuus) on otettu käsitteenä käyttöön, koska turvallisuuden tieteellinen ja toiminnallinen tarkastelu ulottuu nykyisin perinteistä ulkoista ja sisäistä turvallisuutta laajemmalle. Termejä on käytetty muun muassa Turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa selonteissa vuosina 2009 ja 2012.

Englanninkielinen termi "comprehensive security" viittaa sekä laajaan turvallisuuskäsitykseen että *kokonaisturvallisuuteen*.

4

organisaatioturvallisuus

sv organisationssäkerhet

en organisational security; organisational safety

organisaation henkilöstöä, tietoa, materiaalia, teknistä infrastruktuuria ja ympäristöä koskeva *turvallisuus*

Organisaatio voi olla esimerkiksi yritys, virasto tai kunta.

Organisaatioturvallisuudella varmistetaan organisaation toiminnan jatkuvuus kaikissa tilanteissa.

5

kokonaismaanpuolustus

sv totalförsvaret *n*; landets försvar *n*; rikets försvar *n*

en comprehensive defence; comprehensive defense /US/; national defence; national defense /US/
not: total defence; total defense /US/; total national defence; total national defense /US/

sotilaallinen ja siviilialojen toiminta, jolla turvataan valtion itsenäisyys sekä kansalaisten elinmahdollisuudet ja *turvallisuus* ulkoista, muiden valtioiden aiheuttamaa tai muuta *uhkaa* vastaan

Valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 16 §:n perustelumistion ja valtioneuvoston kokonaisturvallisuutta koskevan periaatepäätöksen (5.12.2012) mukaan kokonaismaanpuolustuksen *yhteensovittamiseen* kuuluvat julkisen sektorin (valtioneuvoston, valtion viranomaisten ja kuntien) ja yksityisen sektorin toimenpiteiden sekä kansalaisten vapaaehtoisen toiminnan yhteensovittaminen *yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen* ylläpitämiseksi kaikissa tilanteissa.

1.2 Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin liittyviä käsitteitä

6

yhteiskunnan elintärkeä toiminto; elintärkeä toiminto

sv samhällens vitala funktion; vital samhällsfunktion

en vital function of society

toiminto, joka on välttämätön yhteiskunnan toimivuuden kannalta

Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ovat johtaminen, kansainvälinen ja EU-toiminta, puolustuskky, sisäinen turvallisuus, talous, infrastruktuuri ja *huoltovarmuus*, väestön toimintakyky ja palvelut sekä henkinen kriisinkestävyys (ks. *resilienssi*).

7

resilienssi; ~ kriisinkestävyys

sv resiliens; ~ kristålighet

en resilience; ~ crisis tolerance

yksilöiden ja yhteisöjen kyky ylläpitää toimintakykyä muuttuvissa olosuhteissa sekä valmius kohdata häiriöitä ja *kriisejä* (1) ja palautua niistä

Resilienssin lähtökohtana on ajatus siitä, että *turvallisuutta* vaarantavat tilanteet syntyvät toimintojen odottamattomista yhdistelmistä, eivät niinkään toimintavirheistä tai häiriöistä, joita voidaan hallita suunnittelulla. Turvallisuuden hallinta onnistuu, jos toimintatavat joustavat tilanteiden ja olosuhteiden mukaisesti. Resilienssiin liitettyjä määreitä ovat joustavuus, kimmoisuus ja palautumiskyky.

Resilienssin käsitteellä ei ole yksiselitteistä määritelmää. Alun perin käsitettä on käytetty psykologiassa ja luonnontieteissä, joissa se liitetään yksilöiden kykyyn selvitä ja toipua traumaattisista tapahtumista tai organismien kykyyn selvitä ympäristöolosuhteiden äärimmäisistä vaihteluista.

Termiä resilienssi käytetään osin samassa merkityksessä kuin termiä kriisinkestävyys, joka on Varautumisen ja väestönsuojelun sanastossa (TSK 39) määritelty ”kyky kestää kriisejä ja selvitä niistä”.

1.2.1 Kansainvälinen toiminta

8

kriisinhallinta

sv krishantering

en crisis management

suunniteltu kansainvälinen toiminta *kriisin (1)* estämiseksi, rajoittamiseksi, aiheutuneiden tuhojen korjaamiseksi ja *normaaliolojen* palauttamiseksi

Sotilaallinen kriisinhallinta on sotilaallisin keinoin tapahtuvaa kriisinhallintaa, jonka tarkoituksena on kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen tai palauttaminen taikka humanitaarisen avustustoiminnan tukeminen tai siviiliväestön suojaaminen.

Siviilikriisinhallinta on muin kuin sotilaallisin keinoin tapahtuvaa kriisinhallintaa. Siviilikriisinhallinta kattaa konfliktien ehkäisemiseen, rauhan ja vakauden ylläpitämiseen sekä demokratian, julkisen hallinnon ja oikeusvaltion periaatteiden vahvistamiseen tähtäävät toimet.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa vuodelta 2010 puhutaan kokonaisvaltaisesta kriisinhallinnasta, jolla tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu kohdealueen tukemiseen tähtäävistä keinoista, kuten sotilaallisesta ja siviilikriisinhallinnasta, diplomaattisista toimista, kehitysyhteistyöstä ja humanitaarisesta avusta. Kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan tavoitteena on koordinoita eri toiminnot ja kunnioittaa samalla kunkin toimijan itsenäistä roolia.

9

yhteisvastuulauseke

sv solidaritetsklausul

en solidarity clause

määräys, joka velvoittaa Euroopan unionin ja sen jäsenvaltiot auttamaan jäsenvaltiota, joka on joutunut luonnon tai ihmisen aiheuttaman *suuronnettomuuden* tai terrori-iskun kohteeksi

Yhteisvastuulauseke sisältyy Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 222 artiklaan.

10

keskinäisen avunannon lauseke

sv klausul om ömsesidigt bistånd

en mutual defence clause

määräys, joka velvoittaa Euroopan unionin jäsenvaltiot auttamaan jäsenvaltiota, joka on joutunut alueeseensa kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen kohteeksi

Keskinäisen avunannon lauseke sisältyy Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 42 artiklaan.

11

EU:n pelastuspalvelumekanismi; Euroopan unionin pelastuspalvelumekanismi; Unionin pelastuspalvelumekanismi

sv EU:s civilskyddsmekanism; civilskyddsmekanism för unionen

en EU's Civil Protection Mechanism; EUCP Mechanism; Union Civil Protection Mechanism

järjestelmä, jonka avulla mekanismiin osallistuvien maiden toimintaa koordinoidaan ja niiden voimavarat kootaan yhteen ja toimitetaan sellaisen maan käyttöön, jota on kohdannut *katastrofi (1)*

EU:n pelastuspalvelumekanismista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 1313/2013/EU on osa Suomea velvoittavaa Euroopan unionin lainsäädäntöä. Päätöksen tavoitteena on tehostaa Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä, helpottaa *pelastuspalvelun (2)* koordinoitua ja siten parantaa luonnon ja ihmisen aiheuttamien katastrofien (1) ennaltaehkäisyä, katastrofeihin (1) *varautumiseen* sekä avustustoimiin liittyvien järjestelmien tehokkuutta. Suomessa on laadittu päätöksen perusteella Suomen kansallinen riskiarvio 2015.

12

kansainvälisten terveysuhkien valmiuspäivystys

sv beredskaps-jour för internationella hälsopot

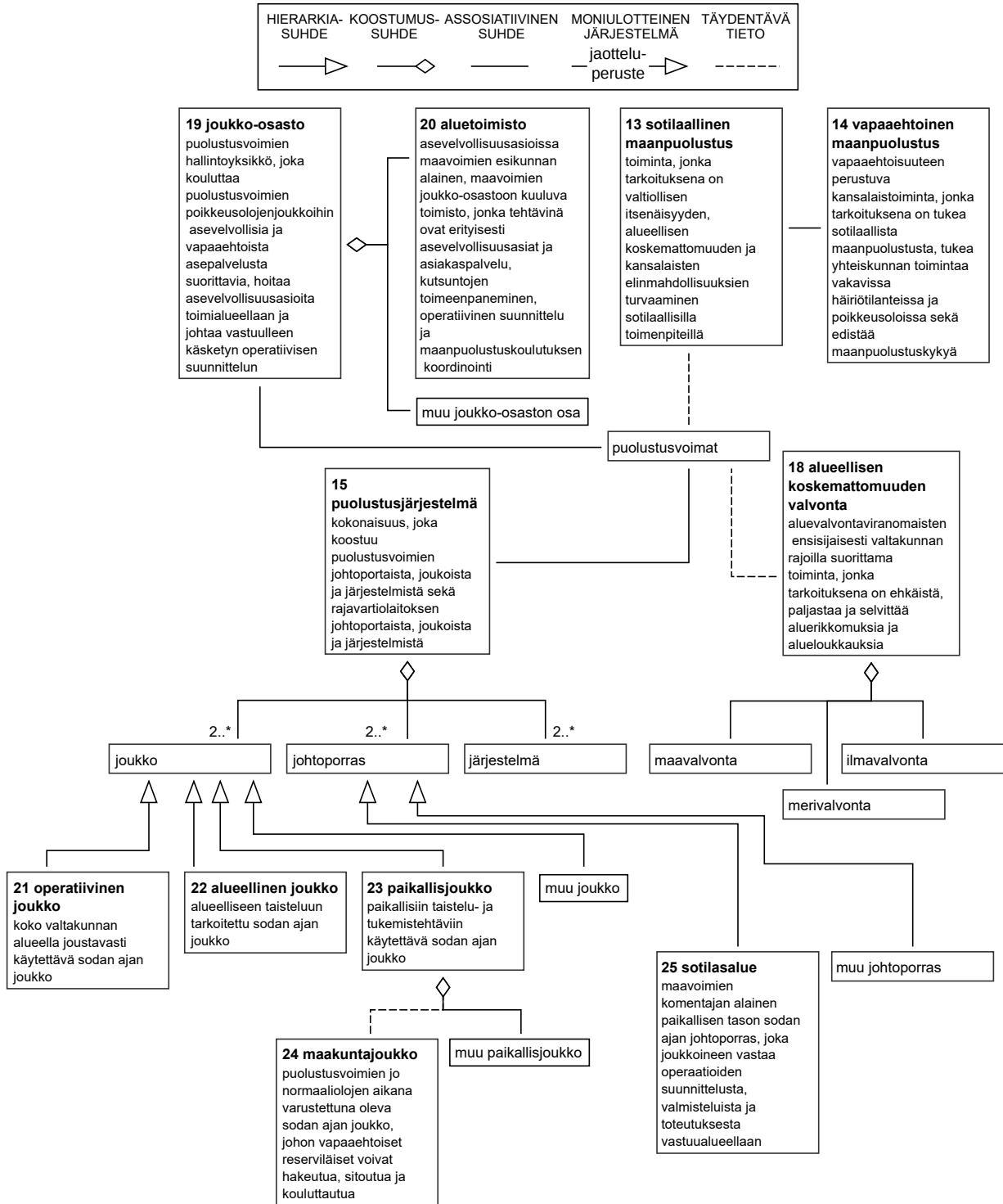
en preparedness duty service for cross-border health threats

kansainvälisen terveyssäännösten maailman mailta edellyttämä toiminta, jonka tavoitteena on kansainvälisen terveysuhkan toteaminen ja selvittäminen ja jossa maiden on ilmoitettava uhkaa koskevista havainnoistaan Maailman terveysjärjestö WHO:lle ja välitettävä tietonsa toisille maille 24 tunnin kuluessa uhkan havaitsemisesta

Kansainvälisestä terveyssäännöstöstä (International Health Regulations) käytetään lyhennettä IHR. Terveyssäännösten tarkoituksena ja soveltamisalana on tautien maailmanlaajuisen leviämisen ehkäisy, torjunta ja hallinta.

Suomessa terveyssäännösten kansalliseksi IHR-yhteysviranomaiseksi on nimetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

1.2.2 Suomen puolustuskyky

Käsitekaavio 2. Puolustus.

13

sotilaallinen maanpuolustus; sotilaallinen puolustus

sv militärt försvar *n*

en military national defence; military national defense /US/; military defence; military defense /US/

toiminta, jonka tarkoituksena on valtiollisen itsenäisyyden, alueellisen koskemattomuuden ja kansalaisten elinmahdollisuuksien turvaaminen sotilaallisilla toimenpiteillä

Suomen sotilaallinen maanpuolustus perustuu puolustusvoimien joukkorakenteeseen, puolustusvoimien yhteisiin suorituskykyihin sekä koko yhteiskunnan voimavaroihin.

Puolustusvoimien yhteiset suorituskyvyt ovat puolustusvoimien kaikkien joukkojen tukemiseen tarkoitettuja kykyjä (esimerkiksi henkilöstö, koulutus), joiden käyttöä pääesikunta ohjaa toimialateitse.

14

vapaaehtoinen maanpuolustus

sv frivilligt försvar *n*

en voluntary national defence; voluntary national defense /US/; voluntary defence; voluntary defense /US/

vapaaehtoisuuteen perustuva kansalaistoiminta, jonka tarkoituksena on tukea *sotilaallista maanpuolustusta*, tukea yhteiskunnan toimintaa vakavissa *häiriötilanteissa* ja *poikkeusoloissa* sekä edistää maanpuolustuskykyä

Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007) määrittelee vapaaehtoisen maanpuolustuksen viranomaisten valvonnassa ja ohjauksessa vapaaehtoisille järjestettäväksi toiminnaksi, jolla kehitetään kansalaisten ja viranomaisten valmiuksia osallistua yhteiskunnan tukemiseen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Vapaaehtoinen maanpuolustus voi olla sotilaallista tai ei-sotilaallista toimintaa.

15

puolustusjärjestelmä; maanpuolustusjärjestelmä

sv försvarssystem *n*

en defence system; defense system /US/

kokonaisuus, joka koostuu puolustusvoimien johtoportaista, joukoista ja järjestelmistä sekä rajavartiolaitoksen johtoportaista, joukoista ja järjestelmistä

Puolustusjärjestelmä jaetaan osajärjestelmiin, jotka sisältävät *sotilaallisen maanpuolustuksen* tehtävien toteuttamiseen tarvittavan henkilöstön, materiaalin ja käyttöperiaatteet. Osajärjestelmiä ovat mm. johtamis-, tiedustelu-, valvonta-, valmiudensäätely- ja logistiikkajärjestelmä.

Sotilasalalla termillä johtoporras viitataan komentajaan (tai vastaavaan) ja häntä tukevaan esikuntaan (tai vastaavaan komento-osaan).

Puolustusjärjestelmän avulla on tarkoitus muodostaa ja ylläpitää päätöksenteon edellyttämä *tilannekuva*, turvata alueellinen koskemattomuus, tukea muita viranomaisia *yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen* ja kohteiden suojaamisessa sekä torjua *sotilaalliset uhkat*.

Puolustusjärjestelmän tarvitsemia resursseja tuottaa ja ylläpitää osaltaan myös *vapaaehtoinen maanpuolustus*.

16

sotilaallinen voimakeino

sv militärt maktmedel *n*

en military means of force

keino, joka muodostuu sotilaan henkilökohtaisen aseensa ja/tai sitä voimakkaamman asevoiman käytöstä

Aluevalvontalaissa (755/2000) sotilaallisella voimakeinolla tarkoitetaan sotilaan henkilökohtaisen aseensa käyttöä voimakkaampaa asevoiman käyttämistä. Aluevalvontalain mielessä sotilaallisina voimakeinoina pidetään esimerkiksi konetuliaseiden, tykkien, ohjusten ja räjähteiden käyttöä.

Maanpuolustuksen yhteydessä sotilaallisella voimakeinolla tarkoitetaan asevoiman käyttöä alkaen yksittäisen sotilaan henkilökohtaisen aseensa käytöstä aina raskaimman aseistuksen tai asejärjestelmien käyttämiseen saakka (ks. määritelmä puolustusvoimia koskevasta laista 551/2007). Maanpuolustuksessa sotilaallisiin voimakeinoin luetaan myös nykyaikaiset sotilaallisen vaikuttamisen keinot, kuten elektroninen sodankäynti ja *informaationsodankäynti*.

17

sotilaallinen voimankäyttö

sv användning av militärt våld

en use of military force

toiminta, jossa käytetään *sotilaallisia voimakeinoja*

18

alueellisen koskemattomuuden valvonta; AKV

sv övervakning av den territoriella integriteten

en surveillance of territorial integrity

aluevalvontaviranomaisten ensisijaisesti valtakunnan rajoilla suorittama toiminta, jonka tarkoituksena on ehkäistä, paljastaa ja selvittää aluerikkomuksia ja alueloukkauksia

Alueellisen koskemattomuuden valvontaan kuuluvat maa-, meri- ja ilmavalvonta.

Aluevalvontaviranomaisia ovat toimialoillaan sotilas-, rajavartio-, poliisi-, tulliviranomaiset ja Liikennevirasto sekä niiden aluevalvontaan määrätyt virkamiehet.

19

joukko-osasto

sv truppförband

en unit

puolustusvoimien hallintoyksikkö, joka kouluttaa puolustusvoimien poikkeusolojenjoukkoihin asevelvollisia ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia, hoitaa asevelvollisuusasioita toimialueellaan ja johtaa vastuulleen käsketyt operatiivisen suunnittelun

Joukko-osastoilla on valmius- ja virka-apuvelvoitteita. Joukko-osastolla on komentaja ja yleensä esikunta, joukkoyksiköitä ja erillisyyksiköitä sekä maavoimissa *aluetoimisto* tai -toimistoja.

Ks. myös *poikkeusolot*.

20

aluetoimisto

sv regionalbyrå

en regional office

asevelvollisuusasioissa maavoimien esikunnan alainen, maavoimien *joukko-osastoon* kuuluva toimisto, jonka tehtävinä ovat erityisesti asevelvollisuusasiat ja asiakaspalvelu, kutsuntojen toimeenpaneminen, operatiivinen suunnittelu ja maanpuolustuskoulutuksen koordinointi

21

operatiivinen joukko

sv operativ trupp

en operational unit

rather than: operational troop

koko valtakunnan alueella joustavasti käytettävä sodan ajan joukko

Operatiiviset joukot koulutetaan ja varustetaan niin, että ne soveltuvat monipuolisiin ja vaativiin taistelu- ja tukemistehtäviin eri toimintaolosuhteissa ja pystyvät tarvittaessa toimimaan ilman perustamisen jälkeistä lisäkoulutusta. Niillä on yleensä hyvä operatiivinen liikkuvuus, joka mahdollistaa siirtymisen toiminta-alueelta toiselle omin välinein. Operatiiviset joukot voivat olla myös erityistehtäviin tarkoitettuja tiedustelu-, johtamisjärjestelmä- ja tukijoukkoja.

22

alueellinen joukko

sv territoriell trupp

en regional unit

rather than: regional troop

alueelliseen taisteluun tarkoitettu sodan ajan joukko

Alueellisten joukkojen tehtäviä ovat vaativat taistelu- ja tukemistehtävät. Alueellisille joukoille voidaan suunnitella useita tehtäviä eri toiminta- tai operaatioalueilla, mutta vaihtoehdot tehtävät edellyttävät yleensä aikaa vaativia valmisteluja, lisäkoulutusta ja muutoksia joukon materiaaliin.

23

paikallisjoukko

sv lokal trupp

en local defence unit
rather than: local defence troop (1)

paikallisiin taistelu- ja tukemistehtäviin käytettävä sodan ajan joukko

Paikallisjoukkojen tehtäviä ovat joukkojen perustaminen, alueen valvonta, kohteiden suojaaminen, *yhteistoiminta* siviiliviranomaisten kanssa, muiden joukkojen tukeminen ja paikallishuolto.

Paikallisjoukoilla muodostetaan koko maan kattava puolustusvoimien toimintaverkko. Paikallisjoukkoja voidaan käyttää *normaalioloissa* rajoitetusti muiden viranomaisten tukemiseen.

24

maakuntajoukko

sv landskapstrupp

en volunteer local defence unit
rather than: local defence troop (2)

puolustusvoimien jo *normaaliolojen* aikana varustettuna oleva sodan ajan joukko, johon vapaaehtoiset reserviläiset voivat hakeutua, sitoutua ja kouluttautua

Pääosa maakuntajoukoista kuuluu *paikallisjoukkoihin*; paikallisjoukkoon kuuluva maakuntajoukko on paikallisjoukon korkeammassa valmiudessa oleva osa. Maakuntajoukon erityispiirteinä paikallisjoukkoon verrattuna ovat vapaaehtoisuuteen ja sitoutumiseen perustuva rekrytointi sekä rauhanaikana jaetun varustuksen mahdollistama korkeampi toimintavalmius – maakuntajoukkoihin valituilla henkilöillä on kotonaan valmiina henkilökohtainen sotilasvarustus asetta lukuun ottamatta.

Maakuntajoukkojen muodostamisen tarkoituksena on ylläpitää ja kehittää erityisesti paikallisjoukkojen suorituskykyä ja reserviläisten osaamista sekä tukea tarvittaessa siviiliviranomaisia puolustusvoimille lakisääteisesti kuuluvissa *virka-apu-* ja pelastustehtävissä.

25

sotilasalue

sv militärområde *n*

en military area

maavoimien komentajan alainen paikallisen tason sodan ajan johtoporras, joka joukkoineen vastaa operaatioiden suunnittelusta, valmisteluista ja toteutuksesta vastuualueellaan

Sotilasalueiden vastuualueet noudattavat pääosin maakuntajakoa.

Termi sotilasalue voi viitata myös toiseen käsitteeseen: 'puolustusvoimien hallussa oleva ja kyltein merkitty alue, jolla liikkuminen on rajattua'. Ruotsiksi tästä käsitteestä käytetään termiä "militärt område".

1.2.3 Sisäinen turvallisuus

26

yleinen järjestys ja turvallisuus

sv allmän ordning och säkerhet

en public order and security; public policy and security

tila, jossa yleiset paikat ovat turvallisia, yhteiskunnan *turvallisuutta* uhkaavat teot estetään, yksityisiin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvat oikeudenloukkaukset ja häiriöt pystytään torjumaan ja tapahtuneet oikeudenloukkaukset selvittämään

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on poliisin vastuulla. Poliisin muita tehtäviä ovat oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

27

rajaturvallisuus

sv gränssäkerhet

en border security; border management

tila, jossa on minimoitu valtakunnanrajan ja Euroopan unionin ulkorajan ylittämisestä annettujen säännösten rikkominen ja rajat ylittävästä henkilöliikenteestä *yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle* aiheutuvat *uhkat* sekä tehty rajanylityksestä mahdollisimman turvallista

Rajaturvallisuuden ylläpitäminen on Rajavartiolaitoksen vastuulla. Rajavartiolaitos pyrkii rajaturvallisuuden ylläpitämiseen muun muassa seuraavien toimintojen avulla: rajavalvonta, rajajärjestyksen ylläpitäminen, *pelastustoiminta*, *riskianalyysi*, rajat ylittävän rikollisuuden tunnistaminen, rikostiedustelu ja rikostutkinta, kansainvälinen yhteistyö sekä *viranomaisyhteistyö*.

28

pelastustoimi

sv räddningsväsende *n*

en rescue services *pl*

järjestelmä, jonka tarkoituksena on tärkeiden toimintojen turvaaminen, *onnettomuuksien* vähentäminen ja niiden seurausten rajoittaminen sekä ihmisten *turvallisuuden* parantaminen ja ihmisten pelastaminen onnettomuuden uhatessa tai tapahtuessa

Pelastustoimen viranomaiset ovat alueen pelastustoimi, aluehallintovirastot ja sisäministeriö. Kunnat vastaavat pelastustoimesta *yhteistoiminnassa* pelastustoimen alueilla. Sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo pelastustointa ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa. Aluehallintovirasto valvoo pelastustointa sekä pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa toimialueellaan. Pelastustoimeen kuuluu *onnettomuuksien ehkäisy* ja *pelastustoiminta*. Pelastustoimen viranomaiset huolehtivat lisäksi toimialaansa kuuluvista väestönsuojelutehtävistä.

29

pelastustoiminta

ei: pelastustyö

sv räddningsverksamhet; räddning

en emergency operations *pl*; search and rescue; SAR; > rescue operations *pl*

not: civil protection (2)

toiminta, joka koostuu *onnettomuuden* tai onnettomuuden *uhkan* edellyttämistä kiireellisistä ihmisten, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen ja pelastamiseen tähtäävistä toimenpiteistä

Pelastustoiminta on käsitteenä suppeampi kuin Euroopan unionin pelastuspalvelu; ks. käsite *pelastuspalvelu (2)*.

Englanninkielinen termi "rescue operations" ymmärretään tavallisesti suppeammin tarkoittamaan vain ihmisten pelastamista. Suomessa sitä käytetään kuitenkin pelastustoiminnan vastineena.

30

(vanhentunut)

pelastuspalvelu (1)

sv räddningstjänst

en rescue service

onnettomuustilanteissa tapahtuva viranomaisten, vapaaehtoisten järjestöjen ja muiden yhteisöjen toiminta, jolla pyritään ihmishenkien ja omaisuuden pelastamiseen ja suojaamiseen sekä vahinkojen rajoittamiseen ja lieventämiseen

Käsite pelastuspalvelu tässä annetun määritelmän merkityksessä on poistunut käytöstä.

Nykyisin termi pelastuspalvelu esiintyy lainsäädännössä erityismerkityksissä: esimerkiksi ilmailulaissa (1194/2009) mainitaan "ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelu", jolla tarkoitetaan toimenpiteitä hädässä, kadoksissa tai uhkaavan *vaaran* alaisena olevan tai *onnettomuuteen* joutuneen ilmailuksen ja siinä mukana olevien ihmisten pelastamiseksi.

Lisäksi pelastuspalvelu-termi on edelleen vapaaehtoisten toimijoiden käytössä (lähes tässä annettua määritelmää vastaavassa merkityksessä); vrt. käsitteet *Vapaaehtoinen pelastuspalvelu* ja *pelastuspalvelujärjestö*.

Nykyisin pelastuspalvelu-termillä viitataan kuitenkin ensisijaisesti EU:n pelastuspalvelu-käsitteeseen, ks. *pelastuspalvelu (2)*.

31

<EU:n pelastuspalvelumekanismi>

pelastuspalvelu (2)

sv civilskydd *n*

en civil protection (1)

toiminta, jolla pyritään ensisijaisesti ihmisten mutta myös ympäristön ja omaisuuden suojeluun *katastrofien (1)* yhteydessä

Yllä annettu määritelmä pätee EU:n pelastuspalvelumekanismista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksen N:o 1313/2013/EU mukaiseen toimintaan; vrt. *EU:n pelastuspalvelumekanismi*.

Tässä määritelty, EU:n pelastuspalvelumekanismiin mukainen pelastuspalvelu koskee niin Euroopan unionin alueella kuin sen ulkopuolellakin tapahtuvia katastrofeja (1), mukaan lukien ympäristökatastrofit, meren pilaantuminen ja akuutit terveyttä uhkaavat hätätilanteet. Suojelu kohdistuu muun omaisuuden ohella myös kulttuuriperintöön.

EU:n pelastuspalvelumekanismiin mukainen pelastuspalvelu käsittää samat toiminnot kuin Suomen *pelastustoiminta*, mutta lisäksi toimintoja, joita ei lasketa Suomen pelastustoiminnan piiriin. Jälkimmäisistä esimerkkinä ovat ihmisten huoltoon tähtäävät toimet.

32

väestönsuojelu; vss

sv befolkningskydd *n*; civilförsvaret *n* /SE/; civilt försvar *n* /SE/

en civil defence; civil defense /US/

not: civil protection (3)

aseellisen hyökkäyksen johdosta tapahtuva toiminta, jonka tarkoituksena on siviiliväestön suojelu hyökkäyksen *vaaroilta* ja auttaminen selviytymään hyökkäyksen välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle

Väestönsuojeluun kuuluvat humanitaariset tehtävät on tyhjentävästi lueteltu Geneven yleissopimusten (1949) lisäpöytäkirjassa (I pöytäkirja, vuodelta 1977) kansainvälisten aseellisten selkausten uhrien suojelemisesta.

Väestönsuojelutehtävät ovat Geneven yleissopimusten I lisäpöytäkirjassa tarkoitettulla tavalla rajattu osa viranomaisten ja muiden toimijoiden säännönmukaisia eli jo *normaalioloissa* hoitamia tehtäviä. Rajaukset perustuvat toiminnan kohteeseen (siviiliväestö) ja toiminnan motiiviin (humanitääriin).

Kansainvälisen humanitäärisen oikeuden näkökulmasta tärkeää on, että väestönsuojeluorganisaatioille myönnetään status, joka takaa niille suojelun niiden suorittaessa tehtäviään, ja tunnus, jolla ne voidaan tunnistaa.

33

turvallisuustutkinta

sv säkerhetsutredning (1)

en safety investigation

onnettomuuden, vaaratilanteen tai poikkeuksellisen tapahtuman jälkeinen toiminta, jossa selvitetään tapahtumien kulku, syyt ja seuraukset sekä tehdyt pelastustoimet ja viranomaisten toiminta

Turvallisuustutkintalain (525/2011) mukaan turvallisuustutkinnasta vastaa Onnettomuustutkintakeskus. Lain mukaan turvallisuustutkinta tehdään, kun kyseessä on *suuronnettomuus* tai suuronnettomuuden vaaratilanne tai kansainvälisissä sopimuksissa tarkemmin määritelty ilmau-onnettomuus, ilmaulun vakava vaaratilanne, rautatieliikenteen vakava onnettomuus tai meriliikenteen hyvin vakava onnettomuus.

Turvallisuustutkinnan tarkoituksena on yleisen turvallisuuden lisääminen, onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ehkäiseminen sekä onnettomuuksista aiheutuvien vahinkojen torjuminen.

34

häätäkeskuspalvelut pl

sv nödcentralstjänster pl

en emergency response centre services pl

palvelut, joihin sisältyy *pelastustoimen*, poliisin tai sosiaali- ja terveystoimen viranomaisen välittömiä toimenpiteitä edellyttävien ilmoitusten vastaanottaminen ja arviointi sekä ilmoituksen tai tehtävän välittäminen asianomaiselle viranomaiselle tai viranomaisen tehtäviä sopimuksen perusteella hoitavalle

Hätätilanteita koskevia ilmoituksia ja muita vastaavia pelastustoimen, poliisin tai sosiaali- ja terveystoimen viranomaisen välittömiä toimenpiteitä edellyttäviä ilmoituksia kutsutaan hätäilmoituksiksi.

1.2.4 Väestön terveyden ja toimintakyvyn turvaaminen

35

altistuminen; altistus

sv < exponering

en exposure

joutuminen fysikaalisen, kemiallisen tai biologisen tekijän vaikutuksen alaiseksi

Yleensä altistumisella tarkoitetaan altistumista jollekin epätoivotulle tai terveydelle vaaralliselle tekijälle (altiste). Kemialliset tekijät ovat kemikaaleja, biologiset tekijät ovat esimerkiksi mikrobeja tai soluja ja fysikaaliset tekijät ovat esimerkiksi värähtelyä, säteilyä, lämpöoloja tai sähkövirtoja.

Ihmisten altistumista voidaan selvittää fysikaalisten, kemiallisten ja biologisten tekijöiden mittauksilla ihmisistä tai ympäristöstä otetuista näytteistä.

Altistuminen voi olla sisäistä tai ulkoista. Sisäisessä altistumisessa altistetta joutuu elimistöön ihon läpi imeytymisen, haavojen, hengityksen, silmien tai suun kautta, jolloin altiste vaikuttaa elimistön sisältä. Ulkoisessa altistumisessa altiste vaikuttaa elimistön ulkopuolelta esimerkiksi säteilyn kautta.

Säteilylle alttiiksi joutumista kutsutaan säteilyaltistukseksi. Se voi olla sisäistä tai ulkoista altistumista.

Suomen altistuminen- ja ruotsin exponering-käsitteiden välillä on lähinnä kielen luonteesta johtuva tarkastelukulman ero. Exponering kattaa altistumisen lisäksi myös altistamisen eli vaikutuksen alaiseksi asettamisen.

36

kontaminaatio; kontaminoituminen; saastuminen

sv kontaminering; kontamination; förorening

en contamination

haitallisten aineiden tai eliöiden joutuminen jonkun tai jonkin pinnalle tai johonkin tilavuuteen

Esimerkiksi ihmiset, eläimet, esineet, elintarvikkeet, talousvesi, muu materiaali ja ympäristö voivat kontaminoitua eli saastua. Varsinkin ympäristöön kuulumattomista aineista johtuvasta ympäristön pilaantumisesta käytetään termiä saastuminen.

37

dekontaminaatio; dekontaminointi; < puhdistaminen

sv dekontaminering; dekontamination; < rengöring

en decontamination

haitallisten aineiden tai eliöiden poistaminen jonkun tai jonkin pinnalta tai jostakin tilavuudesta

Esimerkiksi ihmisiä, eläimiä, esineitä, elintarvikkeita, talousvettä, muuta materiaalia tai ympäristöä voidaan dekontaminoida. Yleiskielessä dekontaminoinnista käytetään usein sanaa puhdistaminen.

38

säteilyvaaratilanteen suojelutoimet *pl*; suojelutoimet *pl* säteilyvaaratilanteessa

sv skyddsåtgärder *pl* i nödsituation med strålrisk
en protective actions *pl* in a nuclear or radiological emergency

toimenpiteet, joiden tarkoituksena on vähentää *säteilyvaaratilanteesta* ihmisille aiheutuvaa säteilyaltistusta

Suojelutoimet voivat kohdistua esimerkiksi ihmisiin, elinympäristöön, yhteiskunnan toimintoihin, elinkeinoelämään, alkutuotantoon tai elintarvikkeisiin.

Ks. myös *altistuminen*.

39

säteilynsuojelu

sv strålskydd *n*
en radiation protection

säteilystä ihmisille ja muulle eliökunnalle aiheutuvien haittojen estäminen tai vähentäminen ennalta

Säteilynsuojelun tavoitteena on kaikissa tilanteissa torjua säteilyn aiheuttamat haitat eli estää suorat terveyshaitat, kuten säteilyvammat, säteily sairaudet ja kuolemantapaukset, sekä vähentää myöhäisvaikutuksien (syöpä, periytyvät haitat) *riskiä* niin pieneksi kuin käytännössä on mahdollista ja järkevää.

Vrt. *säteilyvaaratilanteen suojelutoimet*.

40

vasta-aine; antidootti

sv motgift; antidot
en antidote

aine, jota käytetään myrkytyksen hoitoon tai myrkytysoireiden lieventämiseksi tai poistamiseksi ja joka toimii myrkytyksen aiheuttajan vastavaikuttajana

41

ensiapu

sv första hjälpen
en first aid

kiireellinen apu, jota annetaan loukkaantuneelle tai äkillisesti sairastuneelle tapahtumapaikalla tai sen läheisyydessä ja joka voidaan antaa ilman apuvälineitä tai yksinkertaisin välinein

Ensiapu voi olla fyysistä tai psyykkistä, ja sen tavoite on elämän ylläpito sekä vammojen pahe-
nemisen ja uusien vammojen syntymisen estäminen. Jokaisella on velvollisuus antaa ensiapua taitojensa mukaan.

Psyykinen eli henkinen ensiapu on tukea, huolenpitoa, lähellä olemista ja rauhoittamista.

Uhreille kerrotaan, mitä on tapahtunut, miten *pelastustoiminta* etenee ja miten omaisiin saadaan yhteys. Heitä säästetään stressiä lisääviltä tekijöiltä, kuten järkyttäviltä ärsykkeiltä, sivustakatsojilta ja toimittajilta.

42

ensivaste

sv första insats
inte: första akutomhändertagande *n*; första respons
en first response

ensiapu, jota antaa hätäkeskuksen kautta hälytetty muu kuin ensihoitopalvelun yksikkö, joka kykenee tavoittamaan potilaan ensihoitopalvelun yksikköä nopeammin

Ensihoitopalvelun yksikkö voi olla esimerkiksi ambulanssi.

Potilaan avuksi voidaan hälyttää terveydenhuoltoviranomaisen kanssa sopimuksen tehnyt toimija, kuten pelastus-, poliisi- tai meripelastustoimen yksikkö (esimerkiksi paloauto, poliisiauto tai meripelastusalus), mikäli se pystyy tavoittamaan potilaan tai aloittamaan avun nopeammin kuin ensihoitopalvelun yksikkö.

Ks. myös *ensihoito*.

43

ensihoito

sv prehospital akutsjukvård
en prehospital care
rather than: emergency medical care

terveydenhuollon ammattihenkilön tai muun terveydenhuoltoon koulutetun henkilön loukkaantuneelle tai sairastuneelle antama ensimmäinen, kiireellisin hoito, joka voidaan aloittaa tapahtumapaikalla ja jota voidaan jatkaa kuljetuksen aikana

44

potilasluokittelu

mieluummin kuin: triage
sv triage; bedömning; patientprioritering
en triage; patient classification

pelastustoiminnan ja *ensihoidon* yhteydessä tapahtuva loukkaantuneiden tilan arviointi ja loukkaantuneiden luokittelu hoitoa ja kuljetusta varten

Loukkaantuneet luokitellaan vamman tyyppin ja vakavuuden sekä selviytymistodennäköisyyden perusteella kiireellisyysjärjestykseen, jotta voitaisiin taata mahdollisimman hyvä hoito mahdollisimman monelle.

45

ensihuolto

sv första omsorg
en emergency support services *pl*
rather than: initial care

toiminta, jonka tarkoituksena on antaa ihmisille apua ja tukea äkillisessä *onnettomuudessa* tai *häiriötilanteessa* tai välittömästi sellaisen jälkeen

Ensihuolto pyrkii huolehtimaan erityisesti fyysisistä, psyykkisistä ja aineellisista perustarpeista ja siten tukemaan ihmisten selviytymistä. Ensihuollon toimintamuotoja ovat muun muassa vaate-tuksen, muonituksen ja hätämajoituksen järjestäminen. Vapaaehtoistoiminnalla tuetaan ja täydennetään viranomaisten johtamaa toimintaa.

46

psykososiaalinen tuki

sv psykosocialt stöd *n*
en psychosocial support

tukitoimien ja palvelujen kokonaisuus, jonka tavoitteena on torjua, rajoittaa tai lievittää psyykkisesti järkyttävän tilanteen ihmisille aiheuttamia seuraamuksia

Psykososiaalista tukea voidaan järjestää esimerkiksi yhdyskuntaonnettomuuden ja *suuronnettomuuden* jälkeen.

Psykososiaalinen tuki voidaan jakaa psyykkiseen ja kirkon *henkiseen huoltoon* sekä sosiaalityöhön ja -palveluihin.

47

psykykinen jälkihoito

mieluummin kuin: henkinen jälkiselvitys

sv psykisk eftervård

en psychological aftercare

järkyttävässä tapahtumassa mukana olleille annettava hoito, jonka tarkoitus on lieventää henkistä järkytystilaa

Psykykinen jälkihoito on mielenterveystyön piiriin kuuluvaa yksilö- tai ryhmätasoisia hoitoa ja hoitoonohjausta.

Psykykisen jälkihoidon muotoja ovat stressin pikapurku (ruots. psykologisk defusing, engl. defusing), jossa pidetään järkyttävää tapahtumaa käsittelevä lyhyt ja nopea kokous vuorokauden kuluessa tapahtumasta, ja psykykinen jälkipuinti (ruots. psykologisk debriefing, engl. debriefing), jossa pidetään järkyttävää tapahtumaa käsittelevä kokous 1–3 vuorokauden kuluttua tapahtumasta.

Järkyttäviä tapauksia ovat esimerkiksi [suuronnettomuudet](#), joiden jälkeen [pelastustoiminnassa](#) ja hoitotyössä mukana olleet, onnettomuudessa loukkaantuneet ja siitä pelastuneet, heidän läheisensä sekä menehtyneiden läheiset saattavat tarvita psykykistä jälkihoitoa.

48

henkinen tuki

sv psykiskt stöd *n*

en psychological support

järkyttävässä tapahtumassa mukana olleille annettava tuki, jonka tarkoituksena on helpottaa tapahtuneen henkistä käsittelyä

Henkistä tukea voivat antaa esimerkiksi järkyttävässä tapahtumassa olleen henkilön sosiaalinen verkosto, muut mielenterveystyön ammattihenkilöihin kuulumattomat auttajat sekä vapaaehtoisjärjestöt.

49

henkinen huolto; HeHu

sv andlig omsorg; andligt stöd *n*

en spiritual care

[suuronnettomuuksiin](#) ja kriisitilanteisiin liittyvä toiminta, jonka tavoitteena on antaa [henkistä tukea](#) uhreille, heidän omaisilleen ja tarvittaessa [pelastustoimintaan](#) osallistuvalla henkilöstöllä

Henkinen huolto on luonteeltaan palvelua, lähellä oloa ja ahdistuksen purkamista, ja sitä tekevät kirkko ja muut yhteisöt.

Ks. [kriisi \(1\)](#).

50

sosiaalipäivystys

sv socialjour

en 24-hour social services *pl*

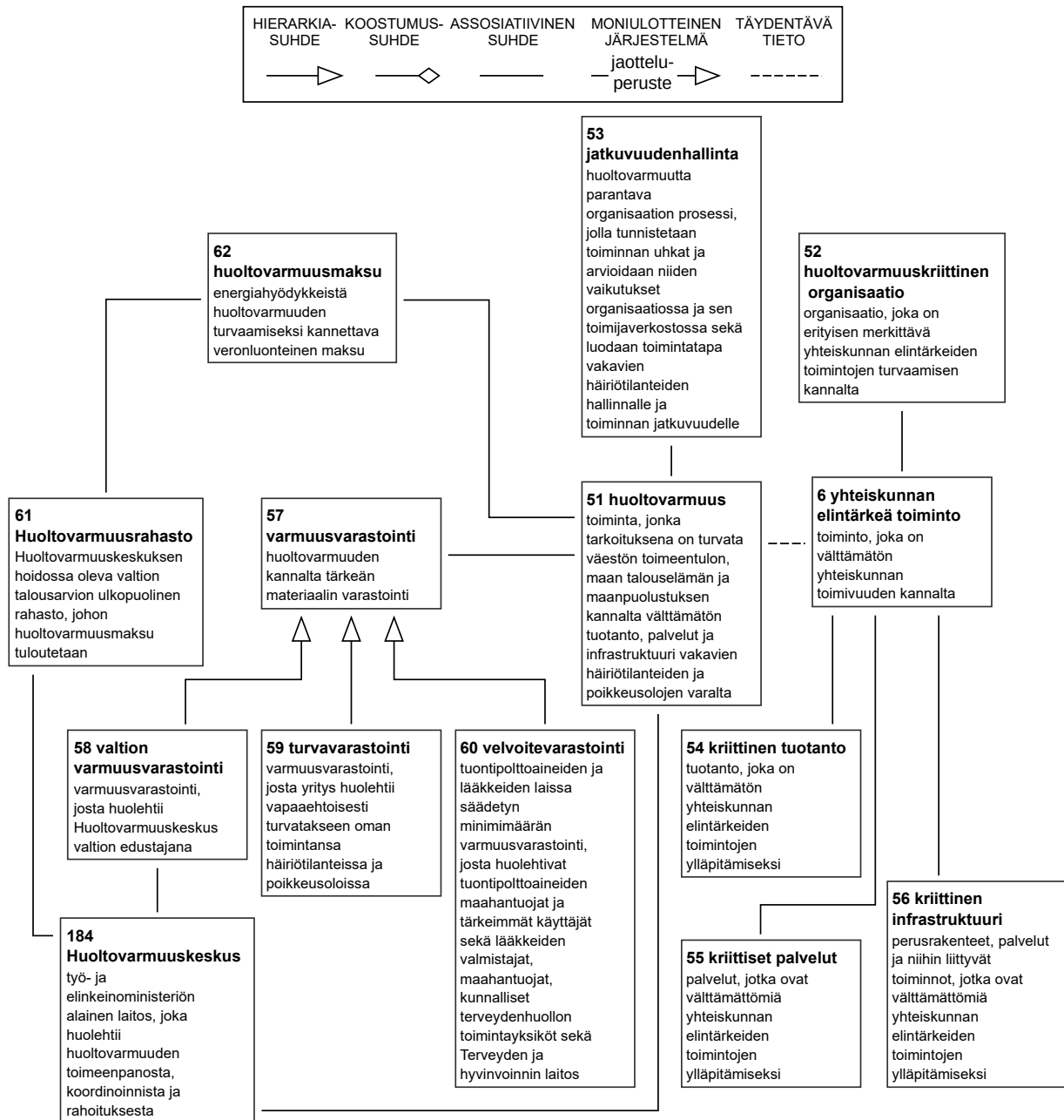
sosiaalipalvelu, jossa annetaan sosiaalihuollon asiakkaalle välitön apu kriisitilanteessa ja järjestetään hänen kiireellisesti tarvitsemansa muut sosiaalipalvelut

Sosiaalipäivystys on toteutettava siten, että sitä voi saada mihin vuorokauden aikaan tahansa.

Sosiaalipäivystys pitää toteuttaa yhteistyössä terveydenhuollon päivystyksen, [pelastustoimen](#), poliisin, hätäkeskuksen ja tarpeen mukaan muiden toimijoiden kanssa.

1.3 Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tukevia tehtävälalueita

1.3.1 Huoltovarmuus

Käsittekaavio 3. Huoltovarmuus.

51

huoltovarmuus

ei: † taloudellinen maanpuolustus; † puolustustalous

sv försörjningsberedskap

inte: † ekonomiskt försvar *n*

en security of supply

not: † defence economy; † defense economy /US/

toiminta, jonka tarkoituksena on turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön tuotanto, palvelut ja infrastruktuuri vakavien *häiriötilanteiden* ja *poikkeusolojen* varalta

Huoltovarmuus on Suomessa organisoitu yhteistyöverkostoksi (huoltovarmuusorganisaatio), jossa ovat mukana talouselämän ja hallinnon eri alat sekä toimialajärjestöt.

Huoltovarmuuden kehittämistä tukee, ohjaa ja koordinoi *Huoltovarmuuskeskus*. Huoltovarmuuskeskuksen yhteydessä toimii *Huoltovarmuusneuvosto* sekä pysyvinä yhteistoimintaelininä komitean tapaan toimivia *sektoreita* ja *pooleja*.

Ks. *kriittinen tuotanto*, *kriittiset palvelut*, *kriittinen infrastruktuuri*.

52

huoltovarmuuskriittinen organisaatio

sv organisation som är kritisk för försörjningsberedskapen

en organisation vital for the security of supply

organisaatio, joka on erityisen merkittävä *yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen* turvaamisen kannalta

Huoltovarmuuskriittinen organisaatio voi olla yritys tai muu organisaatio.

53

<huoltovarmuus>

jatkuvuudenhallinta

sv kontinuitetshantering; hantering av kontinuitet

en continuity management; business continuity management

huoltovarmuutta parantava organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan *uhkat* ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien *häiriötilanteiden* hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle

Jatkuvuudenhallinta on organisaation ylimmän johdon hyväksymää strategista ja operatiivista toimintaa, jolla organisaatio varautuu hallitsemaan häiriötilanteet ja jatkamaan toimintaa ennalta määritellyllä hyväksyttävällä tasolla.

Jatkuvuudenhallinnan painopiste on *normaaliolojen* häiriöissä, mutta prosessiin voi sisältyä myös *poikkeusoloihin varautumista*.

Jatkuvuudenhallinta on yleensä omaehtoista toimintaa, mutta joillakin aloilla organisaatiot ovat myös lailla velvoitettuja varmistamaan toimintansa jatkuvuuden eri olosuhteissa.

Jatkuvuudenhallinnan käsite on peräisin elinkeinoelämästä, mutta se on yleistymässä myös muiden organisaatioiden toiminnassa.

Ks. *valmiussuunnittelu*, *jatkuvuussuunnitelma*.

54

kriittinen tuotanto

sv kritisk produktion

en critical production

tuotanto, joka on välttämätön *yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen* ylläpitämiseksi

Kriittiseen tuotantoon kuuluu mm. elintarvikehuollolle, terveydenhuollolle, peruspalveluille, teollisuudelle ja *sotilaalliselle maanpuolustukselle* välttämätön tuotanto.

55

kriittiset palvelut *pl*

sv kritiska tjänster *pl*

en critical services *pl*

palvelut, jotka ovat välttämättömiä *yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen* ylläpitämiseksi

Kriittisiin palveluihin kuuluvat elintarvikehuoltoa, terveydenhuoltoa, peruspalveluja, teollisuutta ja *sotilaallista maanpuolustusta* tukevat palvelut.

56

kriittinen infrastruktuuri

sv kritisk infrastruktur

en critical infrastructure; CI

perusrakenteet, palvelut ja niihin liittyvät toiminnot, jotka ovat välttämättömiä *yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen* ylläpitämiseksi

Kriittiseen infrastruktuuriin kuuluu sekä fyysisiä laitoksia ja rakenteita että sähköisiä toimintoja ja palveluja. Muun muassa energian tuotanto-, siirto- ja jakelujärjestelmät, liikenne ja logistiikka, tieto- ja viestintäjärjestelmät sekä vesi- ja jätehuolto ovat osa kriittistä infrastruktuuria.

Kriittisen infrastruktuurin yhteydessä käytetään usein englanninkielisiä ilmauksia ”critical infrastructure protection” (CIP), joka tarkoittaa kriittisen infrastruktuurin suojaamista, ja ”critical information infrastructure protection” (CIIP), joka tarkoittaa kriittisen tietoinfrastruktuurin suojaamista.

57

varmuusvarastointi

sv säkerhetsupplagring; beredskapslagring

en emergency stockpiling

huoltovarmuuden kannalta tärkeän materiaalin varastointi

Varmuusvarastointia toteutetaan erityyppisin varastointijärjestelyin. Varmuusvarastointia ovat *valtion varmuusvarastointi*, *turvavarastointi* ja *velvoitevarastointi*.

58

valtion varmuusvarastointi

sv statens säkerhetsupplagring

en state emergency stockpiling

varmuusvarastointi, josta huolehtii *Huoltovarmuuskeskus* valtion edustajana

Valtion varmuusvarastoinnin piirissä on esimerkiksi energiatuotteita, viljaa ja kriittisiä raaka-aineita kuten seosmetalleja ja kemikaaleja. Polttonesteitä varmuusvarastoidaan myös kansainvälisten velvoitteiden vuoksi.

59

turvavarastointi

sv skyddsupplagring

en security stockpiling

varmuusvarastointi, josta yritys huolehtii vapaaehtoisesti turvatakseen oman toimintansa *häiriötilanteissa* ja *poikkeusoloissa*

Valtio osallistuu turvavarastoinnin pääomakuluihin maksamalla korkotukea. Valtioneuvosto vahvistaa työ- ja elinkeinoministeriön esityksestä listan tullitariffinimikkeistä, joiden tarkoittamien raaka-aineiden tai tuotteiden varastoinnista voi tehdä sopimuksen *Huoltovarmuuskeskuksen* kanssa. Huoltovarmuuskeskus myös valvoo turvavarastojen laajuutta ja käyttöä.

60

velvoitevarastointi

sv obligatorisk upplagring

en compulsory stockpiling; obligatory stockpiling

tuontipolttoaineiden ja lääkkeiden laissa säädetyn minimimäärän *varmuusvarastointi*, josta huolehtivat tuontipolttoaineiden maahantuojat ja tärkeimmät käyttäjät sekä lääkkeiden valmistajat, maahantuojat, kunnalliset terveydenhuollon toimintayksiköt sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

61

Huoltovarmuusrahasto

ei: † Varmuusvarastorahasto

sv Försörjningsberedskapsfonden

en Security of Supply Fund

Huoltovarmuuskeskuksen hoidossa oleva valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, johon *huolto-varmuusmaksu* tuloutetaan

Huoltovarmuusrahastosta katetaan *huoltovarmuuden* ylläpidosta, kuten *valtion varmuusvarastoinnista*, teknisistä varajärjestelyistä, *varautumisesta* ja *jatkuvuudenhallinnasta* aiheutuvia kustannuksia.

62

huoltovarmuusmaksu

sv försörjningsberedskapsavgift

en strategic stockpile fee

energiahyödykkeistä *huoltovarmuuden* turvaamiseksi kannettava veronluonteinen maksu

63

kotivara

sv reservförråd *n*; hemförråd *n*; nödförråd *n*

en home emergency supply kit

elintarvikkeista, vedestä ja lääkkeistä sekä muista päivittäistavaroista ja välttämättömyystarvikkeista koostuva kotitalouskohtainen varanto, jonka tarkoituksena on lievittää *häiriötilanteiden* välittömiä vaikutuksia ja tilapäisesti turvata väestön toimintakyky

Kotivaran ei ole tarkoitus olla erillinen varmuusvarasto, vaan sen tulisi sisältyä kotiin hankittaviin ja kotona säilytettäviin päivittäistavariihin. Kotivaraan sisältyviä tuotteita tulisi käyttää jatkuvasti ja uusia tuotteita tulisi hankkia tilalle, jotta tuotteet säilyisivät tuoreina ja käyttökelpoisina.

64

päivittäistavarahuolto

ei: † kansanhuolto

sv dagligvaruförsörjning; försörjning av dagligvaror

inte: † folkförsörjning

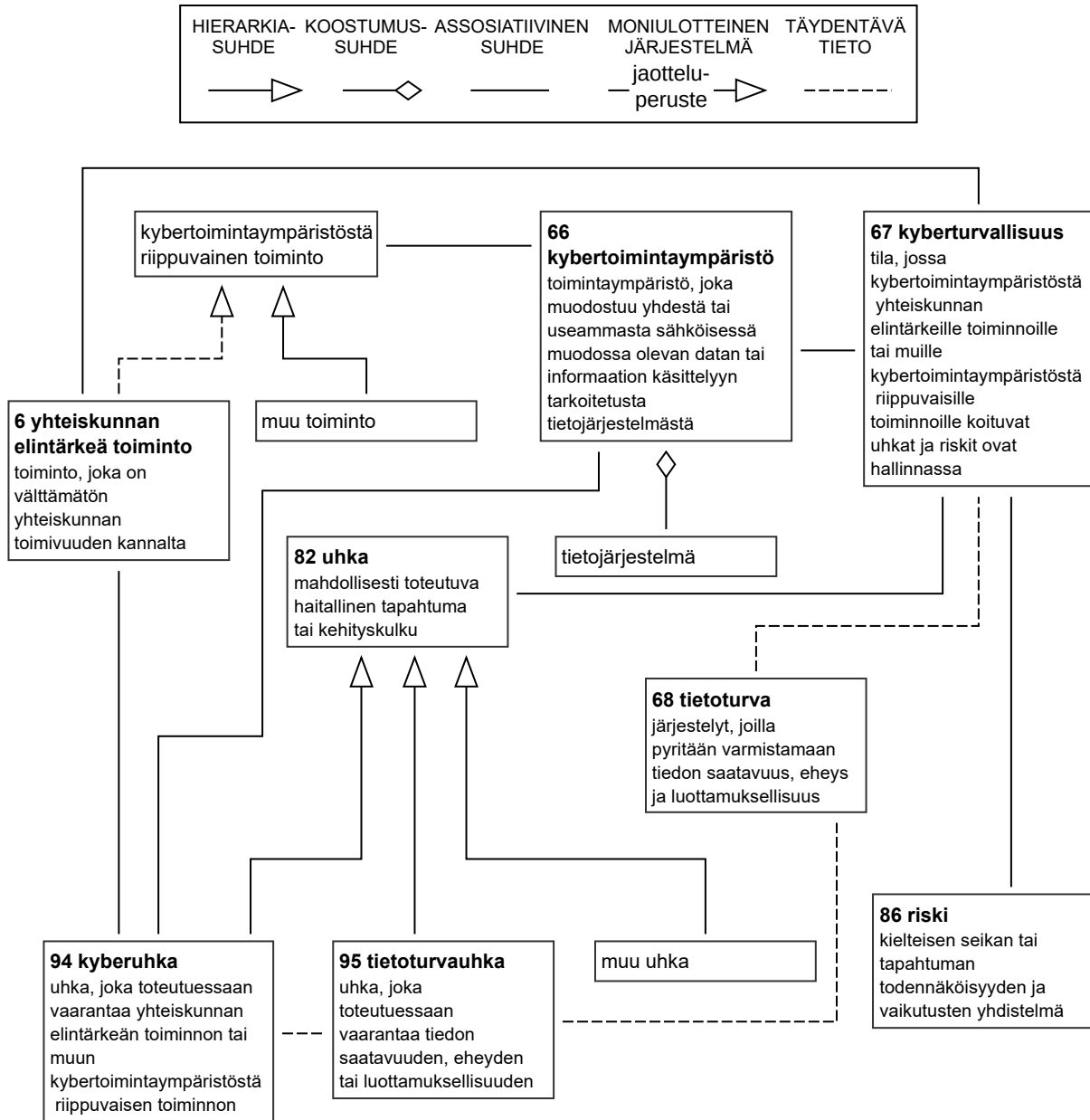
en supply of daily consumer goods

toiminta, joka on osa elintarvikehuoltoa turvaavaa järjestelmää ja jonka ensisijaisena tavoitteena on turvata väestön hyvinvoinnin kannalta tärkeiden päivittäistavaroiden saatavuus ja joukkoruokailun toimintaedellytykset

Elintarvikehuollolla tarkoitetaan alkutuotannon, elintarviketeollisuuden sekä elintarvikekaupan ja jakelun muodostamaa kokonaisuutta.

Päivittäistavaroita ovat elintarvikkeet, hygieniatuotteet ja muut sellaiset tuotteet, joita ihmiset hankkivat päivittäiseen käyttöönsä.

1.3.2 Kyberturvallisuus

Käsittekaavio 4. Kyberturvallisuus.

65
kyber-
 sv cyber-
 en cyber

Kyber-sanaa käytetään lähes poikkeuksetta yhdyssanan määriteosana, ei yksinään. Sanan merkityssisältö liittyy yleensä sähköisessä muodossa olevan informaation käsittelyyn: tietotekniikkaan, sähköiseen viestintään (tiedonsiirtoon), tietojärjestelmiin tai tietokonejärjestelmiin. Yleensä vasta koko yhdyssanalla (määriteosan ja perusosan yhdistelmällä) voidaan ajatella olevan oma merkityksensä.

Sanan kyber katsotaan tulevan kreikan kielen sanasta "kybereo" ('ohjata', 'opastaa', 'hallita').

Ks. *kybertoimintaympäristö*, *kyberturvallisuus*, *kyberuhka*.

66

kybertoimintaympäristö; kyberympäristö

sv cybermiljö; < cyberrymd

en cyber environment; < cyber space

toimintaympäristö, joka muodostuu yhdestä tai useammasta sähköisessä muodossa olevan datan tai informaation käsittelyyn tarkoitettusta tietojärjestelmästä

Esimerkkejä kybertoimintaympäristöistä ovat tietojärjestelmiin perustuvat ydinvoimalan ohjausjärjestelmä, elintarvikkeiden kuljetus- ja logistiikkajärjestelmä, liikenteen ohjausjärjestelmät sekä pankki- ja maksujärjestelmät.

Ks. *kyber-*.

67

kyberturvallisuus

sv cybersäkerhet

en cyber security

tila, jossa *kybertoimintaympäristöstä yhteiskunnan elintärkeille toiminnoille* tai muille kybertoimintaympäristöstä riippuvaisille toiminnoille koituvat *uhkat* ja *riskit* ovat hallinnassa

Kyberturvallisuus voidaan ymmärtää myös tilaksi, jossa kybertoimintaympäristöön voidaan luottaa ja jossa sen toiminta turvataan; tätä määritelmää on käytetty mm. Suomen kyberturvallisuusstrategiassa (valtioneuvoston periaatepäätös 24.1.2013).

Kyberturvallisuuteen kuuluvat toimenpiteet, joilla voidaan ennakoivasti hallita ja tarvittaessa sietää erilaisia *kyberuhkia* ja niiden vaikutuksia.

Kybertoimintaympäristön toiminnan häiriytyminen aiheutuu usein toteutuneesta *tietoturva-uhkasta*, joten kyberturvallisuuteen pyrittäessä *tietoturva* on keskeinen tekijä. Tietoturvan lisäksi kyberturvallisuuteen pyritään mm. toimenpiteillä, joiden tarkoituksena on turvata häiriytyneestä kybertoimintaympäristöstä riippuvaiset fyysisen maailman toiminnot.

68

tietoturva; tietoturvallisuus

sv informationssäkerhet; > datasäkerhet (tietoaineistoturvallisuudesta)

en information security; > data security (tietoaineistoturvallisuudesta)

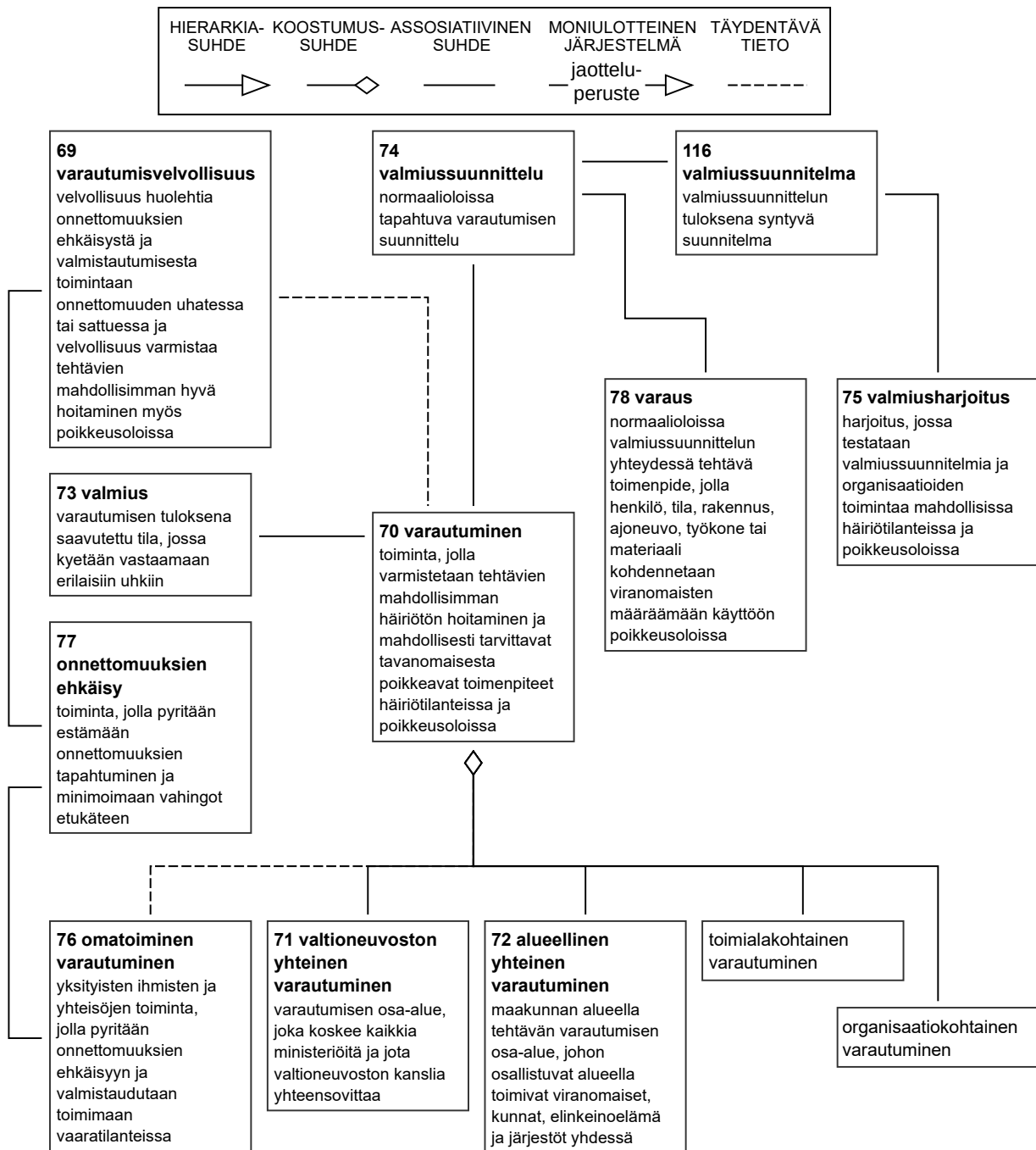
järjestelyt, joilla pyritään varmistamaan tiedon saatavuus, eheys ja luottamuksellisuus

Saatavuus tarkoittaa, että tieto on hyödynnettävissä haluttuna aikana. Eheys tarkoittaa tiedon yhtäpitävyyttä alkuperäisen tiedon kanssa ja luottamuksellisuus sitä, ettei kukaan sivullinen saa tietoa.

Tietoturvan järjestelyjä ovat esimerkiksi kulunvalvonta, tilojen lukitus, asiakirjojen turvallinen säilytys ja hävitys, tietojen salaus ja varmuuskopiointi sekä palomuurin, virustorjuntaohjelman ja varmenteiden käyttö. Tietoturvaan kuuluu muun muassa tietoaineistojen, laitteistojen, ohjelmistojen, tietoliikenteen ja toiminnan turvaaminen.

Tietoturvalla ja tietoturvallisuudella voidaan tarkoittaa myös oloja, joissa tietoturvariskit ovat hallinnassa.

2 VARAUTUMINEN, SUUNNITTELU JA VALMIUS

Käsittekaavio 5. Varautuminen.

69

varautumisvelvollisuus; varautumisvelvoite

sv beredskapsskyldighet
en preparedness obligation

velvollisuus huolehtia *onnettomuuksien ehkäisystä* ja valmistautumisesta toimintaan *onnettomuuden* uhatessa tai sattua ja velvollisuus varmistaa tehtävien mahdollisimman hyvä hoitaminen myös *poikkeusoloissa*

Varautumisvelvollisuus tulee valmiuslaista (1552/2011), pelastuslaista (379/2011) ja muusta erityislainsäädännöstä.

Valmiuslain mukaan valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkis-oikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä kuntien, kunta-yhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee *valmiussuunnitelmin* ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Valmiuslain mukainen varautumisvelvollisuus voi sopimuksen perusteella ulottua myös yksityiseen toiminnanharjoittajaan.

Varautumisvelvollisuus koskee sekä viranomaisia (ks. *varautuminen*) että yksityisiä ihmisiä, yrityksiä ja yhteisöjä (ks. *omatoiminen varautuminen*). Elinkeinoelämän varautuminen on osin lakisäätelistä, osin sopimuksellista ja osin vapaaehtoista.

70

varautuminen

sv beredskap (1); förberedelse
en preparedness (1); emergency preparedness; emergency planning (1); contingency planning (1); precautionary measures *pl*

toiminta, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet *häiriötilanteissa* ja *poikkeusoloissa*

Varautustoimenpiteitä ovat muun muassa *valmiussuunnittelu*, *jatkuvuudenhallinta*, etukäteisvalmistelut, koulutus sekä *valmiusharjoitukset*.

71

valtioneuvoston yhteinen varautuminen; yhteinen varautuminen (1)

sv statsrådets gemensamma beredskap; gemensam beredskap (1)
en joint preparedness of the Government

varautumisen osa-alue, joka koskee kaikkia ministeriöitä ja jota valtioneuvoston kanslia yhteensovittaa

Valtioneuvoston yhteinen varautuminen kattaa ministeriöiden yhteisen *valmiussuunnittelun*, valtioneuvoston yhteisen *häiriötilanteisiin* ja *poikkeusoloihin* varautumisen ja valtioneuvoston tilannekuvatoiminnan.

Termillä yhteinen varautuminen voidaan viitata myös *alueelliseen yhteiseen varautumiseen*.

72

alueellinen yhteinen varautuminen; yhteinen varautuminen (2)

sv regional gemensam beredskap; gemensam beredskap (2)
en regional joint preparedness

maakunnan alueella tehtävän *varautumisen* osa-alue, johon osallistuvat alueella toimivat viranomaiset, kunnat, elinkeinoelämä ja järjestöt yhdessä

Maakunnat huolehtivat alueelliseen yhteiseen varautumiseen liittyvistä tehtävistä ja yhteistyön edellytysten järjestämisestä. Maakuntien on huolehdittava esimerkiksi siitä, että eri toimijat yhdessä arvioivat alueellisesti merkittävät *riskit*, seuraavat ja arvioivat *turvallisuuteen* vaikuttavia toimintaympäristön muutoksia, suunnittelevat varautumista ja järjestävät maakunnan alueella *valmiusharjoituksia*.

Alueellinen yhteinen varautuminen ei korvaa tai rajoita eri toimialojen varautumisen johtamis-, yhteensovittamis- ja valvontatehtäviä tai -vastuita.

Termillä yhteinen varautuminen voidaan viitata myös *valtioneuvoston yhteiseen varautumiseen*.

73

valmius

sv beredskap (2)

en preparedness (2); readiness (sotilaallinen)

varautumisen tuloksena saavutettu tila, jossa kyetään vastaamaan erilaisiin *uhkiin*

Valmiuden alalajeja ovat mm. johtamisvalmius ja materiaallinen valmius.

74

valmiussuunnittelu

mielummin kuin: varautumissuunnittelu

sv beredskapsplanering

en preparedness planning; contingency planning (2); emergency planning (2)

normaalioloissa tapahtuva *varautumisen* suunnittelu

Valmiuslain (1552/2011) 12 § velvoittaa viranomaiset varautumaan mm. valmiussuunnittelun avulla.

Valmiussuunnitteluprosessissa selvitetään muun muassa *häiriötilanteiden* ja *poikkeusolojen* vaikutukset organisaation tehtäviin ja toimintaan, toiminnassa ja tehtävissä tapahtuvat muutokset, toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja toimenpiteet *normaalioloihin* palaamiseksi.

Valmiussuunnittelun yksi tärkeä osa on *valmiussuunnitelman* teko. Esimerkiksi poikkeusoloihin riittävää varautumisen tasoa ei kuitenkaan kyetä ylläpitämään pelkästään suunnittelun keinoin, vaan suunnitelman lisäksi tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä ja järjestelyjä toiminnan varmistamiseksi.

75

valmiusharjoitus

sv beredskapsövning

en preparedness exercise; preparedness drill; emergency exercise; emergency drill; readiness exercise (sotilaallinen); readiness drill (sotilaallinen)

harjoitus, jossa testataan *valmiussuunnitelmia* ja organisaatioiden toimintaa mahdollisissa *häiriötilanteissa* ja *poikkeusoloissa*

Yhteiskunnan kykyä turvata *yhteiskunnan elintärkeät toiminnot* testataan valmiusharjoituksilla, joita järjestetään esimerkiksi hallinnonaloittain ja laaja-alaisina valtakunnallisina tai alueellisina valmiusharjoituksina. Määräajoin järjestetään valtionhallinnon valmiusharjoituksia (VALHA), jotka koostuvat kaikkien hallinnonalojen sekä hallinnon eri tasojen ja toimialojen valmiusharjoituksista.

Englannin termejä "emergency exercise" ja "emergency drill" käytetään silloin, kun valmiusharjoitus on onnettomuustilanteen harjoittelua.

76

omatoiminen varautuminen

ei: omatoiminen suojele; omatoiminen väestönsuojele

sv egen beredskap; självskydd *n*

en independent preparedness; self-preparedness; home emergency planning; individual emergency planning

yksityisten ihmisten ja yhteisöjen toiminta, jolla pyritään *onnettomuuksien ehkäisyyn* ja valmistautumaan toimimaan vaaratilanteissa

Kotitalouksien omatoimisella varautumisella ymmärretään yksittäisten henkilöiden, asuinyhteisöjen ja perheiden varautumista tilanteisiin, joissa normaali arki häiriintyy.

Omatoiminen varautuminen sisältää asuintalojen, virastojen, laitosten sekä teollisuus- ja liikeyritysten varautumisjärjestelyt. Aikaisemmin asuintalojen varautumisjärjestelyjä kutsuttiin talosuojeluksi ja virastojen, laitosten sekä teollisuus- ja liikeyritysten varautumisjärjestelyjä yritys- ja laitossuojeluksi. Sitä ennen yritys- ja laitossuojelua kutsuttiin virasto- ja laitossuojeluksi ja teollisuuden ja liikeyritysten suojeluksi (lyhenne teli-suoja).

Esimerkki omatoimisesta varautumisesta on pelastuslain (379/2011) edellyttämä toiminta. Lain mukaan rakennuksen omistajan ja haltijan sekä toiminnanharjoittajan on osaltaan mm. varauduttava henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa ja varauduttava tulipalojen sammuttamiseen ja muihin sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät. Lisäksi erityislaeissa on lukuisia yksityisten varautumista koskevia säännöksiä.

Omatoiminen varautumisvelvollisuus koskee kaikkia, mutta pelastuslain mukaan tiettyihin kohteisiin on laadittava *pelastussuunnitelma*.

Vrt. *varautuminen*.

Ks. myös *vaara*.

77

onnettomuuksien ehkäisy

sv förebyggande *n* av olyckor

en accident prevention; prevention of accidents

toiminta, jolla pyritään estämään *onnettomuuksien* tapahtuminen ja minimoimaan vahingot etukäteen

Onnettomuuksien ehkäisyyn kuuluu muun muassa rakennusten turvallinen käyttö, *viranomaisyhteistyö* ja viranomaisvalvonta, tutkimus, ohjaus, valistus ja neuvonta, tulen sekä vaarallisten aineiden ja laitteiden huolellinen käsittely.

Onnettomuuksien ehkäisy tapahtuu usein *vaarojen* ja *riskien* arvioinnin perusteella.

78

varaus; varaaminen

sv reservering

en reservation

normaalioloissa valmiussuunnittelun yhteydessä tehtävä toimenpide, jolla henkilö, tila, rakennus, ajoneuvo, työkalu tai materiaali kohdennetaan viranomaisien määräämään käyttöön *poikkeusoloissa*

Ks. myös *VAP-henkilö*.

79

VAP-henkilö

sv person som är reserverad för visst ändamål under undantagsförhållanden

en person exempted from military service to carry out certain duties in emergencies

asevelvollinen tai siviilipalvelusvelvollinen, joka on virka- tai työtehtävänsä vuoksi varattu *poikkeusoloissa* muuhun kuin puolustusvoimien palvelukseen

80

<pelastustoimi>

toimintavalmius

sv funktionsberedskap

en operational capability; operation readiness; response readiness; standby readiness

riskianalyysin perusteella viranomaiselta edellytettävä kyky vastata hälytystehtäviin

Toimintavalmiudelle annetaan kriteerit; toimintavalmius voi olla esimerkiksi *pelastustoimen palvelutasopäätöksen* mukainen.

81

<ensihoido, pelastustoimi>

palvelutasopäätös

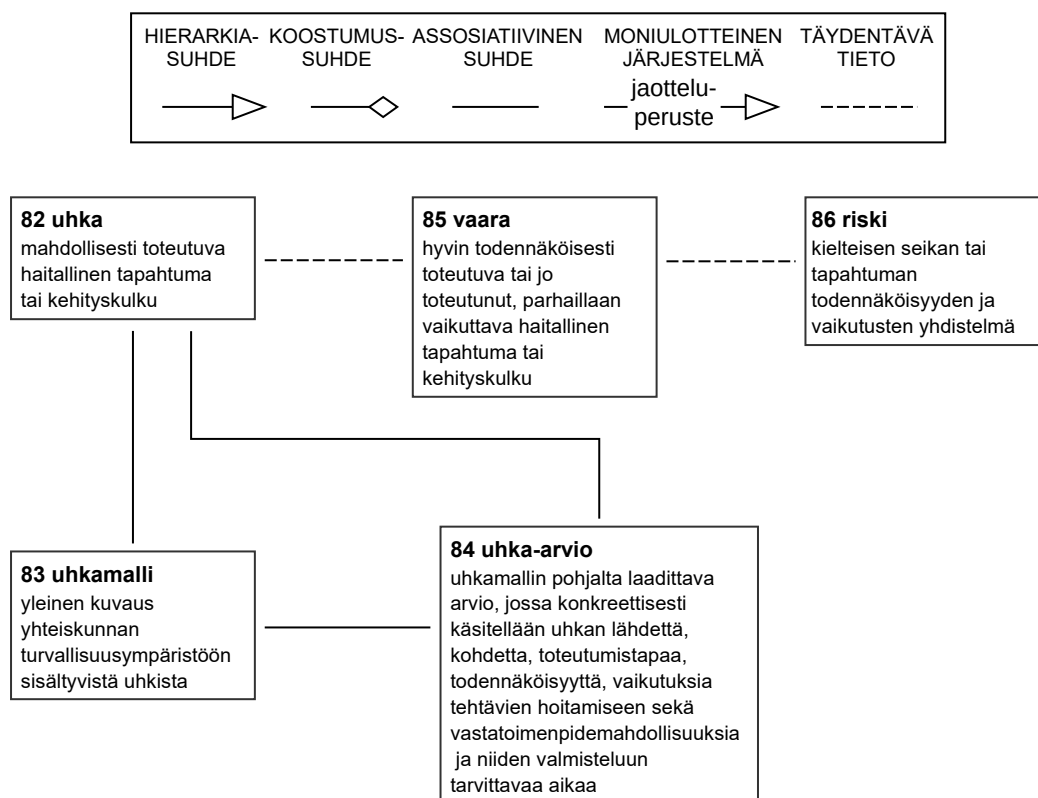
sv beslut *n* om servicenivån

en service standard decision

ensihoidon tai *pelastustoimen* palvelujen saatavuutta ja järjestelyitä tietyllä alueella koskeva päätös

Palvelutasosta vastaavat asianomaisen alueen kunnat.

2.1 Uhka, vaara ja riski

Käsittekaavio 6. Uhka, vaara ja riski.

82

uhka

sv hot *n*

en threat

mahdollisesti toteutuva haitallinen tapahtuma tai kehityskulku

Uhka eroaa *vaarasta* siten, että uhka on epävarmempi kehityskulku ja vaara puolestaan käytännöllinen ja riskienhallinnallisin toimenpitein käsiteltävä asia.

Ks. myös *riski*.

83

uhkamalli

sv hotmodell

en threat scenario; threat model

yleinen kuvaus yhteiskunnan turvallisuusympäristöön sisältyvistä *uhkista*

Uhkamalli laaditaan helpottamaan ja yhdenmukaistamaan suunnittelua ja *varautumista*. Uhkamalli on *uhka-arvion* eri osa-alueista koostuva arvio koko yhteiskuntaa koskevista tyyppisistä strategisen tason uhkatilanteista. Uhkamallia tarkennetaan uhka-arvion perusteella.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen uhkamallit voivat liittyä voimahuoltoon, tietoliikenteeseen, tietojärjestelmiin, kuljetuslogistiikkaan, yhdyskuntatekniikkaan, elintarvikehuoltoon, rahoitus- ja maksujärjestelmiin, julkisen talouden rahoituksen saatavuuteen, väestön terveyteen ja hyvinvointiin, *suuronnettomuuksiin*, luonnon ääri-ilmiöihin, *terrorismiin* ja muuhun yhteiskuntajärjestystä vaarantavaan rikollisuuteen, *rajaturvallisuuteen*, poliittiseen, taloudelliseen ja sotilaalliseen painostukseen sekä *sotilaalliseen voimankäyttöön*.

84

uhka-arvio

sv hotbedömning

en threat assessment; threat evaluation; threat estimate

uhkamallin pohjalta laadittava arvio, jossa konkreettisesti käsitellään *uhkan* lähdettä, kohdetta, toteutumistapaa, todennäköisyyttä, vaikutuksia tehtävien hoitamiseen sekä vastatoimenpidemahdollisuuksia ja niiden valmisteluun tarvittavaa aikaa

Uhka-arvion lähtökohtana on koko yhteiskuntaa koskeva uhkamalli ja sitä täsmentävät uhkakuvat.

Uhka-arvio mahdollistaa niiden toimien tarkastelun, joihin organisaation on ryhdyttävä uhkan ehkäisemiseksi tai sen torjumiseksi ja sen vaikutuksista selviämiseksi.

Sotilaallinen uhka-arvio vastaa *sotilaallisen maanpuolustuksen* tarpeita. Sotilaallinen uhka-arvio sisältää *sotilaallisen voimankäytön* yksityiskohtaisen arvioinnin vaihtoehtoihin.

85

vaara

sv fara

en hazard; danger

hyvin todennäköisesti toteutuva tai jo toteutunut, parhaillaan vaikuttava haitallinen tapahtuma tai kehityskulku

Ks. myös *uhka* ja *riski*.

86

riski

sv risk

en risk

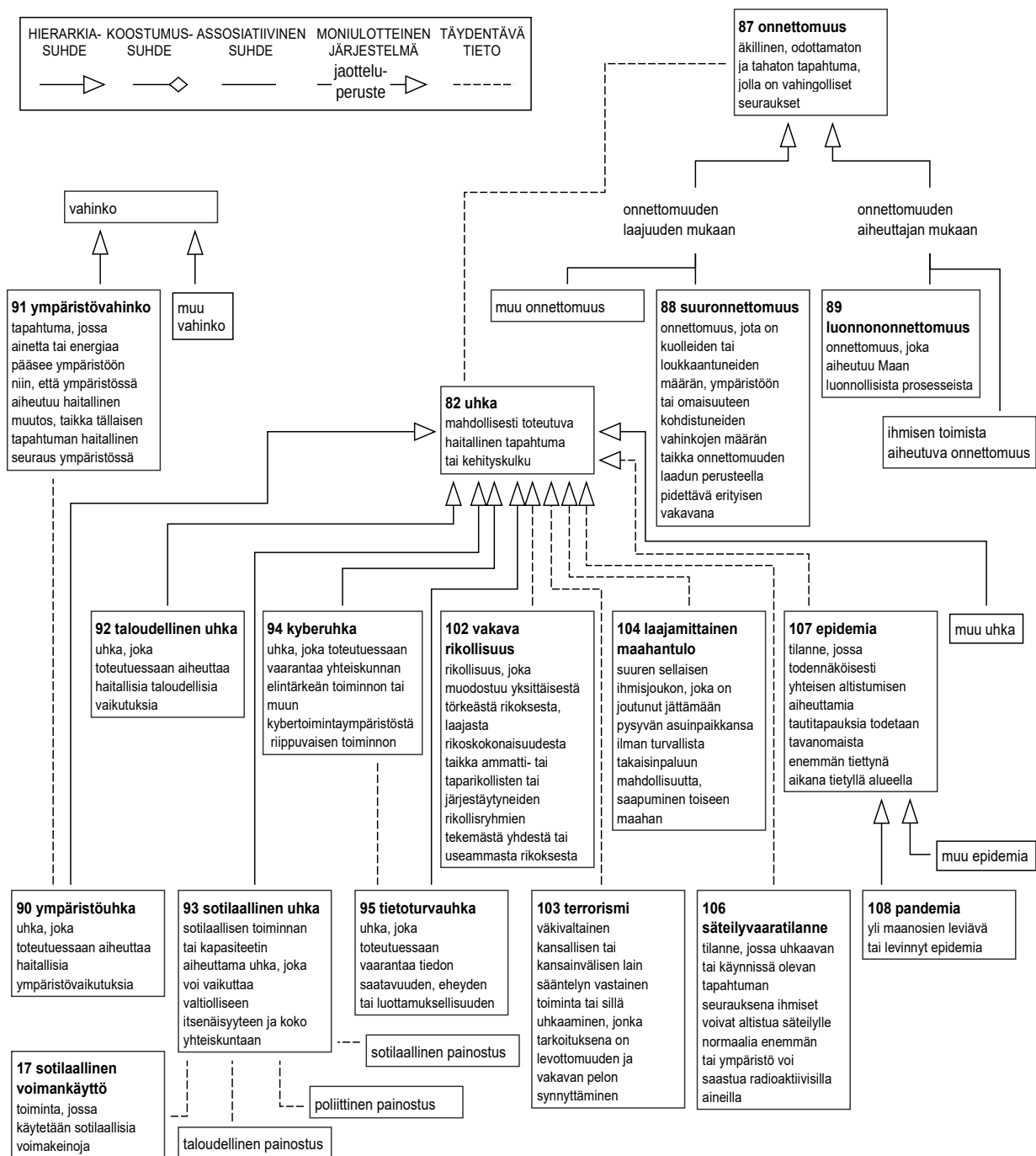
kielteisen seikan tai tapahtuman todennäköisyyden ja vaikutusten yhdistelmä

Riski lasketaan tapahtuman todennäköisyyden (t) ja vaikutuksen (v) tulona ($\text{riski} = t * v$).

Riskit voivat kohdistua esimerkiksi ihmisiin, eläimiin, omaisuuteen, tietojärjestelmiin, ympäristöön tai yhteisöllisiin arvoihin.

Ks. myös *uhka* ja *vaara*.

2.2 Uhkia

Käsittekaavio 7. Uhkia.

87

onnettomuus

sv olycka
en accident

äkillinen, odottamaton ja tahaton tapahtuma, jolla on vahingolliset seuraukset

88

suuronnettomuus

sv storolycka; katastrof (2)
en major accident; disaster (2); catastrophe (2)

onnettomuus, jota on kuolleiden tai loukkaantuneiden määrän, ympäristöön tai omaisuuteen kohdistuneiden vahinkojen määrän taikka onnettomuuden laadun perusteella pidettävä erityisen vakavana

Suuronnettomuuksia voivat olla esimerkiksi suuret liikenne-, räjähdys-, myrky-, kaasu- ja ydinonnettomuudet. Suuronnettomuuksien hallinnassa vaaditaan usein monien eri viranomaisten tai muiden tahojen yhteistyötä ja resursseja.

Vrt. *EU:n pelastuspalvelumekanismin* mukainen (Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksessä N:o 1313/2013/EU määritelty) käsite *katastrofi (1)*.

89

luonnononnettomuus

sv naturkatastrof; naturolycka
en natural disaster

onnettomuus, joka aiheutuu Maan luonnollisista prosesseista

Yhdistyneet kansakunnat (YK) jakaa luonnononnettomuudet kolmeen kategoriaan: hydrometeorologiset, geologiset ja biologiset.

Esimerkkejä hydrometeorologisista luonnononnettomuuksista ovat myrskyt, tulvat, äärimmäiset vesimäärät, kuivuus, poikkeukselliset lämpötilat ja lumivyöryt. Esimerkkejä geologisista onnettomuuksista ovat tulivuorenpurkaukset ja maanjäristykset. Esimerkkejä biologisista onnettomuuksista ovat tarttuvat eläin- ja kasvitaudit sekä hyönteisparvet.

90

ympäristöuhka

sv miljöhot *n*
en environmental threat

uhka, joka toteutuessaan aiheuttaa haitallisia ympäristövaikutuksia

Ympäristöuhkat saattavat aiheuttaa haittaa ihmisten terveydelle, vaarantaa taloudellisen toiminnan edellytyksiä, uhata eliölajien olemassaoloa tai muuttaa ekologista tasapainoa. Ympäristöuhkat voivat kehittyä nopeasti tai hitaasti. Ympäristöuhkia ovat esimerkiksi ydinonnettomuus ja ilmastonmuutos.

Ympäristöuhkiin *varautumiseen* ja niiden ehkäisemiseen tarvitaan usein valtioiden yhteisiä toimia.

91

ympäristövahinko

sv miljöskada
en environmental damage

tapahtuma, jossa ainetta tai energiaa pääsee ympäristöön niin, että ympäristössä aiheutuu haitallinen muutos, taikka tällaisen tapahtuman haitallinen seuraus ympäristössä

Ympäristövahinko voi syntyä esimerkiksi *onnettomuuden*, laiminlyönnin tai tahallisen teon vuoksi. Se voi syntyä nopeasti tai pidemmän ajan kuluessa, kun ympäristölle haitallista ainetta vuotaa vähitellen ympäristöön. Ympäristövahinko voi kohdistua esimerkiksi eliöihin, maaperään, ilmaan tai pinta- tai pohjavesiin.

92

taloudellinen uhkasv ekonomiskt hot *n*

en economic threat

uhka, joka toteutuessaan aiheuttaa haitallisia taloudellisia vaikutuksia

Taloudelliset uhkat voivat toteutuessaan vaarantaa yhteiskunnan normaalin toiminnan. Kansantalouden kannalta merkittävimpiä taloudellisia uhkia ovat välitön sodanuhka ja sota. Taloudellisia uhkia ovat esimerkiksi suhdannevaihtelut, omavaraisuuden vähentyminen, jakelu- ja saatavuushäiriöt sekä pankkien, vakuutus- ja muiden rahoituslaitosten vakavat rahoitushäiriöt.

93

sotilaallinen uhkasv militärt hot *n*

en military threat

sotilaallisen toiminnan tai kapasiteetin aiheuttama *uhka*, joka voi vaikuttaa valtiolliseen itsenäisyyteen ja koko yhteiskuntaan

Sotilaallisen uhkan voi muodostaa esimerkiksi alueellinen *kriisi (1)*, jolla voi olla vaikutuksia Suomeen. Sen voi muodostaa myös poliittinen, taloudellinen tai sotilaallinen painostus, johon voi liittyä *sotilaallisella voimankäytöllä* uhkaaminen ja sotilaallisen voiman rajoitettu käyttö, tai Suomeen kohdistuva, sotilaallisella voimalla suoritettava *rajoitettu operaatio* tai *laaja operaatio*.

94

kyberuhkasv cyberhot *n*

en cyber threat

uhka, joka toteutuessaan vaarantaa *yhteiskunnan elintärkeän toiminnon* tai muun *kybertoimintaympäristöstä* riippuvaisen toiminnon

Esimerkkejä kybertoimintaympäristöistä riippuvaisista toiminnoista ovat ydinvoimalan ohjaus, elintarvikkeiden kuljetus ja logistiikka sekä liikenteen ohjaus.

Kyberuhkat vaikuttavat toteutuessaan kybertoimintaympäristöön ja sitä kautta vaarantavat kybertoimintaympäristöstä riippuvaisia toimintoja. Kyberuhkat voivat aiheutua paitsi toteutuneista *tietoturvauhkista* myös sähköisessä viestintäympäristössä toteutettavista, yhteiskunnan *turvallisuutta* vaarantavista teoista.

Ks. myös *kyberturvallisuus*.

95

tietoturvauhkasv hot *n* mot informationssäkerhet; informationssäkerhetshot *n*

en information security threat

uhka, joka toteutuessaan vaarantaa tiedon saatavuuden, eheyden tai luottamuksellisuuden

Ks. myös *tietoturva*.

96

rajoitettu operaatio

sv begränsad insats

en limited military operation

sotatoimi, jolla pyritään saavuttamaan rajattu strateginen tavoite mahdollisimman vähin sotilaallisin resurssein

Rajoitettu operaatio toteutetaan nopeasti käyttöön saatavilla joukoilla ja asejärjestelmillä. Tavoitteiden saavuttamiseksi operaatiossa pyritään käyttämään hyväksi vastustajan alhaista *valmiutta*.

Rajoitettuun operaatioon voi liittyä esimerkiksi iskuja kaukovaikutteisilla asejärjestelmillä ja erikoisjoukoilla sotilaallisiin ja strategisiin yhteiskunnan elintärkeisiin kohteisiin, alueiden haltuunotto, merialueen käytön estäminen sekä ilmatilan vapaan käytön estäminen.

97

laaja operaatio

sv omfattande insats; storskalig insats
en large-scale military operation; major military operation

sotatoimi, jolla pyritään tuhoamaan vastapuolen puolustuskyky ja saamaan haltuun sen strategisesti tärkeitä alueita omien sotilaallisten tai poliittisten päämäärien saavuttamiseksi

Laaja operaatio voidaan aloittaa *rajoitetun operaation* kaltaisilla tuli-iskuoperaatioilla ja sotilaallisesti tärkeiden alueiden valtaamisella, joilla varmistetaan hyökkäyksen jatkamisedellytykset. Maa-, meri- ja ilmavoimien yhteisillä operaatioilla tuhoetaan puolustajan tärkeät *sotilaalliset kohteet* sekä joukot ja asejärjestelmät. Maa- ja merivoimilla pyritään tunkeutumaan strategisesti tärkeille ydinalueille sekä ottamaan taistelutila hallintaan ja siten lamauttamaan valtion johtaminen sekä kansan elinmahdollisuudet. Operaatiota ylläpidetään kunnes strategiset tavoitteet on saavutettu.

98

informaatiiosodankäynti

mieluummin kuin: tietosodankäynti
sv informationskrigföring; informationskrig *n*
en information warfare; IW; I-warfare; info-warfare

vihamielinen vaikuttaminen valitun kohteen päätöksentekoon, toimintakykyyn ja mielipiteisiin informaatioympäristön kautta sekä suojautuminen toisten vastaavilta vaikuttamisyrityksiltä

Informaatiiosodankäyntiä voi tapahtua yhteiskunnallisissa, poliittisissa, viestinnällisissä, psykologisissa, sosiaalisissa, taloudellisissa ja sotilaallisissa keinoin kaikilla sodankäynnin tasoilla. Informaatiiosodankäynnin keskeiset vaikuttamis- ja suojautumiskeinot ovat tietoverkkosodankäynti, elektroninen sodankäynti, psykologinen sodankäynti, fyysinen vaikuttaminen tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmään, operaatioturvallisuus ja harhauttaminen.

Informaatiiosotaa voidaan käydä esimerkiksi valtioiden tai organisaatioiden välillä. Informaatiiosodankäynti voi vaikuttaa varsinaisen suunnitellun kohteen ulkopuolellakin, kuten sivullisten henkilöiden tai organisaatioiden tietojenkäsittelyjärjestelmissä.

Informaatiiosodankäyntiin voi kuulua esimerkiksi *informaatio-operaatioiden* suorittaminen.

99

informaatio-operaatio

sv informationsinsats
en information operations *pl* (1)

sarja toimintoja, joilla tuetaan ja koordinoidaan vaikuttamista informaatioon ja informaatiojärjestelmiin määritetyn tavoitteen saavuttamiseksi

Informaatio-operaation päämääränä on tuottaa hallittuja suoria tai epäsuoria vaikutuksia informaatioympäristöön. Informaatio-operaatioilla tuetaan puolustusvoimien operaatioita suojaamalla oman päätöksenteon edellytykset ja heikentämällä vastustajan *tilannetietoisuutta* ja tahtoa. Tarvittaessa vaikutetaan vastustajan suorituskykyihin, jotka tukevat päätöksentekoa.

Informaatio-operaatioissa käytettäviä keinoja ovat muun muassa elektroninen sodankäynti, kyberoperaatiot, psykologiset operaatiot, operaatioturvallisuuden murtaminen, harhauttaminen ja kohteiden fyysinen tuhoaminen.

Ks. myös *informaatiovaikuttaminen*.

Englanninkielistä termiä käytetään usein monikkomuodossa, sillä määritelmän mukaisesti kyseessä on sarja toimintoja (operations).

100

informaatiovaikuttaminen

sv informationspåverkan
en information operations *pl* (2)

suunnitelmallinen toiminta, jonka tavoitteena on informaatiota muokkaamalla saada aikaan omien tavoitteiden mukaisia muutoksia kohteen informaatio- ja mielipideympäristössä

Informaatiovaikuttamista tehdään esimerkiksi *informaatio-operaatioiden* avulla.

Vrt. *hybridivaikuttaminen*.

101

hybridivaikuttaminen

sv hybridpåverkan
en hybrid influencing

toiminta, jolla pyritään erilaisia, toisiaan täydentäviä keinoja käyttäen ja kohteen heikkouksia hyödyntäen saavuttamaan omat tavoitteet

Hybridivaikuttamisen keinot voivat olla esimerkiksi taloudellisia, poliittisia tai sotilaallisia. Hybridivaikuttamisessa voidaan käyttää myös teknologiaa ja sosiaalista mediaa. Keinoja voidaan käyttää samanaikaisesti tai siten, että ne seuraavat toisiaan.

Hybridivaikuttamista voi olla vaikea tunnistaa.

Vrt. *informaatiovaikuttaminen*.

102

vakava rikollisuus

sv allvarlig brottslighet
en serious crime

rikollisuus, joka muodostuu yksittäisestä törkeästä rikoksesta, laajasta rikoskokonaisuudesta taikka ammatti- tai taparikollisten tai järjestäytyneiden rikollisryhmien tekemästä yhdestä tai useammasta rikoksesta

Vakavan rikollisuuden torjunnan kohde on henkilö, henkilöryhmä tai yhteisö, jonka epäillään valmistelevan tai tekevän vakavaa rikosta, myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen vakavaan rikokseen tai tehneen vakavan rikoksen ja jonka tavoitteena on saavuttaa merkittäviä laittomia yksityisiä, yhteiskunnallisia tai taloudellisia tavoitteita tai merkittäviä aineellisia vahinkoja.

103

terrorismi

sv terrorism
en terrorism

väkivaltainen kansallisen tai kansainvälisen lain sääntelyn vastainen toiminta tai sillä uhkaaminen, jonka tarkoituksena on levottomuuden ja vakavan pelon synnyttäminen

Useimmiten terrorismin tavoitteena on pakottaa poliittiset päättäjät tekemään tai jättämään tekemättä jotain tekijöiden tahdon mukaisesti. Tyypillistä terrorismille on myös medianäkyvyyden hyväksikäyttö päämäärien saavuttamiseksi.

Terrorismin torjuntaan on varauduttava *normaaliolojen* lainsäädännön keinoin. Terrorismi voi johtaa esimerkiksi *suuronnettomuuteen* tai taloudelliseen *kriisiin (1)*, joka täyttää *poikkeusolojen* tunnusmerkit.

Poliisilla on johto- ja toimintavastuu terrorismin vastaisessa toiminnassa.

104

laajamittainen maahantulo

mieluummin kuin: joukkopako

sv massinvandring
hellre än: massflykt

en mass influx of immigrants; major influx of immigrants; large-scale influx of immigrants

suuren sellaisen ihmisjoukon, joka on joutunut jättämään pysyvän asuinpaikkansa ilman turvallista takaisinpaluun mahdollisuutta, saapuminen toiseen maahan

Laajamittaisen maahantulon syynä voivat olla esimerkiksi aseellinen selkkkaus, muu väkivalta-tilanne, ydinonnettomuus, ympäristökatastrofi (ks. *katastrofi (1)*) tai elinolosuhteiden vakava heikentyminen.

Laajamittaisen maahantulon tilanteessa pyritään vastaanottamaan maahantulijat ja järjestämään heille tilanteen edellyttämä turva. Viranomaisten tehtävänä on varautua vastaanottoon. Rajavallonnalla pyritään saattamaan maahantulijat hallitusti viranomaisten valvontaan.

105

laiton maahantulo

sv olaglig inresa; ~ olaglig invandring; ~ olaglig immigration

en illegal entry; ~ illegal immigration

ulkomaalaisen saapuminen maahan siten, ettei hän täytä säädettyjä maahantulon edellytyksiä

Ulkomaalaislain (301/2004) mukaan ulkomaalaisen maahantulo edellyttää, että

1) hänellä on voimassa oleva vaadittava rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja

2) hänellä on voimassa oleva vaadittava viisumi, oleskelulupa taikka työntekijän tai elinkeinonharjoittajan oleskelulupa, jollei Euroopan yhteisön lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu

3) hän pystyy tarvittaessa esittämään asiakirjoja, joilla osoitetaan suunnitellun oleskelun tarkoitus ja edellytykset ja hän pystyy osoittamaan, että hänellä on toimeentuloon tarvittavat varat, kun otetaan huomioon sekä suunnitellun oleskelun kesto että lähtömaahan paluu tai kauttakulkumatka sellaiseen kolmanteen maahan, jonne hänen pääsynsä on varmistettu, tai että hän pystyy laillisesti hankkimaan nämä varat

4) häntä ei ole määrätty maahantulokieltoon

5) hänen ei katsota vaarantavan *yleistä järjestystä ja turvallisuutta*, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita.

Ruotsin termit "olaglig invandring" ja "olaglig immigration" sekä englannin termi "illegal immigration" ovat tässä määritellyn käsitteen lähikäsitteitä; niillä viitataan nk. laittomaan maahanmuuttoon, jossa henkilö oleskeluluvan, viisumin tai viisumivapauden nojalla tapahtuneen laillisen oleskelun jälkeen jää maahan laittomasti.

106

säteilyvaaratilanne

sv radiologisk nödsituation; strålrisksituation

en radiological emergency; nuclear emergency

tilanne, jossa uhkaavan tai käynnissä olevan tapahtuman seurauksena ihmiset voivat altistua säteilylle normaalia enemmän tai ympäristö voi saastua radioaktiivisilla aineilla

Säteilyvaaratilanteita voivat aiheuttaa esimerkiksi ydinonnettomuus, ydinräjähdys ja radioaktiivisiin aineisiin tai säteilylähteisiin liittyvä *onnettomuus* tai tahallinen teko.

Jos säteilyvaaratilanteessa on olemassa *uhka* merkittävälle radioaktiivisten aineiden päästölle ympäristöön, *vaara-alueella* tarvitaan suojelutoimenpiteitä, kuten sisälle suojautumista, joditabllettien ottamista, kulkurajoituksia tai *evakuointia*.

107

epidemia

sv epidemi

en epidemic

tilanne, jossa todennäköisesti yhteisen *altistumisen* aiheuttamia tautitapauksia todetaan tavanomaista enemmän tietyssä aikana tietyllä alueella

Epidemia voi levitä esimerkiksi ilman, kosketettavien pintojen, veden tai elintarvikkeiden välityksellä.

Esimerkiksi influenssaepidemioiden aikana 5–15 prosenttia väestöstä saa tartunnan. Epidemiassa voi olla kyse myös vain muutamasta tartunnan saaneesta jossakin yhteisössä; esimerkiksi armeijassa leviävä aivokalvontulehdus tai lastentarhassa leviävä vatsatauti.

Ks. myös *altistuminen*.

108

pandemia

sv pandemi

en pandemic

yli maanosien leviävä tai levinnyt *epidemia*

Pandemian aikana sairastuvuus on yleensä suurempaa kuin vuotuisten epidemioiden aikana (25–35 prosenttia) ja keskimääräinen taudinkuva voi olla tavallista tautia vaikeampi. Vakavia taudinmuotoja voivat saada myös aiemmin täysin terveet nuoret yksilöt.

Maailman terveysjärjestön (WHO) pääjohtaja voi kansainvälisen terveystieteiden (International Health Regulations, IHR) mukaisesti määrittää epidemian niin laaja-alaiseksi, että pandemiavaiheen toimenpiteisiin tulee ryhtyä. Myös Euroopan komissio voi määrittää kansainvälisen terveysuhkan pandemiaksi ja näin käynnistää toimenpiteitä EU-maissa.

Laajalle levinnyt, erityisen vakavaa *suuronnettomuutta* vastaava pandemia on yksi valmiuslain mukaisten *toimivaltuuksien* käyttöönoton peruste (ks. *poikkeusolot*).

109

CBRNE; CBRN

ei: NBC; ABC

sv CBRNE; CBRN

inte: NBC; ABC

en CBRNE; CBRN

not: NBC; ABC

Lyhenteet CBRNE ja CBRN tulevat englanninkielisistä sanoista chemical (kemiallinen), biological (biologinen), radiological (säteily), nuclear (ydin-) ja explosive (räjähtävä, räjähdde).

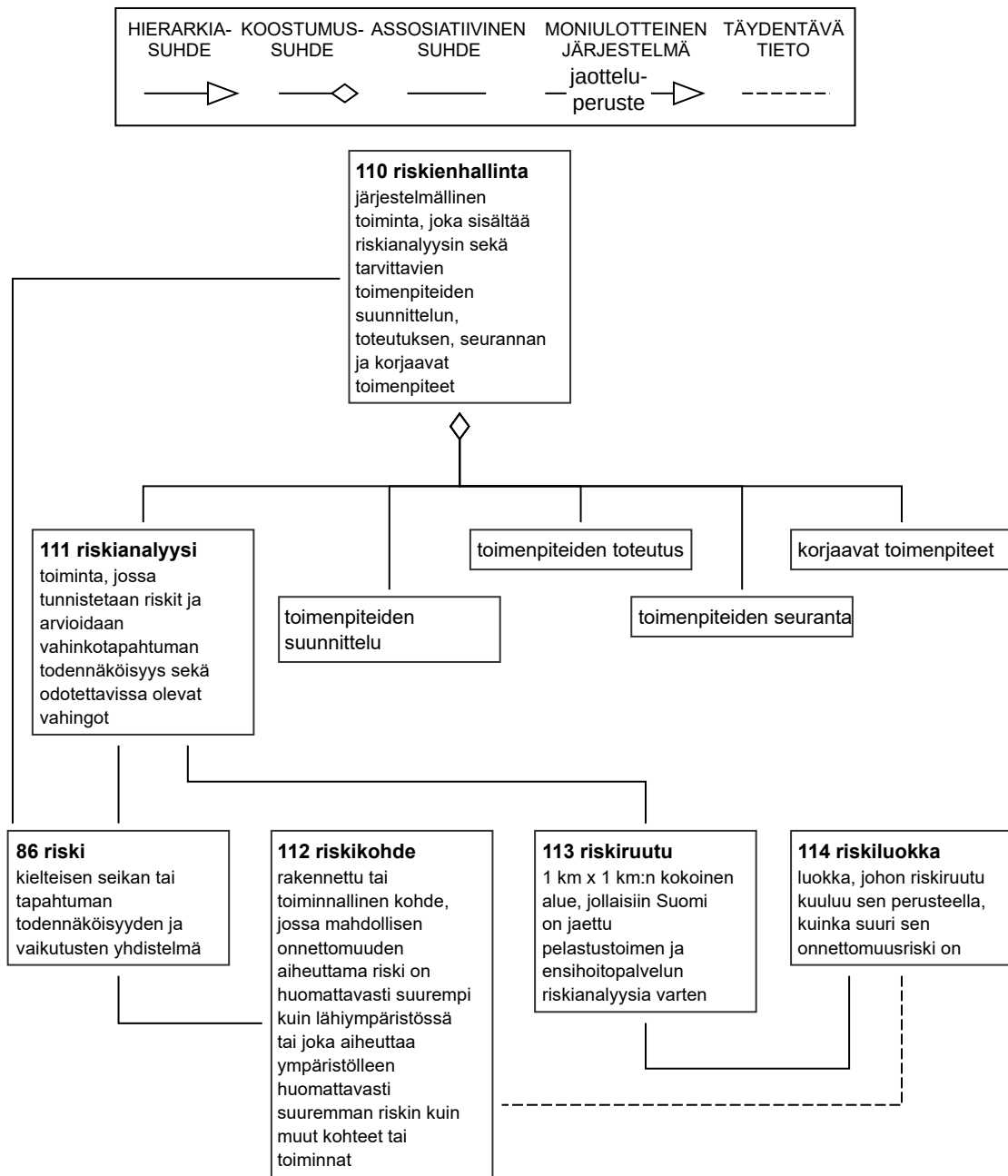
Näitä lyhenteitä käytetään esimerkiksi aseiden yhteydessä viittaamaan siihen, että kyseiset aseet ovat ydinaseita tai kemiallisia tai biologisia aseita. Lyhenteitä käytetään myös laboratorioden yhteydessä viittaamaan esimerkiksi siihen, että näissä laboratorioissa tutkitaan radioaktiivisten, kemiallisten tai biologisten aineiden aiheuttamia *vaaroja*.

CBRNE-lyhennettä käytetään ydinuhkista ja *uhkista*, jotka liittyvät kemiallisiin, biologisiin tai säteileviin aineisiin tai räjähteisiin. Uhka voi olla *onnettomuus*, luonnonvoimista johtuva, tahallinen rikollinen teko tai sotilaallinen teko eri muodoissaan.

Aiemmin käytettiin lyhennettä ABC, joka tulee englanninkielisistä sanoista atomic (atomi-), biological (biologinen) ja chemical (kemiallinen), ja tämän jälkeen lyhennettä NBC, joka tulee englanninkielisistä sanoista nuclear (ydin-), biological (biologinen) ja chemical (kemiallinen).

ABC-lyhenne on jäänyt pois käytöstä, ja NBC-lyhenne on väistynyt uudempien CBRN- ja CBRNE-lyhenteiden tieltä. CBRN-lyhenne tuli käyttöön NBC-lyhenteen rinnalle, koska kävi tarpeelliseksi erottaa muut *säteilyvaaratilanteet* (R) – kuten likaiset pommit, säteilylähteillä tapahtuvat onnettomuudet yms. – ydinonnettomuuksista (N).

2.3 Riskienhallinta

Käsittekaavio 8. Riskienhallinta.

110

riskienhallinta

sv riskhantering
en risk management

järjestelmällinen toiminta, joka sisältää *riskianalyysin* sekä tarvittavien toimenpiteiden suunnittelun, toteutuksen, seurannan ja korjaavat toimenpiteet

Riskienhallinnan keinoja ovat *riskin* välttäminen, siirtäminen, pienentäminen jakamalla ja *vahingontorjunnalla* sekä riskin ottaminen.

Varautumisessa riskienhallinta on useiden eri tahojen yhteistyötä. Sitä tekevät sekä yritykset, eri toimialat ja viranomaiset, kunnat ja valtio. Viranomaisilla ja joillain yrityksillä on lakisääteinen velvollisuus laatia *valmiussuunnitelmia*, johon riskienhallinta kuuluu tärkeänä osana. Riskienhallintaan kuuluu myös riittävien resurssien määrittäminen.

111

riskianalyysi

sv riskanalys
en risk analysis

toiminta, jossa tunnistetaan *riskit* ja arvioidaan vahinkotapahtuman todennäköisyys sekä odotettavissa olevat vahingot

Riskianalyysia voidaan tehdä erilaisilla menetelmillä kohteesta, toiminnasta ja tilanteesta riippuen.

Vahinkotapahtumalla tarkoitetaan tapahtumaa, josta aiheutuu vahinko eli haittaa tuottava menetys.

112

riskikohde

sv riskobjekt *n*
en high-risk object; > high-risk area; > high-risk activity

rakennettu tai toiminnallinen kohde, jossa mahdollisen *onnettomuuden* aiheuttama *riski* on huomattavasti suurempi kuin lähiympäristössä tai joka aiheuttaa ympäristölleen huomattavasti suuremman riskin kuin muut kohteet tai toiminnot

Riskikohteessa *riskienhallinta* edellyttää erityisiä toimenpiteitä.

Esimerkkejä riskikohteista, joissa *uhkan* aiheuttama riski on suurempi kuin lähiympäristössä, ovat sairaalat, hoitolaitokset, ostoskeskukset ja suuret yleisötapahtumat. Esimerkiksi vanhainkodille tulipalo aiheuttaa suuremman riskin kuin ympäristölle, koska sen asukkaiden liikkuminen on rajoitettua.

Esimerkkejä riskikohteista, joissa kohde aiheuttaa ympäristölleen suuremman riskin kuin muut kohteet, ovat ydinvoimalat ja tietyt teollisuuslaitokset.

113

riskiruutu

sv riskruta
en < grid reference

1 km x 1 km:n kokoinen alue, jollaisiin Suomi on jaettu *pelastustoimen* ja ensihoitopalvelun *riskianalyysia* varten

114

<pelastustoimi, ensihoito>

riskiluokka; riskialue

sv riskklass; riskkategori

en risk class

luokka, johon *riskiruutu* kuuluu sen perusteella, kuinka suuri sen onnettomuusriski on

Riskiluokka määritetään kullekin riskiruudulle riskitason perusteella tai tapahtuneisiin kiireellisiin *onnettomuuksiin* perustuvalla pelastuslaitoksen päätöksellä. Riskitaso määritetään nk. regressiomallilla, jonka selittäjinä ovat asukasluvu, kerrosala ja niiden yhteisvaikutus. Malli on kehitetty toteutuneiden rakennuspalojen perusteella.

Esimerkiksi *pelastustoimen* riskiluokituksessa riskiluokkia on neljä (I-IV).

Ks. myös *riski*.

115

paikkatieto

sv geodata *p/*; geografiska data *p/*; rumsliga data *p/*; geografisk information; geoinformation; rumslig information

en spatial data *p/*; geographic data *p/*; geospatial data *p/*; geographic information; spatial information; geoinformation; geospatial information

tieto reaaliaikaisen maailman kohteesta tai ilmiöstä, jonka sijainti tunnetaan

Paikkatieto sisältää viittauksen tiettyyn paikkaan tai alueeseen. Paikkatieto voi kuvata kohteen sijaintia ja esimerkiksi temaattisia ominaisuuksia tai ajoittavia ominaisuuksia. Paikkatieto kuvaa usein luonnon tai rakennetun ympäristön kohteita, mutta voi kuvata mitä tahansa toimintaa tai ilmiötä, jonka sijainti tunnetaan.

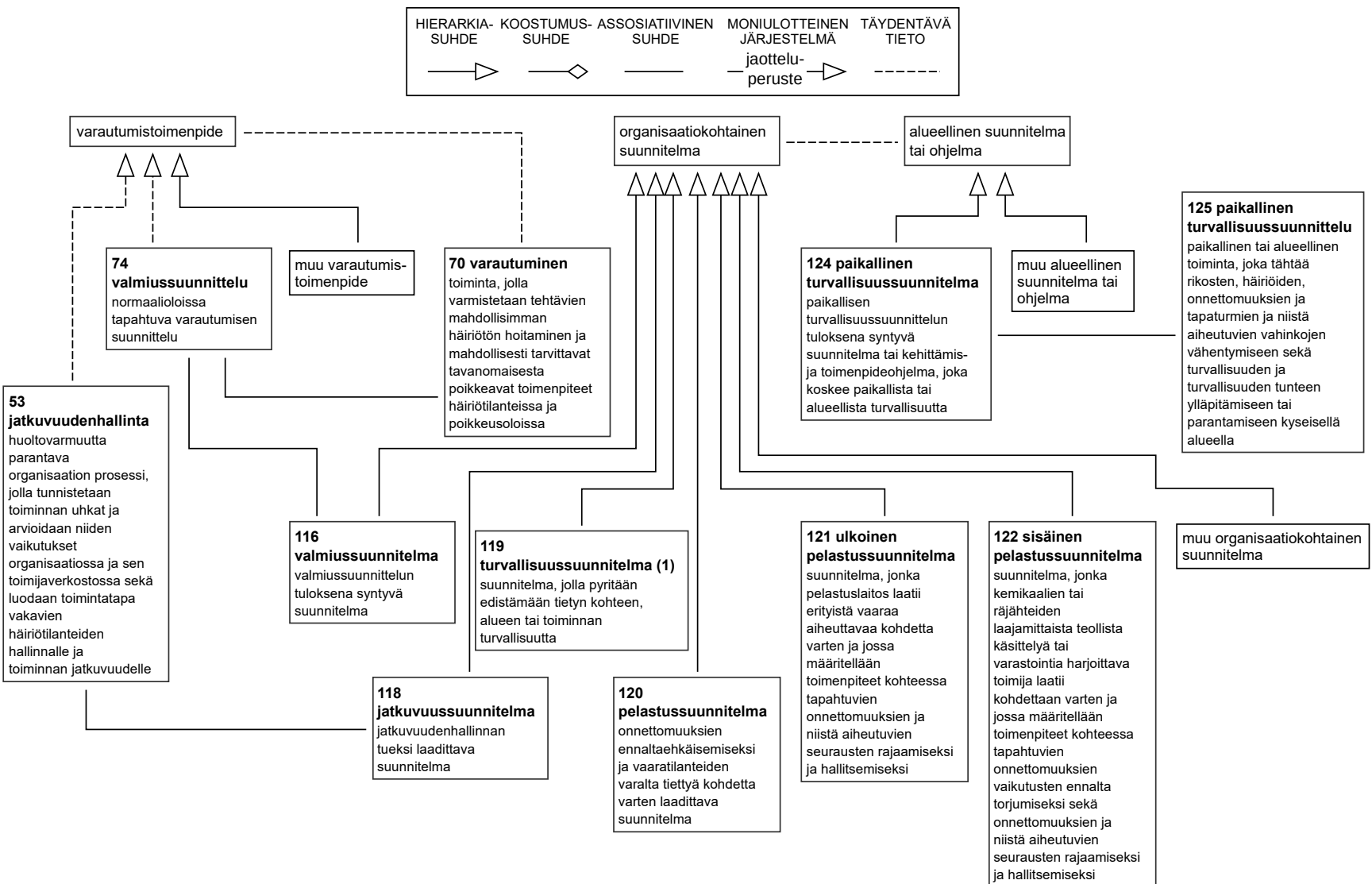
Laki paikkatietoinfrastruktuurista (421/2009) koskee sähköisessä muodossa olevaa, Suomen alueeseen liittyvää paikkatietoa.

Spatiotemporaalisella paikkatiedolla tarkoitetaan ajan huomioivaa paikkatietoa.

Suomen kielessä paikkatiedolla tarkoitetaan tyypillisimmin dataa, mutta paikkatieto voi olla myös informaatiota tai jopa informaation pohjalta ihmisen muodostamaa tietoa. Kansainvälisen standardisointijärjestön (ISO) tekninen komitea 211 on sanastossaan määritellyt erikseen käsitteet "geographic data" ja "geographic information", ja englannin ja ruotsin kielessä paikkatiedolle datana ja informaationa on erilliset termit.

Englannin kielessä geo-alkuiset vastinetermit viittaavat tietoon kohteista, joiden sijainti tunnetaan Maan suhteen.

2.4 Suunnitelmat

Käsittekaavio 9. Suunnitelmat.

116

valmiussuunnitelma

mieluummin kuin: varautumissuunnitelma (2)

ei: † kunnan suojelusuunnitelma

sv beredskapsplan

en preparedness plan; contingency plan; emergency plan (1)

valmiussuunnittelun tuloksena syntyvä suunnitelma

Valmiuslain (1552/2011) 12 § velvoittaa viranomaiset varautumaan mm. valmiussuunnitelmien avulla.

Valmiussuunnitelmia testataan *valmiusharjoituksissa*.

Kunnan valmiussuunnitelma jakautuu yleensä yleiseen osaan ja toimialakohtaisiin valmiussuunnitelmiin. Yleinen osa sisältää kunnan keskeiset tehtävät *häiriötilanteissa* ja *poikkeusoloissa*. Toimialakohtaiset valmiussuunnitelmat sisältävät esimerkiksi teknisen toimen, sosiaali- ja terveystoimen sekä sivistystoimen suunnitelmat.

117

<huoltovarmuus, sähköntoimitus>

varautumissuunnitelma (1)

sv förberedningsplan för elleveranser

en contingency plan for electricity supply

sähköverkonhaltijan suunnitelma, joka sisältää voimassaolevat toimintamallit ja -ohjeet *normaaliolojen* vakavien, toimituskeskeytyksen aiheuttavien tapahtumien sekä *poikkeusolojen* varalle

Sähkömarkkinalaki (588/2013) velvoittaa Huoltovarmuuskeskusta valvomaan sähköverkonhaltijoiden varautumissuunnittelua.

118

<huoltovarmuus>

jatkuvuussuunnitelma

sv kontinuitetsplan

en continuity plan; continuity management plan; > business continuity plan

jatkuvuudenhallinnan tueksi laadittava suunnitelma

Jatkuvuussuunnitelma voi sisältää esimerkiksi tiedot organisaation *häiriötilanteen* aikaisista avainhenkilöistä, resursseista ja palveluista sekä tilanteessa tehtävistä toimenpiteistä.

119

turvallisuussuunnitelma (1)

sv säkerhetsplan

en security plan; safety plan

suunnitelma, jolla pyritään edistämään tietyn kohteen, alueen tai toiminnan *turvallisuutta*

Turvallisuussuunnitelmia laaditaan eri organisaatioissa.

Nimityskäytäntö on ajan mittaan vaihdellut, mikä on aiheuttanut sekaannusta.

Aiemmin turvallisuussuunnitelmaksi kutsuttiin nykyistä *pelastussuunnitelmaa*.

Turvallisuussuunnitelmiksi kutsutaan myös esimerkiksi *paikallisia turvallisuussuunnitelmia*, jotka ovat luonteeltaan yleensä kehittämis- ja toimenpideohjelmia.

120

pelastussuunnitelma

ei: † suojelusuunnitelma; † turvallisuussuunnitelma (2)

sv räddningsplan

en emergency plan (2); rescue plan

onnettomuuksien ennaltaehkäisemiseksi ja vaaratilanteiden varalta tiettyä kohdetta varten laadittava suunnitelma

Kohde, jota varten pelastussuunnitelma laaditaan, voi olla rakennettu tai toiminnallinen (jälkimmäisestä esimerkkinä suuri yleisötapahtuma).

Pelastussuunnitelmasta säädetään pelastuslaissa (379/2011).

Nimityskäytäntö on vaihdellut ajan mittaan, mikä on aiheuttanut sekaannusta. Pelastussuunnitelmaa kutsuttiin aiemmin turvallisuussuunnitelmaksi ja sitä ennen suojelusuunnitelmaksi.

Pelastussuunnitelmaan kuuluvat tiedot voidaan koota myös jonkin muun turvallisuusasiakirjan yhteyteen, esimerkiksi *turvallisuussuunnitelmaan (1)* tai *valmiussuunnitelmaan*.

Englannin termi "rescue plan" viittaa ihmisten pelastamiseksi laadittavaan pelastussuunnitelmaan.

Ks. *vaara*.

121

ulkoinen pelastussuunnitelma

sv extern räddningsplan

en external emergency plan

suunnitelma, jonka pelastuslaitos laatii erityistä *vaaraa* aiheuttavaa kohdetta varten ja jossa määritellään toimenpiteet kohteessa tapahtuvien **onnettomuuksien** ja niistä aiheutuvien seurausten rajaamiseksi ja hallitsemiseksi

Pelastuslain (379/2011) mukaan pelastuslaitoksen on laadittava ulkoinen pelastussuunnitelma esimerkiksi alueille, joilla on ydinlaitos, kaivannaisjätteen jätealue tai vaarallisia kemikaaleja tai räjähteitä käsittelevä tuotantolaitos.

Pelastuslaitos laatii ulkoisen pelastussuunnitelman yhteistyössä toiminnanharjoittajan kanssa.

122

sisäinen pelastussuunnitelma

sv intern räddningsplan

en internal emergency plan

suunnitelma, jonka kemikaalien tai räjähteiden laajamittaista teollista käsittelyä tai varastointia harjoittava toimija laatii kohdettaan varten ja jossa määritellään toimenpiteet kohteessa tapahtuvien **onnettomuuksien** vaikutusten ennalta torjumiseksi sekä onnettomuuksien ja niistä aiheutuvien seurausten rajaamiseksi ja hallitsemiseksi

Sisäisen pelastussuunnitelman laatimisvelvollisuudesta säädetään vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa (390/2005).

123

turvallisuusselvitys

sv säkerhetsrapport; säkerhetsutredning (2) (erityisesti henkilöä mutta myös riskikohdetta koskevasta selvityksestä)

en safety analysis report; safety assessment; safety report

riskikohdetta varten laadittava selvitys, jonka tarkoituksena on tunnistaa kohteessa esiintyvät *vaarat* ja kuvata toimenpiteet *turvallisuuden* tavoitetason saavuttamiseksi

Eri viranomaiset edellyttävät turvallisuusselvityksiltä erilaisia asioita. Esimerkiksi Suomen rakentamismääräyskokoelman rakennusten paloturvallisuutta käsittelevässä osassa E1 edellytetään turvallisuusselvityksen laatimista henkilöturvallisuuden kannalta vaativiin kohteisiin, joissa paloturvallisuuden *riskit* johtuvat tilojen käyttötavasta ja tiloissa olevien henkilöiden rajoittuneesta tai alentuneesta toimintakyvystä.

Vaarallisten kemikaalien teollisesta käsittelystä ja varastoinnista annetun asetuksen (59/1999) mukaan toiminnanharjoittajan on turvallisuusselvityksellä osoitettava toimintaperiaatteensa *suuronnettomuuksien* ehkäisemiseksi. Turvallisuusselvityksessä tulee olla tiedot tuotantolaitoksesta, sen ympäristöstä ja toiminnasta, toimintaan liittyvien onnettomuusriskien tunnistamisesta ja ehkäisemisestä sekä pelastustoimenpiteistä onnettomuuksien seurausten rajoittamiseksi. Valvontaviranomaisena toimii Turvatekniikan keskus.

Säteilyturvakeskus (STUK) edellyttää ydinvoimalaitoksilta turvallisuusselvitystä vastaavan turvallisuusselosteen laatimista. Turvallisuusselosteessa on osoitettava, että turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja turvallisuutta koskevat määräykset on otettu riittävästi huomioon. Siinä on esitettävä selvitys mm. ydinlaitoksen turvallisuus- ja suunnitteluperusteista, yksityiskohtainen kuvaus laitoksesta ja laitospaikasta, selvitys laitoksen käytöstä ja käytön vaikutuksista ympäristöön sekä selvitys laitoksen käyttäytymisestä *häiriötilanteissa*.

Tässä määritelty turvallisuusselvitys-käsite tulee erottaa toisesta samannimisestä käsitteestä eli turvallisuusselvityksestä, joka tehdään virkaan tai tehtävään hakeutuvasta, tehtävään tai koulutukseen otettavasta tai virkaa tai tehtävää hoitavasta henkilöstä. Jälkimmäisen turvallisuusselvityksen (ruotsiksi säkerhetsutredning, englanniksi security clearance) tekee poliisi, puolustushallinnon osalta pääesikunta.

124

paikallinen turvallisuussuunnitelma

sv lokal säkerhetsplan

en local security plan

paikallisen turvallisuussuunnittelun tuloksena syntyvä suunnitelma tai kehittämis- ja toimenpideohjelma, joka koskee paikallista tai alueellista *turvallisuutta*

Paikallisessa turvallisuussuunnitelmassa kuvataan konkreettiset toimenpiteet esimerkiksi kunnan alueen ja kunnan alueella asuvien ihmisten turvallisuuden parantamiseksi.

125

paikallinen turvallisuussuunnittelu

sv lokal säkerhetsplanering

en local security planning

paikallinen tai alueellinen toiminta, joka tähtää rikosten, häiriöiden, *onnettomuuksien* ja tapaturmien ja niistä aiheutuvien vahinkojen vähentymiseen sekä *turvallisuuden* ja turvallisuuden tunteen ylläpitämiseen tai parantamiseen kyseisellä alueella

Paikallisen turvallisuussuunnittelun tavoitteena on ennaltaehkäistä ja torjua rikoksia ja häiriöitä, onnettomuuksia ja tapaturmia sekä parantaa ihmisten turvallisuuden tunnetta. Tavoitteena on myös lisätä asukkaiden tietoa siitä, miten heidän turvallisuuttaan ja turvallisuuden tunnettaan tullaan parantamaan.

Vertaa *valmiussuunnittelu*.

126

<valmius, pelastustoiminta, sairaalat, ensihoito>

toimintakortti

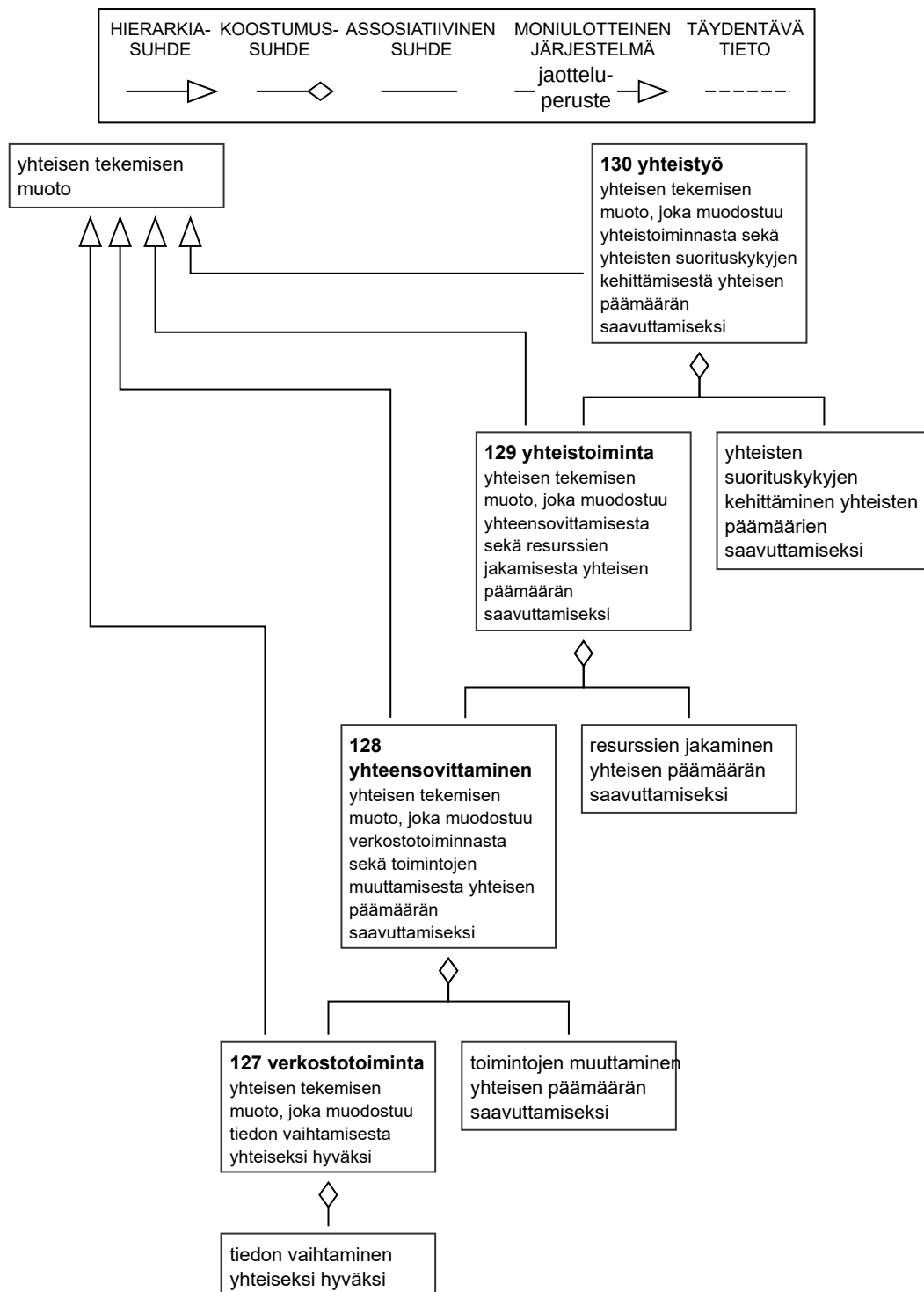
sv handlingskort *n*

en emergency action plan

ohjeistus, joka kuvaa henkilön tai organisaation menettelytapaa tai toimenpiteitä *onnettomuudessa* tai *häiriötilanteessa*

Esimerkiksi organisaation päivystäjällä voi olla toimintakortti.

2.5 Yhteistyökäsitteitä

Käsittekaavio 10. Yhteistyö.

127

<turvallisuustoiminta>

verkostotoiminta; ~ verkosto

sv nätverkssamarbete *n*; ~ nätverk *n*

en networking

yhteisen tekemisen muoto, joka muodostuu tiedon vaihtamisesta yhteiseksi hyväksi

Verkostotoiminta on luonteeltaan epävirallista ja keskittyy tiedon jakamiseen ilman sitoumuksia (vrt. [yhteistyö](#), [yhteistoiminta](#), [yhteensovittaminen](#)).

128

<turvallisuustoiminta>

yhteensovittaminen; toimintojen yhteensovittaminen

sv samordning; samordningen av åtgärder

en coordination of measures

yhteisen tekemisen muoto, joka muodostuu [verkostotoiminnasta](#) sekä toimintojen muuttamisesta yhteisen päämäärän saavuttamiseksi

Verkostotoiminta muodostuu tiedon vaihtamisesta yhteiseksi hyväksi.

Yhteensovittaminen on luonteeltaan virallista mutta vain vähän sitouttavaa (vrt. sitoutuneemmat [yhteistyö](#) ja [yhteistoiminta](#)).

Yhteistyöhön tai yhteistoimintaan verrattuna yhteensovittaminen ei tarkoita merkittävää vastuiden ja resurssien jakoa, vaan pyrkimystä olemassa olevien toimintojen optimointiin yhdessä.

129

<turvallisuustoiminta>

yhteistoiminta

sv samverkan

en cooperation (2)

yhteisen tekemisen muoto, joka muodostuu [yhteensovittamisesta](#) sekä resurssien jakamisesta yhteisen päämäärän saavuttamiseksi

Yhteensovittaminen muodostuu tiedon vaihtamisesta yhteiseksi hyväksi ja toimintojen muuttamisesta yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

Yhteistoiminta on luonteeltaan virallista ja sitoutunutta (vrt. erittäin sitoutunut [yhteistyö](#) ja vähemmän sitouttavat [yhteensovittaminen](#) ja [verkostotoiminta](#)).

130

<turvallisuustoiminta>

yhteistyö

sv samarbete *n*

en cooperation (1)

yhteisen tekemisen muoto, joka muodostuu [yhteistoiminnasta](#) sekä yhteisten suorituskykyjen kehittämistä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi

Yhteistoiminta muodostuu tiedon vaihtamisesta yhteiseksi hyväksi, toimintojen muuttamisesta ja resurssien jakamisesta yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

Yhteistyö on luonteeltaan virallista ja erittäin sitoutunutta (vrt. [yhteistoiminta](#), [yhteensovittaminen](#), [verkostotoiminta](#)).

131

<turvallisuustoiminta>

viranomaisyhteistyö

sv samarbete *n* mellan myndigheter; myndighetssamarbete *n*

en cooperation among authorities; inter-authority cooperation

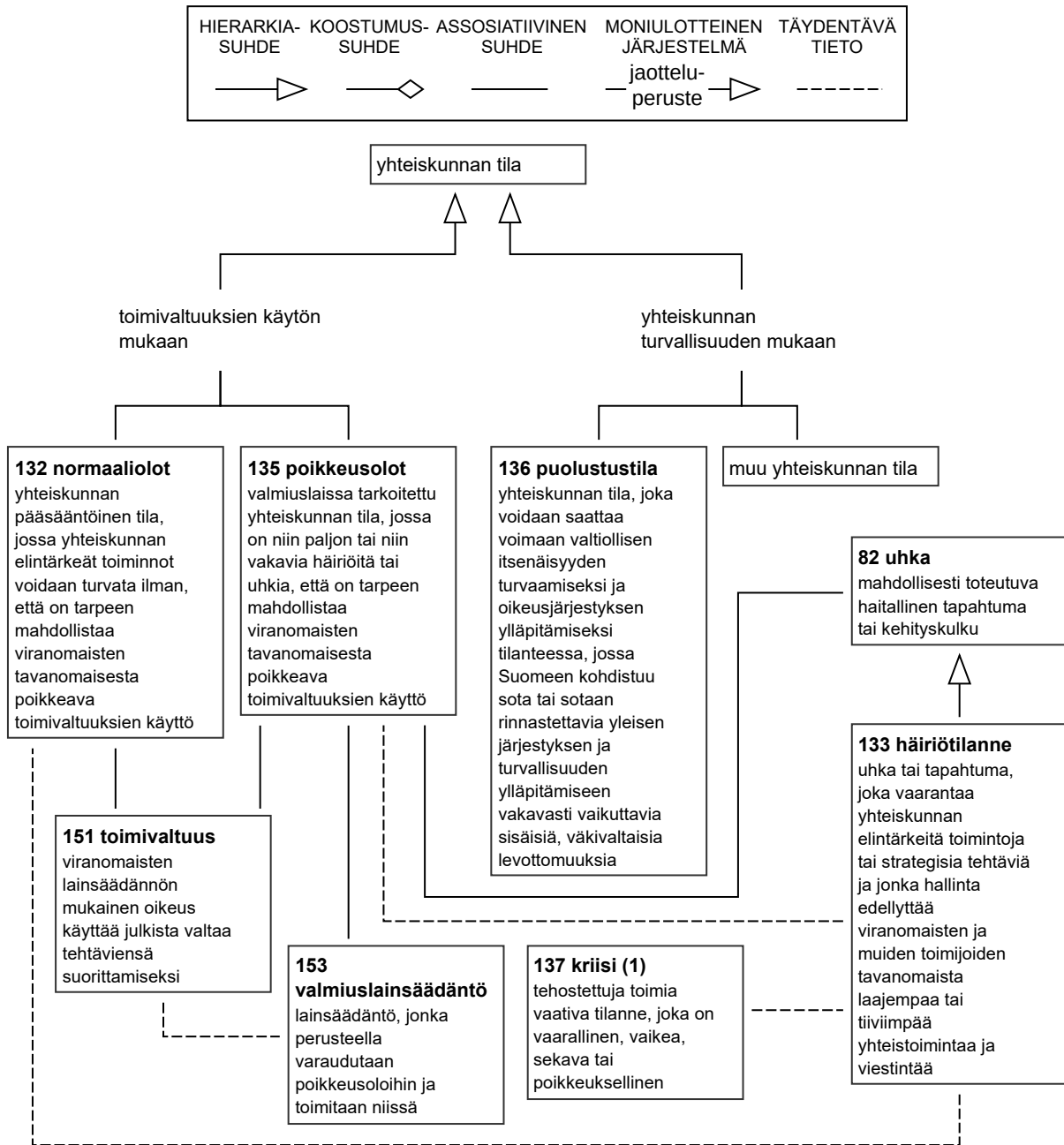
viranomaisten [yhteistyö](#)

Viranomaisyhteistyötä koordinoi yleensä toimivaltainen vastuuviranomainen.

Viranomaisyhteistyöhön voi osallistua viranomaisten lisäksi myös muita yhteistyöhön veloitettuja tai valtuutettuja toimijoita.

3 HÄIRIÖTILANTEEN HALLINTA

3.1 Normaaliolot, häiriötilanne, poikkeusolot

Käsitekaavio 11. Yhteiskunnan tiloja.

132

normaaliolot pl

ei: normaaliaika

sv normala förhållanden n pl

en normal conditions pl; normal circumstances pl

yhteiskunnan pääsääntöinen tila, jossa *yhteiskunnan elintärkeät toiminnot* voidaan turvata ilman, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava *toimivaltuuksien* käyttö

Vaikka yhteiskunnan tilassa olisi häiriötä, kyseessä on normaaliolot, jollei valtioneuvosto *yhteistoiminnassa* tasavallan presidentin kanssa ole todennut *poikkeusoloja*.

Normaalioloissa esiintyvät *uhkat* voidaan ehkäistä ennalta tai tarvittaessa torjua viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin ja voimavaroin sekä yritysten normaalein *riskienhallinnan* keinoin; poikkeusoloissa saatetaan tarvita säännönmukaisista tai normaaleista poikkeavia toimivaltuuksia ja keinoja.

Normaalioloissa rakennettavat järjestelmät ja muut toimenpiteet luovat perustan toiminnalle *häiriötilanteissa* ja *poikkeusoloissa*.

133

häiriötilanne

mieluummin kuin: häiriötila

ei: kriisi (2); katastrofi (2)

sv störningssituation

en incident; disruption; abnormal condition; abnormal situation
rather than: disturbance

uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa *yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja* tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää *yhteistointaa* ja viestintää

Häiriötilanteita ovat esimerkiksi vakavat *luonnononnettomuudet*, kuten myrskytuhot ja vedenpinnan äkillinen nousu. On olemassa myös ihmisen toiminnasta aiheutuvia häiriötilanteita, kuten mellakka ja *terrorismi*.

Häiriötilanteita voi esiintyä niin *normaalioloissa* kuin *poikkeusoloissakin*.

Häiriötilanne voi koskea esimerkiksi koko valtakuntaa tai olla alueellinen tai paikallinen. Häiriötilanne voi myös liittyä ainoastaan johonkin toimintoon, esimerkiksi rahahuoltoon.

Termi häiriötilanne on korvannut termin erityistilanne, kun viitataan tässä määritellyyn käsitteeseen. Ks. myös tietue *erityistilanne*.

Nk. vakava häiriötilanne on vakavampi kuin muu häiriötilanne mutta lievempi kuin poikkeusolot.

Yleiskielessä käytetään usein sanoja kriisi ja katastrofi. Monissa tapauksissa täsmällisempää olisi käyttää termiä häiriötilanne tai poikkeusolot. Esimerkiksi valtioneuvoston *varautumisesta* vastaava valtioneuvoston kanslia käyttää nykyisin kriisi-sanalla joko termiä häiriötilanne tai poikkeusolot, jotka viittaavat kulloiseenkin tapahtumaan tai tilanteeseen täsmällisemmin.

Englannin termillä "disturbance" viitataan tässä tarkoitettua häiriötilannetta vakavampiin ihmisten aiheuttamiin häiriöihin, kuten laajoihin, mahdollisesti väkivaltaisiin mellakoihin. Sen vuoksi sitä ei suositella käytettäväksi häiriötilanteen vastineena.

Ks. myös *kriisi (1)* ja *katastrofi (1)*.

134

erityistilanne

sv exceptionell situation; specialsituation

en special situation; exceptional situation

Termi erityistilanne on korvautunut termillä häiriötilanne erityisesti niissä yhteyksissä, joissa viitataan *häiriötilanne*-käsitteen määritelmässä kuvattuun käsitteeseen.

Termiä erityistilanne saatetaan kuitenkin edelleen käyttää erityislainsäädännössä ja hallinnonala-kohtaisissa ohjeissa (esim. "terveydenhuollon erityistilanne", "vesihuollon erityistilanne", "ympäristöterveyden erityistilanne", "erityistilanteen viestintäohje").

135

poikkeusolot *pl*sv undantagsförhållanden *n pl*en emergency; emergency conditions *pl*; state of emergency

valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai *uhkia*, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava *toimivaltuuksien* käyttö

Poikkeusolojen vallitsemisen toteaa valtioneuvosto *yhteistoiminnassa* tasavallan presidentin kanssa. Viranomaisten poikkeavista toimivaltuuksista poikkeusoloissa säädetään valmiuslaissa (1552/2011), ja näiden säännösten soveltamisen aloittamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella (nk. käyttöönottoasetus).

Valmiuslain (1552/2011) mukaan poikkeusoloja ovat

- 1) Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys ja sen välitön jälkitila,
- 2) Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista,
- 3) väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat,
- 4) erityisen vakava *suuronnettomuus* ja sen välitön jälkitila, sekä
- 5) vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti.

Eri poikkeusolojen vaikutus viranomaisten toimintaan vaihtelee viranomaisen ja poikkeusolon laadun mukaan. Siksi asianmukainen poikkeusoloihin *varautuminen* edellyttää, että viranomaisen tehtävät määritetään kussakin poikkeusolon muodossa erikseen ja että kunkin poikkeusolon muodon kohdalla arvioidaan erikseen, miten poikkeusolo vaikuttaa viranomaisen toimintaan. Jokaisen viranomaisen on varmistettava, että niiden tehtävät hoidetaan mahdollisimman hyvin myös poikkeusoloissa. Suuri osa tehtävistä on poikkeusoloissa asiallisesti samoja kuin *normaalioloissa*, mutta keinot, lukumäärä ja priorisointi saattavat muuttua. Lisäksi tilanne saattaa edellyttää suojaamista ja toimimista suojatiloissa. Lainsäädäntö sisältää myös erikseen säädettyjä oikeuksia ja velvoitteita, joita sovelletaan vain poikkeusoloissa.

Vrt. *puolustustila*.

136

puolustustila

ei: † sotatila

sv försvarstillstånd *n*inte: † krigstillstånd *n*

en state of defence; state of defense /US/

yhteiskunnan tila, joka voidaan saattaa voimaan valtiollisen itsenäisyyden turvaamiseksi ja oikeusjärjestyksen ylläpitämiseksi tilanteessa, jossa Suomeen kohdistuu sota tai sotaan rinnastettavia *yleisen järjestyksen ja turvallisuuden* ylläpitämiseen vakavasti vaikuttavia sisäisiä, väkivaltaisia levottomuuksia

Puolustustila saatetaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella.

Puolustustilasta säädetään puolustustilalaissa (1083/1991). Lain mukaan puolustustilan tavoitteena on tehostaa valtakunnan puolustusta ja lujittaa sen *turvallisuutta*. Puolustustilassa voidaan rajoittaa perusoikeuksia ja säännellä taloudellista toimintaa, mutta ainoastaan siinä määrin kuin se on välttämätöntä lain tarkoituksen (valtiollisen itsenäisyyden turvaaminen ja oikeusjärjestyksen ylläpitäminen) saavuttamiseksi.

Vrt. *poikkeusolot*.

137

kriisi (1)

sv kris
en crisis

tehostettuja toimia vaativa tilanne, joka on vaarallinen, vaikea, sekava tai poikkeuksellinen

Kriisi voi olla esimerkiksi taloudellinen, poliittinen tai sotilaallinen. Kriisi voi olla kansainvälinen, kansallinen, alueellinen tai paikallinen.

Yleiskielessä käytetään usein sanoja kriisi ja katastrofi. Monissa tapauksissa täsmällisempää olisi käyttää termiä *häiriötilanne* tai *poikkeusolot*. Esimerkiksi valtioneuvoston *varautumisesta* vastaava valtioneuvoston kanslia käyttää nykyisin kriisi-sanalla joko termiä häiriötilanne tai poikkeusolot, jotka viittaavat kulloiseenkin tapahtumaan tai tilanteeseen täsmällisemmin.

Vrt. Euroopan unionin pelastusmekanismin käsite *katastrofi (1)*.

138

<EU:n pelastuspalvelumekanismi>

katastrofi (1)

sv katastrof (1)
en disaster (1)

tilanne, jolla on tai voi olla vakavia vaikutuksia ihmisiin, ympäristöön tai omaisuuteen, kulttuuriperintö mukaan lukien

Tässä esitetty katastrofin määritelmä on *EU:n pelastuspalvelumekanismista* annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksen N:o 1313/2013/EU mukainen.

Päätöksen N:o 1313/2013/EU mukaan katastrofi kattaa käsitteenä *terrorismin*, mutta ei aseellista selkkausta ja sen aiheuttamia vaikutuksia. Katastrofi voi olla ihmisen tai luonnon aiheuttama.

Päätöksen N:o 1313/2013/EU englanninkielisessä versiossa käsitteestä käytetään termiä "disaster". Muissa yhteyksissä katastrofi-sanalla voidaan viitata eri tavalla määriteltyyn käsitteeseen ja se voidaan kääntää englanniksi sanalla "catastrophe".

Vrt. lähikäsitteet *suuronnettomuus* ja *häiriötilanne*.

139

<EU:n pelastuspalvelumekanismi>

isäntävaltion tuki

sv värdnationsstöd *n*
en host nation support (1)

toimet, jotka apua vastaanottava tai lähettävä valtio toteuttaa ennakoivasti valmiusvaiheessa ja *katastrofien (1)* hallinnassa, jotta avun antaminen ja vastaanottaminen katastrofien (1) yhteydessä on mahdollisimman sujuvaa

EU:n pelastuspalvelumekanismista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksen (N:o 1313/2013/EU) mukainen isäntävaltion tuki kattaa niin lähettävän maan, kauttakulkumaan kuin vastaanottavankin maan toimet avun esteiden poistamiseksi.

Vrt. kansainvälisen oikeuden käsite *isäntämaatuki*.

140

<kansainvälinen oikeus>

isäntämaatuki

sv värdlandsstöd *n*
en host nation support (2)

sotilaallinen tai siviilituki, jota ulkopuolista apua tai voimavaroja maaperälleen vastaanottava maa antaa avun tai voimavarojen tarjoajille maaperällään

Isäntämaatukitoimet perustuvat kahdenvälisiin sopimuksiin tai muihin sopimuksiin apua vastaanottavan maan, apua tarjoavien maiden ja/tai kansainvälisten järjestöjen, kuten YK:n ja NATOn, välillä. Isäntämaatuki voi tulla kyseeseen esimerkiksi, jos maa joutuu sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi tai sen maaperällä järjestetään kansainvälisiä harjoituksia.

Vrt. *EU:n pelastuspalvelumekanismiin* käsite *isäntävaltion tuki*.

141

sotilaskohde (1)

sv militärt mål *n* (1); militärt objekt *n* (1)

en military object; > military installation

puolustusvoimien hallinnassa oleva alue, kiinteä rakenne, sotilasajoneuvo, sotilasalus, sotilasilma-alue tai sotilasosasto

Sotilaskohteet jaetaan puolustusvoimien hallinnassa oleviin kiinteisiin kohteisiin ja ylempien johtoportaiden johdossa oleviin erilliskohteisiin sekä sotilasosastojen muodostamiin kohteisiin.

Englannin termi ”military installation” viittaa erityisesti kiinteisiin kohteisiin.

Vrt. *sotilaallinen kohde*.

142

sotilaallinen kohde; sotilaskohde (2)

sv militärt mål *n* (2); militärt objekt *n* (2)

en military target; military objective

kohde, jonka luonne, sijainti, tarkoitus tai käyttö muodostaa tärkeän osan sotilaallisesta toiminnasta ja jonka täydellinen tai osittainen tuhoaminen, haltuunotto tai vaarattomaksi saattaminen merkitsee kulloinkin vallitsevissa oloissa selvää sotilaallista hyötyä

Geneven yleissopimusten kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemista koskevan lisäpöytäkirjan (I pöytäkirja) mukaan perussääntö on, että siviiliväestön ja *siviilikohteiden* kunnioituksen ja suojelun takaamiseksi selkkauksen osapuolten on aina tehtävä ero siviiliväestön ja taistelijoiden sekä siviilikohteiden ja sotilaallisten kohteiden välillä ja suunnattava sotateimensa vain sotilaallisiin kohteisiin.

Geneven yleissopimusten kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemista koskevassa lisäpöytäkirjan suomenkielisessä käännöksessä käytetään termiä sotilaskohde, mutta on suositettavampaa käyttää termiä sotilaallinen kohde, jottei käsite sekaannu käsitteeseen *sotilaskohde (1)*.

Geneven yleissopimusten kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemista koskevassa lisäpöytäkirjassa käytetty termi on military objective: ”In so far as objects are concerned, military objectives are limited to those objects which by their nature, location, purpose or use make an effective contribution to military action and whose partial or total destruction, capture or neutralization, in the circumstances ruling at the time, offers a definite military advantage.”

143

siviilikohde

sv civilt objekt *n*; civilt mål *n*; civil egendom

en civilian target; civilian object

muu kuin *sotilaallinen kohde*

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden periaatteiden mukaisesti kaikki kohteet ovat ensisijaisesti siviilikohteita. Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirjan kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (I pöytäkirja) mukaan perussääntö on, että siviiliväestön ja siviilikohteiden kunnioituksen ja suojelun takaamiseksi selkkauksen osapuolten on aina tehtävä ero siviiliväestön ja taistelijoiden sekä siviilikohteiden ja *sotilaallisten kohteiden* välillä ja suunnattava sotateimensa vain sotilaallisiin kohteisiin.

3.2 Johtaminen ja tilannekuva

144

valmiuden säätely; > valmiuden tehostaminen; > valmiuden kohottaminen

sv reglering av beredskapen; > förstärkning av beredskapen; > höjning av beredskapen

en preparedness control; > raising of readiness (sotilaallinen)

toimenpiteet, joilla yhden tai useamman organisaation toiminnot saatetaan toimimaan kulloistakin *uhkaa* vastaavassa tilanteessa

Valmiuden säätelyllä kohotetaan tai alennetaan organisaation *valmiutta normaali- ja poikkeusoloissa*.

145

häiriötilanteen hallinta

sv hantering av störningssituation
en management of an incident

toiminta, jolla pyritään saamaan *häiriötilanne* hallintaan

146

kriisijohtaminen

sv krisledning
en leadership in a crisis

johdon toiminta *kriisin (1)* tai *uhkan* hallitsemiseksi

147

tilannekuva

sv lägesbild
en situation picture; < situation awareness (2)

koottu kuvaus vallitsevista olosuhteista, käsillä olevan tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilannetta koskevista taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvioista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista

Tilannekuva tarvitaan päätöksenteon tueksi.

Tilannekuva voidaan käsittää myös suppeammin tarkoittamaan vain esimerkiksi karttaa ja suullista tai kirjallista tietoa esillä olevasta tilanteesta.

Määritelmän mukaisesta tilannekuvasta (konkreettinen kuvaus) käytetään englanniksi termiä "situation picture", mutta jos termillä tilannekuva viitataan konkreettisen kuvauksen lisäksi esimerkiksi tilannekuvatoimintaan tai tilaan, jossa tilanteesta on pystytty muodostamaan kuva, voidaan käyttää termiä "situation awareness".

Ks. myös *tilannetietoisuus*.

148

tilannetietoisuus

sv lägesmedvetenhet
en situation awareness (1)

päätäjien ja heidän avustajiensa päätöksiään varten tarvitsema ymmärrys tapahtuneista asioista, niihin vaikuttaneista olosuhteista, eri osapuolien tavoitteista ja tapahtumien mahdollisista kehitysvaihtoehdoista

Tilannetietoisuus voi pohjautua *tilannekuvaan*.

149

johtokeskus

sv ledningscentral
en command centre; command center /US/; operation centre; operation center /US/; situation centre (2); situation center (2) /US/; control centre; control center /US/

toiminnan johtamista varten perustettu toiminnallinen kokonaisuus, joka käsittää henkilöstön, tilan ja välineet

Johtokeskus voi tarkoittaa suppeammin myös kiinteää, erikseen suunniteltua tilaa, josta toimintaa johdetaan. Johtokeskus voidaan tarvittaessa (erikseen säädettäessä, esimerkiksi *pelastustoimen* johtokeskus) sijoittaa *väestönsuojista* annettujen normien mukaiseen tilaan, jossa johtaminen on mahdollista myös *poikkeusoloissa*.

Johtokeskuksia ovat esimerkiksi sisäministeriön johtokeskus, kunnan johtokeskus, kunta-yhtymän johtokeskus ja alueen pelastustoimen johtokeskus.

Englannin termit "situation centre" ja "situation center" voidaan ymmärtää myös suppeammin tarkoittamaan johtokeskuksen osana olevaa *tilannekeskusta*.

150

tilannekeskus

sv lägescentral

en situation centre (1); situation center (1) /US/

paikka tai organisaatio, jossa kerätään ja muokataan tietoa johtamista ja päätöksentekoa varten

Tilannekeskus voi toimia *johtokeskuksen* osana.

151

toimivaltuus

sv befogenhet

en powers *pl*; power

viranomaisten lainsäädännön mukainen oikeus käyttää julkista valtaa tehtäviensä suorittamiseksi

Poikkeusoloissa viranomaisille voidaan valmiuslain (1552/2011) nojalla antaa lisätoimivaltuuksia, jos tilanne ei ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Lisätoimivaltuuksien tarkoitus on suojata väestöä, turvata väestön toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys.

152

virka-apu

sv handräckning

inte: tjänstehjälp

en mutual assistance between authorities; mutual administrative support

lainsäädäntöön perustuva jonkin viranomaisen voimavarojen tilapäinen käyttö toisen viranomaisen toiminnan tukemiseksi

Virka-apu perustuu eri toimialojen lainsäädännössä määrättyyn oikeuteen saada apua toiselta viranomaiselta.

153

valmiuslainsäädäntö; kriisilainsäädäntö

sv beredskapslagstiftning; krislagstiftning

en emergency powers legislation; crisis legislation

lainsäädäntö, jonka perusteella varaudutaan *poikkeusoloihin* ja toimitaan niissä

Valmiuslainsäädäntöön kuuluvia lakeja ovat valmiuslaki (1552/2011) ja puolustustilalaki (1083/1991). Valmiuslaissa määritellään poikkeusolot, joissa siviiliviranomaisille voidaan antaa käyttöön säännöstely- ja muita *toimivaltuuksia*. Puolustustilalaissa säädetään, missä tilanteessa maahan voidaan julistaa *puolustustila* ja mitä erityisvaltuuksia sotilas- ja muilla viranomaisilla puolustustilan aikana on. Valmius- ja puolustustilalain mukaisia toimivaltuuksia otetaan käyttöön tarvittavilta osin.

Valmiuslain tarkoituksena on poikkeusoloissa suojata väestöä sekä turvata sen toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Puolustustilalain tarkoituksena on valtiollisen itsenäisyyden turvaaminen ja oikeusjärjestyksen ylläpito.

Ks. myös *varautuminen*.

3.2.1 Hallinnon tietoverkkoja ja tietojärjestelmiä

154

hallinnon turvallisuusverkko; TUVE

sv förvaltningens säkerhetsnät *n*
 en government security network

tietoverkko, jonka tarkoituksena on *normaalioloissa* ja niiden *häiriötilanteissa* sekä *poikkeusoloissa* varmistaa valtion ylimmän johdon ja yhteiskunnan *turvallisuuden* kannalta tärkeiden viranomaisten ja muiden toimijoiden *yhteistoiminnan* edellyttämän viestinnän häiriöttömyys ja jatkuvuus sekä turvata päätöksenteossa ja johtamisessa tarvittavan tiedon käytettävyys, eheys ja luottamuksellisuus

Turvallisuusverkkoon kuuluvat viestintäverkko ja siihen välittömästi liittyvät laitteet, laitteet ja muu infrastruktuuri sekä turvallisuusverkon yhteiset palvelut.

Vrt. *tietoturva*.

155

viranomaisten yhteinen kenttäjärjestelmä; KEJO

sv gemensamt fältledningssystem *n* för myndigheterna
 en mutual field operations system for authorities

turvallisuusviranomaisten yhteinen tietojärjestelmä ja päätelaitesovellusalue, jota käytetään ensisijaisesti langattomien tiedonsiirtoyhteyksien kautta liikkuvissa olosuhteissa ja jolla pyritään mahdollistamaan tehokas viranomaisten välinen *yhteistoiminta*, luomaan yhteinen *tilannekuva* sekä johtamaan operatiivista toimintaa

156

luonnononnettomuuksien varoitusjärjestelmä; LUOVA-järjestelmä

sv varningssystem *n* för naturkatastrofer
 en natural disaster warning system

asiantuntijalaitosten ja turvallisuusviranomaisten välinen tietokanava, jonka avulla tuotetaan ja välitetään ajantasaista ja ennakoivaa tietoa *luonnononnettomuuksista*

157

häätäkeskustietojärjestelmä

sv nödcentralsdatasystem *n*
 en emergency response centre data system; ERC data system; emergency response centre information system; ERC information system; ERC IT system

Hätäkeskuslaitoksen ja turvallisuusviranomaisten yhteinen tietojärjestelmä, jonka kautta Häätäkeskuslaitos voi vastaanottaa hätäilmoituksia ja välittää tehtäviä viranomaisille

Turvallisuusviranomaiset käyttävät häätäkeskustietojärjestelmää *tilannekuvan* muodostamiseen omalta osaltaan, omien resurssien ylläpitämiseen (yhteystiedot, vastesuunnittelu), raportointiin ja omien tehtäviensä hallinnointiin.

Hätäkeskustietojärjestelmästä käytetään nimeä ERICA. Nimen kirjaimet tulevat sanoista emergency, response, integrated, common ja authorities.

158

HUOVI-portaali

sv HUOVI-portal
 en HUOVI portal

Huoltovarmuuskeskuksen omistama ja kehittämä verkkopalvelu, jonka tarkoituksena on tukea *varautumiseen* liittyvää työtä ja *jatkuvuudenhallintaa*

HUOVI-portaali on tarkoitettu huoltovarmuusorganisaation *sektoreiden* ja *poolien* sekä huoltovarmuuskriittisten yritysten ja julkisten organisaatioiden sekä niiden toimijaverkostojen käyttöön. Huoltovarmuuskeskus tarjoaa HUOVI-portaalia myös muiden julkisen sektorin toimijoiden ja niiden toimijaverkostojen varautumisen kehittämisen tueksi.

Portaali sisältää yhteystietokannan, varautumisen kannalta olennaista tietoa, *yhteistoimintaa* tukevia työskentelyalueita sekä varautumista ja jatkuvuudenhallintaa tukevia sovelluksia.

Ks. myös *huoltovarmuuskriittinen organisaatio*.

159

ympäristövahinkojen torjunnan tilannekuvajärjestelmä BORISsv system *n* för samlad lägesbild vid bekämpning av miljökador (BORIS)

en situation awareness system for environmental emergency response (BORIS)

öljyvahinkojen torjuntaan osallistuvien viranomaisten yhteinen paikkatietopohjainen tietojärjestelmä, johon eri viranomaisten tuottama tilannekuvatieto tallennetaan yhteisen *tilannekuvan* muodostamiseksi ja jakamiseksi

3.2.2 Viestintä

160

kriisiviestintä; viestintä kriisitilanteissa ja poikkeusoloissa (valtionhallinto); > häiriötilanneviestintä

sv kriskommunikation; kommunikation i krissituationer och under undantagsförhållanden (valtionhallinto)

en crisis communications *pl*; crisis communication; communications *pl* in incidents and emergencies (valtionhallinto)

viestintä ihmisiä, ympäristöä tai organisaation toimintaedellytyksiä tai mainetta uhkaavassa poikkeuksellisessa tilanteessa

Kriisiviestinnän kulmakivi on oikean tiedon välittäminen oikea-aikaisesti oikealle kohderyhmälle. Viestinnässä käytetään pääasiassa samoja kanavia kuin yleensäkin, mutta tehostetusti ja nopeutetusti.

Kriisiviestintä on osa tilanteen johtamista.

Yhteiskuntaa koskevan *häiriötilanteen* edellyttämää kriisiviestintää kutsutaan häiriötilanneviestinnäksi.

Valtioneuvoston kanslian julkaisemassa ohjeessa "Valtionhallinnon viestintä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa" (Valtioneuvoston kanslian määräykset, ohjeet ja suositukset 1/2013) on käytetty kriisiviestintä-termin sijaan termiä "viestintä kriisitilanteissa ja poikkeusoloissa", jonka vastineet ovat ruotsiksi "kommunikation i krissituationer och under undantagsförhållanden" ja englanniksi "communications in incidents and emergencies".

161

vaaratiedote

ei: hätätiedote

sv varningsmeddelande *n*
inte: nödmeddelande *n*

en emergency warning

viranomaisen antama tiedote, jonka tarkoitus on varoittaa vaarallisesta tapahtumasta ja antaa siihen liittyviä toimitaohjeita

Vaaratiedote voidaan antaa silloin, kun vaarallisen tapahtuman seurauksena voi aiheutua hengen- tai terveysvaara ihmisille tai merkittävä vaurioitumis- tai tuhoutumisvaara omaisuudelle. Vaaratiedote voidaan lisäksi antaa, kun tapahtuma, jonka perusteella tiedote on annettu, on ohi.

Vaaratiedote välitetään väestölle tiedoksi radiossa. Lisäksi vaaratiedote voidaan välittää televisiossa, jos tiedotteen antava viranomainen niin päättää.

Vaaratiedotteita voivat antaa pelastusviranomaiset, poliisi, rajavartiolaitos, Hätäkeskuslaitos, Poliisihallitus, Säteilyturvakeskus, Ilmatieteen laitos, Liikennevirasto, Liikenteen turvallisuusvirasto, Elintarviketurvallisuusvirasto, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus sekä ministeriöt.

3.3 Toipuminen

162

toipuminen; elpyminen

sv återhämtning

en recovery

toimintakyvyn palautuminen *kriisin* (1), *häiriötilanteen* tai *poikkeusolojen* jälkeen

Vrt. *resilienssi*.

163

vahingontorjunta

sv skadeskydd *n*; skadeförebyggande verksamhet

en loss prevention; prevention of loss; damage prevention; prevention of damage

turvallisuutta tavoitteleva toiminta, jolla pyritään estämään *onnettomuus* tai pitämään onnettomuuden aiheuttamat vahingot mahdollisimman pieninä

Vahingontorjuntaan kuuluvat mm. palontorjunta, vesivahinkojentorjunta, öljyntorjunta ja kaasuntorjunta.

Vakuutusallalla vahingontorjunta kattaa myös rikosten ennaltaehkäisyn.

164

jälkivahinkojen torjunta; JVT

sv bekämpning av följdskador

en damage limitation

onnettomuuden tapahtumisen jälkeinen *vahingontorjunta*, jolla pyritään suojaamaan erityisesti arvokasta omaisuutta onnettomuuden ja sen korjaamiseksi tehtyjen toimenpiteiden aiheuttamilta lisävahingoilta

Jälkivahinkojen torjuntaa on esimerkiksi irtoveden poistaminen rakennuksesta ja tilan kuivaaminen sekä korroosion estäminen laitteissa.

Jälkivahinkojen torjunnasta vastaa kohteen omistaja.

165

evakuointi

sv evakuering
en evacuation

ihmisten ja omaisuuden siirtäminen turvaan *vaara-alueelta* tai vaarallisesta kohteesta

Evakuointi suunnitellaan sekä *normaalioloja* että *poikkeusoloja* silmällä pitäen, ja se toteutetaan toimivaltaisen viranomaisen päätöksellä ja johdolla tilanteen mukaan joko suppeana tai laajana. Suppeimmillaan evakuointi voi koskea esimerkiksi yksittäisen talon asukkaita ja laajimmillaan esimerkiksi useamman kunnan tai vielä laajemman alueen koko väestöä.

Ihmisten vapaaehtoista siirtymistä ei lueta evakuointikäsitteen piiriin. Sen sijaan viranomaisten kehotuksesta tapahtuva omaehtoisesti toteutettava siirtyminen on evakuointia, ks. *omatoiminen evakuoituminen*.

Evakuoinnissa on kyse äkillisesti ja odottamatta ilmaantuvasta siirtämistarpeesta; muunlaisista tapauksista käytetään mieluummin esimerkiksi sanaa "siirto". Näin ollen on suositeltavampaa käyttää sanaa "potilassiirto" kuin sanaa "sairaalaevakuointi", jos potilaiden siirron syynä on sähkökatkos tai muu ei-äkillinen syy.

Evakuointi on väljä yläkäsite, jonka käyttäminen ei ole suositeltavaa ilman, että ilmaistaan, mistä asiayhteydestä tai alakäsitteestä on kyse. Esimerkiksi sodanaikaiseen *väestön siirtämiseen* tai pelastusviranomaisten päivittäisiin *toimivaltuuksiin* kuuluvaan *suojaväistöön* ei kannata viitata pelkästään yläkäsitteellä evakuointi, koska tästä aiheutuu helposti virheellisiä käsityksiä.

166

suojaväistö

sv utrymning
en protective evacuation

kiireellinen *evakuointi*, joka tapahtuu pelastusviranomaisen määräyksestä tulipalon tai muun *onnettomuuden* tai niiden välittömän *uhkan* vuoksi

Suojaväistössä ihmiset tai omaisuus siirretään turvaan lyhytaikaisesti suhteellisen lähelle.

Pelastuslain (379/2011) mukaan tulipalon sammuttamiseksi ja sen leviämisen estämiseksi, muun onnettomuuden torjumiseksi ja vahinkojen rajoittamiseksi sekä *vaaran* välttämiseksi alueen pelastusviranomaisella ja sisäministeriön pelastusviranomaisella on oikeus määrätä ihmisiä suojautumaan sekä evakuoida ihmisiä ja omaisuutta, jos tilanteen hallitseminen ei muutoin ole mahdollista.

Suojaväistö voidaan toteuttaa niin *normaali-* kuin *poikkeusoloissakin*.

167

väestön siirtäminen; väestön siirto (1); > valmiusevakuointi; > alueellinen evakuointi

sv förflyttning av befolkning; > beredskapsevakuering; > evakuering av område
en mandatory evacuation

aseellisen hyökkäyksen tai sen *uhkan* aikana valtioneuvoston päätöksellä tapahtuva, väestön *turvallisuuden* kannalta välttämätön *evakuointi*

Valmiuslain (1552/2011, 121 §) mukaan aseellisen hyökkäyksen tai sen uhkan tapauksessa tietyn alueen väestön tai osan väestöstä on siirryttävä muualle, jos se väestön turvallisuuden kannalta on välttämätöntä. Valtioneuvosto päättää, mitä alueita ja mitä osaa alueen väestöstä siirtyminen koskee. Sisäministeriö huolehtii siirtymisen yleisjohdosta.

Väestön siirtäminen voi koskea tilannetta, joka vallitsee ennen hyökkäystä tai sen aikana, tai hyökkäyksen jälkitilaa. Ennen hyökkäystä tehtävää väestön siirtämistä kutsutaan valmiusevakuoinniksi.

Väestön siirtäminen voi kohdistua määrättyyn alueeseen (alueellinen evakuointi). Esimerkiksi strategisesti tärkeillä alueilla on varauduttava siirtämään väestö ennalta määrätylle sijoitusalueelle. Väestön elinolosuhteiden turvaamiseksi on näillä alueilla varauduttava myös elintärkeään teollisuuden, kaupan, maatalouden, hallinnon sekä näitä tukevien toimintojen, kuten energian, tietojenkäsittelyn ja viestinnän siirtoihin siltä osin kuin se on mahdollista.

168

väestön siirtäminen sotilasviranomaisen määräyksellä; väestön siirto (2)

sv förflyttning av befolkning på order av militärmyndigheterna

en mandatory evacuation by military authorities

puolustustilan vallitessa sotilasviranomaisen määräyksestä tapahtuva *evakuointi*, joka johtuu sotilaallisista puolustustoimenpiteistä

Puolustustilain 1083/1991 mukaan sotilasviranomaisen voi määrätä väestön siirtymään muualle sellaiselta alueelta, johon kohdistuvan hyökkäyksen tai muun vastaavan toiminnan tai niiden välittömän *uhkan* takia on välttämätöntä kiireellisesti ryhtyä erityisiin sotilaallisiin puolustustoimenpiteisiin.

169

laivaevakuointi

sv evakuering av fartyg

en ship evacuation

aluksen päällikön toimesta tai miehistön ohjaamana tapahtuva *evakuointi*, jossa miehistö ja matkustajat siirretään turvaan hädässä olevasta tai vaurioituneesta aluksesta

Ihmiset voidaan siirtää alukselta pelastusveneisiin, -lauttoihin tai aluksen kokoamisasemalle ja niistä edelleen toisiin aluksiin, helikoptereihin tai vastaaviin pelastustoimiin osallistuviin kulkuvälineisiin. Joissain tapauksissa evakuointi voi tapahtua esimerkiksi saaren rantaan tai kantavalle jälle.

Laivaevakuointi voi tapahtua esimerkiksi tulipalon tai muun *onnettomuuden* johdosta.

170

joukkoevakuointi; massaevakuointi

sv massevakuering

en mass evacuation

laajamittainen, paikalliset valmiudet ja voimavarat ylittävä *evakuointi*

Joukkoevakuointia Euroopan unionissa koskevien Euroopan unionin neuvoston päätelmien mukaan joukkoevakuoinnista on kyse, kun evakuointi ylittää paikalliset valmiudet ja voimavarat.

Joukkoevakuointiin voidaan joutua esimerkiksi maanjäristyksen, tulvan tai vastaavan *suuronnettomuuden* johdosta.

Joukkoevakuoinnissa väestöä voidaan siirtää maan sisällä tai maasta toiseen.

171

omatoiminen evakuoituminen; omatoiminen siirtyminen

sv evakuering på egen hand; förflyttning på egen hand

en independent evacuation; voluntary evacuation

viranomaisten määräyksestä tai kehotuksesta tehtävä *evakuointi*, jossa ihmiset siirtyvät itsenäisesti omilla kulkuvälineillään

Ilman viranomaisten määräystä tai kehotusta tapahtuvaa ihmisten vapaaehtoista siirtymistä uhanalaisilta tai *vaara-alueilta* ei lueta evakuoinnin piiriin.

172

paikan tai alueen tyhjentäminen

sv utrymning av plats eller område
en clearing of a place or area

poliisin päätöksellä suoritettava toimenpide, jolla tyhjenetään yleisesti käytetty paikka tai alue

Poliisilain (872/2011) mukaan poliisimiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on tarpeen *yleisen järjestyksen ja turvallisuuden* ylläpitämiseksi, tutkinnan turvaamiseksi taikka onnettomuuspaikalla suoritettavien toimenpiteiden, toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden tai *vaaraan* joutuneen omaisuuden suojaamiseksi.

Poliisimiehellä on oikeus päällystään kuuluvan poliisimiehen määräyksestä ja kiireellisessä tapauksessa ilman määräystäkin eristää tai tyhjentää kotirauhan tai julkisrauhan suojaama alue, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseksi eikä alueella olevia voida muuten suojata.

Paikan tai alueen tyhjentämisessä ei ole kyse *evakuoinnista*, koska tyhjentämisen tarkoituksena ei ole siirtää ihmisiä *vaara-alueelta* heille turvallisemmalle alueelle.

173

vaara-alue; vaarallinen alue

sv farozon; farligt område *n*; riskområde *n*
en danger area; danger zone; hazard area; hazard zone; risk area; risk zone

alue, jossa tarvitaan tai voidaan tarvita erityisiä toimia haitallisen tapahtuman aiheuttamien vaikutusten poistamiseksi tai minimoimiseksi

Vaarallisten aineiden vahingoissa vaara-alueen koko ja muoto vaihtelevat muun muassa sen mukaan, millainen vaarallinen aine on kyseessä, mikä on tuulen suunta ja onko räjähdys- tai palovaaraa.

174

väestönsuoja

ei: † väestönsuoja; pommisuoja

sv skyddsrum *n*; befolkningskyddsrum *n*
en civil defence shelter; > air raid shelter; > bomb shelter; > blast shelter; > fallout shelter

tila tai rakennus, joka on tarkoitettu antamaan ihmisille suojaa asevaikutuksilta, rakennussortumilta, ionisoivalta säteilyltä ja myrkyllisiltä aineilta

Väestönsuojat voivat olla esimerkiksi teräsbetonisia tai kallioon louhittuja (kalliosuoja).

Väestönsuojista säädetään pelastuslaissa (379/2011).

175

tilapäissuoja; tilapäinen suoja

sv tillfälligt skyddsrum *n*
en temporary shelter

väestön tilapäistä suojaamista varten rakennettu tai järjestetty tila

Valmiuslain (1552/2011) mukaan pelastusviranomainen voi aseellisen hyökkäyksen tai sen *uhkan* aikana päätöksellään velvoittaa kiinteistön omistajan tai haltijan rakentamaan ja järjestämään väestön suojaamiseksi tilapäissuojia.

Tilapäissuoja ei välttämättä täytä *väestönsuojalle* pelastuslaissa (379/2011) säädettyjä vaatimuksia.

Tilapäissuoja voi olla esimerkiksi rakennuksen maanalainen kellarikerros, jota vahvennetaan tukemalla välipohja ja siirtämällä maata seinän vierille.

176

väistötila

sv evakueringslokal; tillfälliga utrymmen *pl*; tillfälliga lokaler *pl*; tillfälliga lokaliteter *pl*

en temporary facilities *pl*; ~ temporary relocation

paikka, johon toiminta tai ihmiset sijoitetaan siksi ajaksi, kun niiden vakituiseen sijoituspaikkaan kohdistuu *uhka* tai toimenpiteitä

Väistötila on esimerkiksi tila, johon koulun tai vanhainkodin toiminta siirtyy rakennuksen perusparannuksen ajaksi.

Englannin termi "temporary relocation" viittaa tilojen sijaan prosessiin ("väliaikainen uudelleen sijoitus").

4 ORGANISAATIOT JA TOIMIJAT

177

turvallisuustoimija

sv säkerhetsaktör
en security actor

turvallisuustoimintaan osallistuva taho

Turvallisuustoimijoita voivat olla yksilöt ja yhteisöt.

178

Turvallisuuskomitea; TK

ei: † turvallisuus- ja puolustusasiain komitea; † TPAK

sv Säkerhetskommittén
inte: † säkerhets- och försvarskommittén
en Security Committee

puolustusministeriön yhteydessä toimiva, valtioneuvostoa ja ministeriöitä avustava komitea, joka on *kokonaisturvallisuuden* alalla *varautumisen* pysyvä yhteistoimintaelin ja tarvittaessa *häiriötilanteissa* asiantuntijaelin

Turvallisuuskomitea seuraa Suomen turvallisuusympäristön ja yhteiskunnan kehitystä ja yhteensovittaa kokonaisturvallisuuteen liittyvää ennakoivaa varautumista.

Ks. myös *yhteensovittaminen*.

179

Turvallisuuskomitean sihteeristö

sv sekretariatet för Säkerhetskommittén
en secretariat of the Security Committee

Turvallisuuskomiteaa avustava, puolustusministeriön yhteydessä toimiva elin, jossa on edustettuna yhteiskunnan eri alojen *varautumisen* asiantuntemus

Turvallisuuskomitealla voi olla päätoimisten sihteerien lisäksi sivutoimisia sihteereitä. Turvallisuuskomitean pääsihteerin ja muut päätoimiset sihteerit nimittää valtioneuvoston yleisistunto.

180

valmiuspäällikkökokous

sv beredskapschefsmöte *n*
en meeting of the heads of preparedness

ministeriöiden pysyvä yhteistyöelin, joka tukee ministeriöiden *varautumista* ja joka *häiriötilanteissa* tukee toimivaltaista viranomaista, valtioneuvostoa ja ministeriöitä ja tekee tarvittaessa esityksiä toimenpiteiden *yhteensovittamisesta*

Kussakin ministeriössä on valmiuspäällikkö, ja hänen apunaan toimii ministeriön valmiustoimikunta sekä valmiussihteerit.

181

valmiussihteerikokous

sv ministeriernas beredskapssekreterarmöte *n*
en meeting of preparedness secretaries

valmiuspäällikkökokousta avustava, ministeriöiden ja eräiden keskusvirastojen edustajista koostuva elin

182

pelastuspalvelujärjestö; > valmiusjärjestö

sv räddningstjänstorganisation; beredskapsorganisation

en voluntary civil protection organisation

järjestö, jonka perustehtävänä on *onnettomuuden* uhrien ja muiden hädänalaisten etsintä, pelastaminen, suojaaminen ja muu auttaminen tai tällaisen toiminnan kehittäminen ja tukeminen

Valmiusjärjestöiksi kutsutaan pelastuspalvelujärjestöjä, jotka ylläpitävät hälytystehtäviin käytettävissä olevia henkilö- tai materiaaliressursseja.

Pelastuspalvelujärjestöjä ovat muun muassa Suomen Punainen Risti ja Suomen Meripelastusseura, joiden hälytysosastot ja -ryhmät toimivat erityyppisissä pelastus- ja auttamistehtävissä. Järjestöjen tuottamat voimavarat ovat hälytettävissä viranomaisten tai *Vapaaehtoisen pelastuspalvelun* kautta.

Vrt. *pelastustoiminta* ja *pelastuspalvelu (1)*.

183

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu; Vapepa

sv Frivilliga räddningstjänsten

en voluntary search and rescue service

järjestöjen yhteenliittymä, jonka kautta eri järjestöjen vapaaehtoisryhmät voivat organisoidusti osallistua etsintä-, pelastus- ja auttamistehtäviin viranomaisten apuna

Vapepan kautta tuetaan poliisi-, pelastus- sekä sosiaali- ja terveystoimintaa. Vapepaan kuuluu yli 50 järjestöä, ja sitä koordinoi Suomen Punainen Risti.

184

Huoltovarmuuskeskus; HVK

sv Försörjningsberedskapscentralen; FBC

en National Emergency Supply Agency; NESA

työ- ja elinkeinoministeriön alainen laitos, joka huolehtii *huoltovarmuuden* toimeenpanosta, koordinoimisesta ja rahoituksesta

185

Huoltovarmuusneuvosto

sv Försörjningsberedskapsrådet

en National Emergency Supply Council

Huoltovarmuuskeskuksen yhteydessä toimiva elin, jossa on sekä elinkeinoelämän että julkishallinnon edustajia ja jonka tehtävänä on seurata *huoltovarmuuden* tilaa ja siihen kohdistuvia *riskejä*

Huoltovarmuusneuvoston tehtäviin kuuluu myös muun muassa huoltovarmuutta koskevien aloitteiden tekeminen ja mielipiteenvaihdon edistäminen huoltovarmuutta koskevista aiheista. Valtioneuvosto nimittää Huoltovarmuusneuvoston neljäksi vuodeksi kerrallaan.

186

<huoltovarmuus>

sektori

sv sektor

en sector

tietyn toimialan viranomaisten, järjestöjen ja merkittävimpien yritysten muodostama yhteistyöelin, jonka tehtävänä on ohjata, koordinoida ja seurata omaa alaansa *huoltovarmuuteen* liittyvissä asioissa

Huoltovarmuusorganisaatiossa toimii seitsemän sektoria. Sektorit ovat tietoyhteiskunta-, logistiikka-, elintarvikehuolto-, energiahuolto-, teollisuus- ja terveydenhuoltosektori sekä finanssialan sektori. Sektorin jäsenet nimittää *Huoltovarmuuskeskuksen* hallitus. Sektoreihin kuuluu *pooleja*.

Sektorien tehtävänä on sovittaa yhteen ja seurata poolien toimintaa Huoltovarmuuskeskuksen asettamien perusteiden mukaisesti, selvittää huoltovarmuuden kehittämiskohteita ja tehdä esityksiä huoltovarmuuden edistämiseksi.

187

<huoltovarmuus>

pooli

sv pool

en pool

elinkeinoelämän operatiivista *varautumista* hoitava, tiettyyn *sektoriin* kuuluva toimielin

Huoltovarmuusorganisaatiossa toimii 22 poolia. Poolit ovat alkutuotanto-, elektroniikka-, elintarviketeollisuus-, ICT-, ilmakuljetus-, kauppa- ja jakelu-, kemian, maakuljetus-, media-, metsä-, MIL-, muovi- ja kumi-, rahoitushuolto-, rakennus-, teknologia-, tekstiili- ja jalkine-, terveydenhuolto-, vesihuolto-, vakuutusalan, vesikuljetus-, voimatalous- ja öljypooli.

Pooli muodostetaan *Huoltovarmuuskeskuksen* ja toimialajärjestön keskinäisellä yhteistyösopimuksella. Poolitoimikunnan jäsenet nimittää Huoltovarmuuskeskuksen hallitus.

Poolin kautta alan yrityksissä oleva asiantuntemus saadaan mukaan *huoltovarmuuden* suunnitteluun. Poolit tukevat yritysten *jatkuvuudenhallintaa*. Poolit järjestävät yrityksille koulutus- ja harjoitustilaisuuksia.

Lähteet

Kokonaisturvallisuuden sanaston käsitteiden määrittelyssä käytetyt tärkeimmät lähteet:

Aluevalvontalaki 18.8.2000/755.

Ensihoidon perusteet. Pelastusopisto ja Suomen Punainen Risti. 2012.

Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 1313/2013/EU, annettu 17 päivänä joulukuuta 2013, unionin pelastuspalvelumekanismista.

Europa-sanasto (Euroopan unionin lainsäädännön sanasto). Saatavissa: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/index_fi.htm (4.9.2014).

Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (I pöytäkirja) 82/1980.

Hagelstam, Axel (2005). CIP - kriittisen infrastruktuurin turvaaminen. Käsiteanalyysi ja kansainvälinen vertailu. Huoltovarmuuskeskuksen julkaisuja 1/2005. Helsinki. Saatavissa: <http://huoltovarmuuskeskus.fi/static/pdf/243.pdf> (4.9.2014).

IATE – Euroopan unionin toimielinten yhteinen termitietokanta. Saatavissa: <http://iate.europa.eu/> (4.9.2014).

Kansallinen varautumissuunnitelma influenssapandemiaa varten. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:9.

Kenttäohjesääntö, yleinen osa. Pääesikunta. 2014. Käyttö rajoitettu.

Kokonaisturvallisuuden käsitteitä. Julkaisematon terminologinen sanasto. Sanastokeskus TSK ja puolustusministeriö. 2.3.2012.

Kuukauden termit 2013. Valtioneuvoston kanslia. Saatavissa: http://vnk.fi/toiminta/kielipalvelut/sanastot/pdf/Kuukauden_terminit_2013.pdf (19.12.2013).

Laki hätäkeskustoiminnasta 20.8.2010/692.

Laki puolustusvoimista 11.5.2007/551.

Laki vaaratiedotteesta 10.8.2012/466.

Pelastuslaki 29.4.2011/379.

Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje. Sisäasiainministeriön julkaisuja 21/2012.

Päivittäistavara huollon varautumis- ja jatkuvuussuunnitteluohje kunnille, Huoltovarmuuskeskus, 2013.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ensihoitopalvelusta 340/2011.

Suojelutoimet säteilyvaaratilanteen varhaisvaiheessa. Säteilyturvakeskus STUKin VAL 1 -ohje. 5.10.2012.

Suojelutoimet säteilyvaaratilanteen jälkivaiheessa. Säteilyturvakeskus STUKin VAL 2 -ohje. 5.10.2012.

Suomen kyberturvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös. 24.1.2013.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009. Valtioneuvoston selonteko. 23.1.2009.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012. Valtioneuvoston selonteko. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2012.

Säteilylaki 27.3.1991/592.

Säteilyasetus 20.12.1991/1512.

Säteilyvaaratilanteet - toimijoiden vastuut ja tehtävät -opas. Sisäasiainministeriön julkaisuja 38/2012.

Tartuntatautilaki 25.7.1986/583.

Terveystieteiden laaki 30.12.2010/1326.

Tietopaketti ei-kyberihmisille. Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry. Saatavissa: http://www.ficom.fi/linked/fi/ajankohtaista/Kybertietopaketti_10.pdf (4.9.2014).

Toimintaohjelma luonnononnettomuuksien vahinkojen rajoittamiseksi. Sisäministeriö. Helsinki. 2012.

Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut. Opas kunnille ja kuntayhtymille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:16.

Turvallinen Suomi - Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta, Maanpuolustuskorkeakoulu 2013.

Saatavissa:

http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/7e521d0041244006af8eaf1c0b52473c/TS_2013_verkkoartikkelit.pdf?MOD=AJPERES (4.9.2014).

Turvallisuusalan sanasto (TSK 15). Sanastokeskus TSK ry. Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy, 1989.

Valmiuslaki 29.12.2011/1552.

Valter – valtioneuvoston termipankki. Saatavissa: <http://mot.kielikone.fi/mot/valter/netmot.exe> (4.9.2014).

Valtioneuvoston asetus aluevalvonnasta 16.11.2000/971.

Valtioneuvoston asetus Turvallisuuskomiteasta 24.1.2013/77.

Valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta 5.12.2012.

Valtioneuvoston puolustusselonteko. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2017.

Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 21.8.2008/539.

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Sisäministeriö julkaisu 8/2016.

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 7/2016.

Vapaaehtoisen pelastuspalvelun ensihuoltotyöryhmän loppuraportti. Vapaaehtoinen pelastuspalvelu. 2011.

Varautuminen ja kokonaisturvallisuus -komiteamietintö. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 21/2010.

Varautumisen ja väestönsuojelun sanasto (TSK 39). Sanastokeskus TSK. 2009.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 2.11.2017.

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan sanasto - Ohje valvontakohteisiin ja valvontatietoihin liittyvien termien käytöstä. Sanastokeskus TSK. 2011.

Englanninkielinen hakemisto / English index

Numbers in the index refer to the term record numbers.

24-hour social services	50	crisis management	8
ABC	109	crisis tolerance	7
abnormal condition	133	critical information infrastructure protection; see critical infrastructure.....	56
abnormal situation	133	critical infrastructure	56
accident	87	critical infrastructure protection; see critical infrastructure.....	56
accident prevention	77	critical production	54
air raid shelter	174	critical services	55
antidote	40	cyber	65
atomic; see CBRNE.....	109	cyber environment	66
biological; see CBRNE.....	109	cyber security	67
blast shelter	174	cyber space	66
bomb shelter	174	cyber threat	94
border management	27	damage limitation	164
border security	27	damage prevention	163
business continuity management	53	danger	85
business continuity plan	118	danger area	173
catastrophe (1); see disaster (1).....	138	danger zone	173
catastrophe (2)	88	data security	68
CBRN	109	decontamination	37
CBRNE	109	defence economy	51
chemical; see CBRNE.....	109	defence system	15
CI	56	defense economy	51
CIIP; see critical infrastructure.....	56	defense system	15
CIP; see critical infrastructure.....	56	disaster (1)	138
civil defence	32	disaster (2)	88
civil defence shelter	174	disruption	133
civil defense	32	disturbance	133
civil protection (1)	31	economic threat	92
civil protection (2)	29	emergency	135
civil protection (3)	32	emergency action plan	126
civilian object	143	emergency conditions	135
civilian target	143	emergency drill	75
clearing of a place or area	172	emergency exercise	75
command center	149	emergency medical care	43
command centre	149	emergency operations	29
communications in incidents and emergencies	160	emergency plan (1)	116
comprehensive defence	5	emergency plan (2)	120
comprehensive defense	5	emergency planning (1)	70
comprehensive security (1)	3	emergency planning (2)	74
comprehensive security (2)	2	emergency powers legislation	153
compulsory stockpiling	60	emergency preparedness	70
concept for comprehensive security	2	emergency response centre data system	157
contamination	36	emergency response centre information system	157
contingency plan	116	emergency response centre services	34
contingency plan for electricity supply	117	emergency stockpiling	57
contingency planning (1)	70	emergency support services	45
contingency planning (2)	74	emergency warning	161
continuity management	53	environmental damage	91
continuity management plan	118	environmental threat	90
continuity plan	118	epidemic	107
control center	149	ERC data system	157
control centre	149	ERC information system	157
cooperation among authorities	131	ERC IT system	157
cooperation (1)	130	EU's Civil Protection Mechanism	11
cooperation (2)	129	EUCP Mechanism	11
coordination of measures	128	evacuation	165
crisis	137	exceptional circumstances; see emergency.....	135
crisis communication	160	exceptional conditions; see emergency.....	135
crisis communications	160		
crisis legislation	153		

Numbers in the index refer to the term record numbers.

exceptional situation	134	mandatory evacuation by military authorities	168
explosive; see CBRNE.....	109	mass evacuation	170
exposure	35	mass influx of immigrants	104
external emergency plan	121	meeting of preparedness secretaries	181
extraordinary circumstances; see emergency.....	135	meeting of the heads of preparedness	180
fallout shelter	174	military area	25
first aid	41	military defence	13
first response	42	military defense	13
function vital to society; see vital function of society.....	6	military installation	141
geographic data	115	military means of force	16
geographic information	115	military national defence	13
geoinformation	115	military national defense	13
geospatial data	115	military object	141
geospatial information	115	military objective	142
government security network	154	military target	142
grid reference	113	military threat	93
hazard	85	mutual administrative support	152
hazard area	173	mutual assistance between authorities	152
hazard zone	173	mutual defence clause	10
high-risk activity	112	mutual field operations system for authorities	155
high-risk area	112	national defence	5
high-risk object	112	national defense	5
home emergency planning	76	National Emergency Supply Agency	184
home emergency supply kit	63	National Emergency Supply Council	185
host nation support (1)	139	natural disaster	89
host nation support (2)	140	natural disaster warning system	156
HUOVI portal	158	NBC	109
hybrid influencing	101	NESA	184
I-warfare	98	networking	127
illegal entry	105	normal circumstances	132
illegal immigration	105	normal conditions	132
incident	133	nuclear emergency	106
independent evacuation	171	nuclear; see CBRNE.....	109
independent preparedness	76	obligatory stockpiling	60
individual emergency planning	76	operation center	149
info-warfare	98	operation centre	149
information operations (1)	99	operation readiness	80
information operations (2)	100	operational capability	80
information security	68	operational troop	21
information security threat	95	operational unit	21
information warfare	98	organisation vital for the security of supply	52
initial care	45	organisational safety	4
inter-authority cooperation	131	organisational security	4
internal emergency plan	122	pandemic	108
International Health Regulations; see preparedness duty service for cross-border health threats.....	12	patient classification	44
IW	98	person exempted from military service to carry out certain duties in emergencies	79
joint preparedness of the Government	71	pool	187
large-scale influx of immigrants	104	power	151
large-scale military operation	97	powers	151
leadership in a crisis	146	precautionary measures	70
limited military operation	96	prehospital care	43
local defence troop (1)	23	preparedness control	144
local defence troop (2)	24	preparedness drill	75
local defence unit	23	preparedness duty service for cross-border health threats	12
local security plan	124	preparedness exercise	75
local security planning	125	preparedness obligation	69
loss prevention	163	preparedness plan	116
major accident	88	preparedness planning	74
major influx of immigrants	104	preparedness (1)	70
major military operation	97	preparedness (2)	73
management of an incident	145	prevention of accidents	77
mandatory evacuation	167	prevention of damage	163

Numbers in the index refer to the term record numbers.

prevention of loss	163	ship evacuation	169
protective actions in a nuclear or radiological emergency	38	situation awareness (1)	148
protective evacuation	166	situation awareness (2)	147
psychological aftercare	47	situation awareness system for environmental emergency response (BORIS)	159
psychological support	48	situation center (1)	150
psychosocial support	46	situation center (2)	149
public order and safety; see public order and security.....	26	situation centre (1)	150
public order and security	26	situation centre (2)	149
public policy and security	26	situation picture	147
radiation protection	39	society's vital function; see vital function of society. .	6
radiological emergency	106	solidarity clause	9
raising of readiness	144	spatial data	115
readiness	73	spatial information	115
readiness drill	75	special situation	134
readiness exercise	75	spiritual care	49
recovery	162	standby readiness	80
regional joint preparedness	72	state emergency stockpiling	58
regional office	20	state of defence	136
regional troop	22	state of defense	136
regional unit	22	state of emergency	135
rescue operations	29	strategic stockpile fee	62
rescue plan	120	supply of daily consumer goods	64
rescue service	30	surveillance of territorial integrity	18
rescue services	28	temporary facilities	176
reservation	78	temporary relocation	176
resilience	7	temporary shelter	175
response readiness	80	terrorism	103
risk	86	threat	82
risk analysis	111	threat assessment	84
risk area	173	threat estimate	84
risk class	114	threat evaluation	84
risk management	110	threat model	83
risk zone	173	threat scenario	83
safety	1	total defence	5
safety analysis report	123	total defense	5
safety assessment	123	total national defence	5
safety investigation	33	total national defense	5
safety plan	119	triage	44
safety report	123	Union Civil Protection Mechanism	11
SAR	29	Union Mechanism; see EU's Civil Protection Mechanism.....	11
search and rescue	29	unit	19
secretariat of the Security Committee	179	unusual conditions; see emergency.....	135
sector	186	use of military force	17
security	1	vital function; see vital function of society.....	6
security actor	177	vital function of society	6
security clearance; see safety analysis report.....	123	voluntary civil protection organisation	182
Security Committee	178	voluntary defence	14
security of supply	51	voluntary defense	14
Security of Supply Fund	61	voluntary evacuation	171
security plan	119	voluntary national defence	14
security stockpiling	59	voluntary national defense	14
self-preparedness	76	voluntary search and rescue service	183
serious crime	102	volunteer local defence unit	24
service standard decision	81		

Ruotsinkielinen hakemisto / Svenskt register

Numren i registret anger term-postnumren.

ABC	109	farozon	173
allmän ordning och säkerhet	26	FBC	184
allvarlig brottslighet	102	folkförsörjning	64
andlig omsorg	49	Frivilliga räddningstjänsten	183
andligt stöd	49	frivilligt försvar	14
antidot	40	funktionsberedskap	80
användning av militärt våld	17	förberedelse	70
bedömning	44	förberedningsplan för elleveranser	117
befogenhet	151	förebyggande av olyckor	77
befolkningsskydd	32	förflyttning av befolkning	167
befolkningsskyddsrum	174	förflyttning av befolkning på order av militärmyndigheterna	168
begränsad insats	96	förflyttning på egen hand	171
bekämpning av följdskador	164	förening	36
beredskap (1)	70	första akutmöte	42
beredskap (2)	73	första hjälpen	41
beredskaps-jour för internationella hälsohot	12	första insats	42
beredskapschefsmöte	180	första omsorg	45
beredskapsevakuering	167	första respons	42
beredskapslagring	57	förstärkning av beredskapen	144
beredskapslagstiftning	153	försvarssystem	15
beredskapsorganisation	182	försvarstillstånd	136
beredskapsplan	116	försörjning av dagligvaror	64
beredskapsplanering	74	försörjningsberedskap	51
beredskapsskyldighet	69	försörjningsberedskapsavgift	62
beredskapsövning	75	Försörjningsberedskapscentralen	184
beslut om servicenivån	81	Försörjningsberedskapsfonden	61
bred säkerhetsuppfattning	3	Försörjningsberedskapsrådet	185
CBRN	109	förvaltningens säkerhetsnät	154
CBRNE	109	gemensam beredskap (1)	71
civil egendom	143	gemensam beredskap (2)	72
civilförsvar	32	gemensam försvarsklausul; se klausul om ömsesidigt bistånd	10
civilskydd	31	gemensamt fältledningssystem för myndigheterna	155
civilskyddsmekanism för unionen	11	geodata	115
civilt försvar	32	geografisk information	115
civilt mål	143	geografiska data	115
civilt objekt	143	geoinformation	115
cyber-	65	gränssäkerhet	27
cyberhot	94	handlingskort	126
cybermiljö	66	handräckning	152
cyberrymd	66	hantering av kontinuitet	53
cybersäkerhet	67	hantering av störningssituation	145
dagligvaruförsörjning	64	hemförråd	63
datasäkerhet	68	hot	82
dekontamination	37	hot mot informationssäkerhet	95
dekontaminering	37	hotbedömning	84
egen beredskap	76	hotmodell	83
ekonomiskt försvar	51	HUOVI-portal	158
ekonomiskt hot	92	hybridpåverkan	101
epidemi	107	höjning av beredskapen	144
EU:s civilskyddsmekanism	11	informationsinsats	99
evakuering	165	informationskrig	98
evakuering av fartyg	169	informationskrigföring	98
evakuering av område	167	informationspåverkan	100
evakuering på egen hand	171	informationssäkerhet	68
evakueringslokal	176	informationssäkerhetsshot	95
exceptionell situation	134	intern räddningsplan	122
exponering	35	katastrof (1)	138
extern räddningsplan	121		
fara	85		
farligt område	173		

Numren i registret anger term-postnumren.

katastrof (2)	88	organisation som är kritisk för	
klausul om ömsesidigt bistånd	10	försörjningsberedskapen	52
kommunikation i krissituationer och under		organisationssäkerhet	4
undantagsförhållanden	160	pandemi	108
kontamination	36	patientprioritering	44
kontaminering	36	person som är reserverad för visst ändamål	
kontinuitetshantering	53	under undantagsförhållanden	79
kontinuitetsplan	118	pool	187
krigstillstånd	136	prehospital akutsjukvård	43
kris	137	psykisk eftervård	47
krishantering	8	psykiskt stöd	48
kriskommunikation	160	psykosocialt stöd	46
krislagstiftning	153	radiologisk nödsituation	106
krisledning	146	regional gemensam beredskap	72
kriställighet	7	regionalbyrå	20
kritisk infrastruktur	56	reglering av beredskapen	144
kritisk produktion	54	rengöring	37
kritiska tjänster	55	reservering	78
landets försvar	5	reservförråd	63
landskapstrupp	24	resiliens	7
ledningscentral	149	rikets försvar	5
livsviktig samhällsfunktion; se samhällets vitala		risk	86
funktion.....	6	riskanalys	111
lokal säkerhetsplan	124	riskhantering	110
lokal säkerhetsplanering	125	riskkategori	114
lokal trupp	23	riskklass	114
lägesbild	147	riskobjekt	112
lägescentral	150	riskområde	173
lägesmedvetenhet	148	riskruta	113
masseevakuering	170	rumslig information	115
massflykt	104	rumsliga data	115
massinvandring	104	räddning	29
militärområde	25	räddningsplan	120
militärt försvar	13	räddningstjänst	30
militärt hot	93	räddningstjänstorganisation	182
militärt maktmedel	16	räddningsverksamhet	29
militärt mål (1)	141	räddningsväsende	28
militärt mål (2)	142	samarbete	130
militärt objekt (1)	141	samarbete mellan myndigheter	131
militärt objekt (2)	142	samhällets livsviktiga funktion; se samhällets	
militärt område; se militärområde.....	25	vitala funktion.....	6
miljöhot	90	samhällets vitala funktion	6
miljöskada	91	samordning	128
ministeriernas beredskapssekreterarmöte	181	samordningen av åtgärder	128
motgift	40	samverkan	129
myndighetssamarbete	131	sekretariatet för Säkerhetskommittén	179
naturkatastrof	89	sektor	186
naturolycka	89	självskydd	76
NBC	109	skadeförebyggande verksamhet	163
normala förhållanden	132	skadeskydd	163
nätverk	127	skyddsrum	174
nätverkssamarbete	127	skyddsupplagring	59
nödcentraldatasystem	157	skyddsåtgärder i nödsituation med strålrisk	38
nödcentralstjänster	34	socialjour	50
nödförråd	63	solidaritetsklausul	9
nödmeddelande	161	specialsituation	134
obligatorisk upplagring	60	statens säkerhetsupplagring	58
olaglig immigration	105	statsrådets gemensamma beredskap	71
olaglig inresa	105	storolycka	88
olaglig invandring	105	storskalig insats	97
olycka	87	strålrisksituation	106
omfattande insats	97	strålskydd	39
operativ trupp	21	störningssituation	133

system för samlad lägesbild vid bekämpning av miljöskador (BORIS)	159	tjänstehjälp	152
säkerhet	1	totalförsvaret	5
säkerhet i vidsträckt bemärkelse	3	totalsäkerhet	2
säkerhets- och försvarskommittén	178	triage	44
säkerhetsaktör	177	truppförband	19
Säkerhetskommittén	178	undantagsförhållanden	135
säkerhetsplan	119	utrymning	166
säkerhetsrapport	123	utrymning av plats eller område	172
säkerhetsupplagring	57	varningsmeddelande	161
säkerhetsutredning (1)	33	varningssystem för naturkatastrofer	156
säkerhetsutredning (2)	123	vital funktion; se samhällets vitala funktion	6
territoriell trupp	22	vital samhällsfunktion	6
terrorism	103	vårdlandsstöd	140
tillfälliga lokaler	176	vårdnationsstöd	139
tillfälliga lokaliteter	176	återhämtning	162
tillfälliga utrymmen	176	övergripande säkerhet	2
tillfälligt skyddsrum	175	övervakning av den territoriella integriteten	18

Suomenkielinen hakemisto

Hakemiston numerot viittaavat termitietueneroihin.

ABC	109	häätäkeskuspalvelut	34
ajoneuvovaraus; ks. varaus	78	häätäkeskustietojärjestelmä	157
AKV	18	häätätiedote	161
altiste; ks. altistuminen	35	IHR; ks. kansainvälisten terveysuhkien valmiuspäivystys	12
altistuminen	35	informaatio-operaatio	99
altistus	35	informaatiosodankäynti	98
ALTSTO; ks. aluetoimisto	20	informaatiovaikuttaminen	100
alueellinen evakuointi	167	isäntämaatuki	140
alueellinen joukko	22	isäntävaltion tuki	139
alueellinen yhteinen varautuminen	72	jatkuvuudenhallinta	53
alueellisen koskemattomuuden valvonta	18	jatkuvuussuunnitelma	118
alueen tyhjentäminen; ks. paikan tai alueen tyhjentäminen	172	johtamisvalmius; ks. valmius	73
aluetoimisto	20	johtokeskus	149
aluevalvontaviranomainen; ks. alueellisen koskemattomuuden valvonta	18	johtoporras; ks. puolustusjärjestelmä	15
antidootti	40	joukko-osasto	19
atomi-; ks. CBRNE	109	joukkoevakuointi	170
biologinen; ks. CBRNE	109	joukkopako	104
CBRN	109	JVT	164
CBRNE	109	jälkivahinkojen torjunta	164
dekontaminaatio	37	kalliosuoja; ks. väestönsuoja	174
dekontaminointi	37	kallioväestönsuoja; ks. väestönsuoja	174
eheys; ks. tietoturva	68	kansainvälinen terveyssäännöstö; ks. kansainvälisten terveysuhkien valmiuspäivystys	12
elintarvikehuolto; ks. päivittäistavara- huolto	64	kansainvälisten terveysuhkien valmiuspäivystys	12
elintärkeä toiminto	6	kansanhuolto	64
elpyminen	162	katastrofi (1)	138
ensiapu	41	katastrofi (2)	133
ensihoito	43	KEJO	155
ensihuolto	45	kemiallinen; ks. CBRNE	109
ensivaste	42	keskinäisen avunannon lauseke	10
epidemia	107	keskinäisen puolustuksen lauseke; ks. keskinäisen avunannon lauseke	10
ERICA; ks. häätäkeskustietojärjestelmä	157	keskinäistä apua koskeva lauseke; ks. keskinäisen avunannon lauseke	10
erityistilanne	134	kokonaismaanpuolustus	5
EU:n pelastuspalvelumekanismi	11	kokonaisturvallisuus	2
Euroopan unionin pelastuspalvelumekanismi	11	kokonaisvaltainen kriisinhallinta; ks. kriisinhallinta	8
evakuointi	165	kontaminaatio	36
hallinnon turvallisuusverkko	154	kontaminoituminen	36
HeHu	49	kotivara	63
henkilövaraus; ks. varaus	78	kriisi (1)	137
henkinen ensiapu; ks. ensiapu	41	kriisi (2)	133
henkinen huolto	49	kriisijohtaminen	146
henkinen jälkiselvitys	47	kriisilainsäädäntö	153
henkinen tuki	48	kriisinhallinta	8
huoltovarmuus	51	kriisinkestävyys	7
Huoltovarmuuskeskus	184	kriisiviestintä	160
huoltovarmuuskriittinen organisaatio	52	kriittinen infrastruktuuri	56
huoltovarmuuskriittinen yritys; ks. huoltovarmuuskriittinen organisaatio	52	kriittinen tuotanto	54
huoltovarmuusmaksu	62	kriittiset palvelut	55
Huoltovarmuusneuvosto	185	kunnan suojelusuunnitelma	116
Huoltovarmuusrahasto	61	kyber-	65
HUOVI-portaali	158	kybertoimintaympäristö	66
HVK	184	kyberturvallisuus	67
hybridivaikuttaminen	101	kyberuhka	94
häiriötila	133	kyberympäristö	66
häiriötilanne	133	käytettävyys; ks. tietoturva	68
häiriötilanneviestintä	160	käyttöönottoasetus; ks. poikkeusolot	135
häiriötilanteen hallinta	145		
hätäilmoitus; ks. häätäkeskuspalvelut	34		

laaja operaatio	97	päivittäistavara huolto	64
laaja turvallisuus	3	päivittäistavarat; ks. päivittäistavara huolto	64
laaja turvallisuuskäsitys	3	rajaturvallisuus	27
laajamittainen maahantulo	104	rajoitettu operaatio	96
laiton maahanmuutto; ks. laiton maahantulo	105	resilienssi	7
laiton maahantulo	105	riski	86
laitossuojelu; ks. omatoiminen varautuminen	76	riskialueluokka	114
laivaevakuointi	169	riskianalyysi	111
luokittelu; ks. potilasluokittelu	44	riskienhallinta	110
luonnononnettomuuksien varoitusjärjestelmä	156	riskikohde	112
luonnononnettomuus	89	riskiluokka	114
luottamuksellisuus; ks. tietoturva	68	riskinhallinta; ks. riskienhallinta	110
LUOVA-järjestelmä	156	riskiruutu	113
maakuntajoukko	24	räjähävä; ks. CBRNE	109
maanpuolustusjärjestelmä	15	saastuminen	36
massaevakuointi	170	sairaalaevakuointi; ks. evakuointi	165
materiaalinen valmius; ks. valmius	73	SAL; ks. sotilasalue	25
materiaalivaraus; ks. varaus	78	sektori	186
NBC	109	sisäinen altistuminen; ks. altistuminen	35
normaali aika	132	sisäinen pelastussuunnitelma	122
normaaliolot	132	siviilikohde	143
omatoiminen evakuoituminen	171	siviilikriisinhallinta; ks. kriisinhallinta	8
omatoiminen siirtyminen	171	sosiaalipäivystys	50
omatoiminen suoje lu	76	sotatila	136
omatoiminen varautuminen	76	sotilaallinen kohde	142
omatoiminen väestönsuoja	76	sotilaallinen kriisinhallinta; ks. kriisinhallinta	8
onnettomuuksien ehkäisy	77	sotilaallinen maanpuolustus	13
onnettomuus	87	sotilaallinen puolustus	13
operatiivinen joukko	21	sotilaallinen uhka	93
organisaatioturvallisuus	4	sotilaallinen uhka-arvio; ks. uhka-arvio	84
osajärjestelmä; ks. puolustusjärjestelmä	15	sotilaallinen voimakeino	16
paikallinen turvallisuussuunnitelma	124	sotilaallinen voimankäyttö	17
paikallinen turvallisuussuunnittelu	125	sotilasalue	25
paikallisyksikkö	23	sotilaskohde (1)	141
paikan tai alueen tyhjentäminen	172	sotilaskohde (2)	142
paikkatieto	115	spatiotemporaalinen paikkatieto; ks. paikkatieto	115
palvelutasopäätös	81	suoja väistö	166
pandemia	108	suoja lusuunnitelma	120
pelastuspalvelu (1)	30	suoja lutoimet säteilyvaaratilanteessa	38
pelastuspalvelu (2)	31	suorituskyvyt; ks. sotilaallinen maanpuolustus	13
pelastuspalvelujärjestö	182	suuronnettomuus	88
pelastuspalvelumekanismi; ks. EU:n pelastuspalvelumekanismi	11	säteilyaltistus; ks. altistuminen	35
pelastussuunnitelma	120	säteily suoje lu	39
pelastustoimi	28	säteilyvaaratilanne	106
pelastustoiminta	29	säteilyvaaratilanteen suoje lutoimet	38
pelastustyö	29	talosuoja lu; ks. omatoiminen varautuminen	76
poikkeusolot	135	taloudellinen maanpuolustus	51
pommisuoja	174	taloudellinen uhka	92
pooli	187	teli-suoja lu; ks. omatoiminen varautuminen	76
potilasluokittelu	44	teollisuuden ja liikeyritysten suoje lu; ks. omatoiminen varautuminen	76
potilassiirto; ks. evakuointi	165	terrorismi	103
psykologinen jälkiselvitys; ks. psyykkinen jälkihoito	47	teräsbetoninen väestönsuoja; ks. väestönsuoja	174
psykososiaalinen tuki	46	teräsbetonisuoja; ks. väestönsuoja	174
psyykkinen ensiapu; ks. ensiapu	41	tietosodankäynti	98
psyykkinen jälkihoito	47	tietoturva	68
puhdistaminen	37	tietoturvallisuus	68
puolustusjärjestelmä	15	tietoturva uuhka	95
puolustustalous	51	tilannekeskus	150
puolustustila	136	tilannekuva	147
puolustustilalaki; ks. valmiuslainsäädäntö	153	tilannetietoisuus	148
puolustusvoimien yhteiset suorituskyvyt; ks. sotilaallinen maanpuolustus	13	tilapäinen suoja	175
		tilapäissuoja	175
		tilavaraus; ks. varaus	78

TK	178	valtionhallinnon valmiusharjoitus;	
toimintakortti	126	ks. valmiusharjoitus.....	75
toimintavalmius	80	VAP-henkilö	79
toimintojen yhteensovittaminen	128	vapaaehtoinen maanpuolustus	14
toimivaltuus	151	Vapaaehtoinen pelastuspalvelu	183
toipuminen	162	vapaaehtoinen siirtyminen;	
TPAK	178	ks. omatoiminen evakuoituminen.....	171
triage	44	Vapepa	183
turvallisuus	1	varaaminen	78
turvallisuus- ja puolustusasiain komitea	178	varaus	78
Turvallisuuskomitea	178	varautuminen	70
Turvallisuuskomitean sihteeristö	179	varautumissuunnitelma (1)	117
turvallisuusseloste; ks. turvallisuusselvitys.....	123	varautumissuunnitelma (2)	116
turvallisuusselvitys	123	varautumissuunnittelu	74
turvallisuussuunnitelma (1)	119	varautumisvelvoite	69
turvallisuussuunnitelma (2)	120	varautumisvelvollisuus	69
turvallisuustoimija	177	varmuusvarastointi	57
turvallisuustutkinta	33	Varmuusvarastorahasto	61
turvavarastointi	59	vasta-aine	40
TUVE	154	velvoitevarastointi	60
työkonevaraus; ks. varaus.....	78	verkosto	127
uhka	82	verkototoiminta	127
uhka-arvio	84	viestintä kriisitilanteissa ja poikkeusoloissa	160
uhkamalli	83	viranomaisten yhteinen kenttäjärjestelmä	155
ulkoinen altistuminen; ks. altistuminen.....	35	viranomaistiedote; ks. vaaratiedote.....	161
ulkoinen pelastussuunnitelma	121	viranomaisyhteistyö	131
unionin mekanismi;		virasto- ja laitossuojelu;	
ks. EU:n pelastuspalvelumekanismi.....	11	ks. omatoiminen varautuminen.....	76
Unionin pelastuspalvelumekanismi	11	virka-apu	152
vaara	85	vss	32
vaara-alue	173	väestön siirto (1)	167
vaarallinen alue	173	väestön siirto (2)	168
vaaratiedote	161	väestön siirtäminen	167
vahingontorjunta	163	väestön siirtäminen sotilasviranomaisen	
vahinko; ks. riskianalyysi.....	111	määräyksellä	168
vahinkotapahtuma; ks. riskianalyysi.....	111	väestönsuoja	174
vakava häiriötilanne; ks. häiriötilanne.....	133	väestönsuojelu	32
vakava rikollisuus	102	väestönsuoja	174
VALHA; ks. valmiusharjoitus.....	75	väistötila	176
valmiuden kohottaminen	144	ydin-; ks. CBRNE.....	109
valmiuden säätely	144	yhteensovittaminen	128
valmiuden tehostaminen	144	yhteinen varautuminen (1)	71
valmius	73	yhteinen varautuminen (2)	72
valmiusevakuointi	167	yhteiskunnan elintärkeä toiminto	6
valmiusharjoitus	75	yhteistoiminta	129
valmiusjärjestö	182	yhteistyö	130
valmiuslainsäädäntö	153	yhteistä puolustusta koskeva lauseke;	
valmiuslaki; ks. valmiuslainsäädäntö.....	153	ks. keskinäisen avunannon lauseke.....	10
valmiuspäällikkökokous	180	yhteisvastuulauseke	9
valmiussihteerikokous	181	yleinen järjestys ja turvallisuus	26
valmiussuunnitelma	116	ympäristöuhka	90
valmiussuunnittelu	74	ympäristövahinko	91
valtion varmuusvarastointi	58	ympäristövahinkojen torjunnan	
valtioneuvoston yhteinen varautuminen	71	tilannekuvajärjestelmä BORIS	159
		yritys- ja laitossuojelu; ks. omatoiminen	
		varautuminen.....	76